

THIRD INTERNATIONAL CONGRESS

III МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ФОРУМ

КРУГЛИЙ СТІЛ
СКАЙП-МІСТ
ВЕБ-КОНФЕРЕНЦІЯ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА
ЕКОНОМІКА В УМОВАХ
СУСПІЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ:
ПЕРСПЕКТИВИ
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА

ЧЕРВЕНЬ • 27 • 2017
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ЯСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АЛЕКСАНДРУ ЙОАНА КУЗИ (РУМУНІЯ)

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ІНСТИТУТ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕКОНОМІКА
В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ:
ПЕРСПЕКТИВИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА**

*Матеріали III Міжнародного науково-
практичного форуму*

27 червня 2017 року

У 2-х частинах

Частина 1

м. Житомир

УДК 33:331.102.344

ББК 65

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Скидан О. В. – д.е.н., професор, ректор Житомирського національного агроекологічного університету

Базилевич В. Д. – д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент НАН України, декан економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Варела Діго – доктор філософії Лондонської школи економіки і політичних наук, доцент Ясського університету імені Александру Йоана Кузи (Румунія)

Ходаківський Є. І. – д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії економічних наук України, директор Науково-інноваційного інституту економіки та агробізнесу Житомирського національного агроекологічного університету

Галушка З. І. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії, менеджменту та адміністрування Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Мазур І. І. – д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Соскін О. І. – к.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Національної академії управління, директор Інституту трансформації суспільства

Якобчук В. П. – к.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності Житомирського національного агроекологічного університету

Костюк В. Р. – к.е.н., доцент, вчений секретар Національної академії управління

Литвинчук І. Л. – к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності Житомирського національного агроекологічного університету

Ярош С. В. – директор ТОВ «ООО «СТРОВ ЕНЕРЖИ» (м. Житомир)

ISBN 978-966-8706-88-2

Представлені у матеріалах конференції тези учасників подані в авторській редакції та відображають власну наукову позицію авторів.

Автори тез несуть повну відповідальність за точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, наукової термінології, імен власних, джерел посилання.

I – 73 **Інтелектуальна економіка в умовах суспільних трансформацій : перспективи публічно-приватного партнерства : Матеріали III Міжнародного науково-практичного форуму, 27 червня 2017 в 2 ч. – Житомир : ЖНАЕУ, 2017. – Ч. 1. – 202 с.**

© Колектив авторів, 2017

© Вид-во «ЖНАЕУ», 2017

З М І С Т

Vilke R.	Intellect and social innovations: who are the agents of responsible change in postindustrial rural communities?	6
Галушка З. І.	Можливості регулювання регіонального ринку освітніх послуг: компетентнісний підхід	10
Грабар І. Г.	Модель утворення кластерів в умовах конкуренції	13
Зінчук Т. О.	Інклюзивна складова розвитку сільських громад	16
Кухарець С. М., Ярош Я. Д., Кухарець В. В.	Інтелектуальні підходи до використання сушильного обладнання на біомасі	23
Мазур І. І.	Вплив емоційного інтелекту на відповідальне лідерство у підприємстві	29
Мельничук І. А.	Елітарність середньовічної влади і захист її інтелектуальної власності	34
Пішеніна Т. І.	Інституціоналізація соціального партнерства, як основа розвитку бізнес-освіти в Україні	40
Резнікова Н. В., Симоненко О. В.	Глобальні проблеми технологічного розвитку	43
Романюк Н. Й.	Інноваційні практики у підприємстві другої половини XIX – початку XX ст.	48
Ходаківський Є. І., Іванюк О. В., Плотнікова М. Ф., Пугачова Н. С.	Редукція складної кваліфікованої праці в інтелектуальну власність	56
Яценко О. М.	Концептуальні основи міжнародної торгівлі правами на об'єкти інтелектуальної власності	69

Дема Д. І., Недільська Л. В.	Можливості та ризики формування фінансової самодостатності територіальних громад	73
Соскін О. І.	Влияние информационной экономики на общественное развитие	77
Якобчук В. П., Тищенко С.В.	Трансформація механізму публічного управління пріоритетами аграрного розвитку в інтелектуальній економіці	86
Бродський Ю. Б., Тимонин Ю. О.	Конструктивное определение бизнессистемы на основе теоретического знания интеллектуальной экономики	92
Віленчук О. М.	Інституціалізація потенціалу розвитку аграрного страхування у сільській місцевості	96
Данкевич В. Є.	Land relations in the national economy reform system	101
Довженко В. А.	Управління розвитком сільських радіоактивно забруднених територій	105
Захаріна О. В.	Теоретичні засади і прикладні аспекти публічно-приватного партнерства	109
Карпенко А. В., Твердохліб М. О.	Человеческий капитал в основе инновационного развития Украины	115
Литвинчук І. Л.	До питань глобального порядку денного щодо політик інтелектуальної власності в агропродовольчих системах: тренди та controверсії	118
Логоша Р. В.	Проблеми та перспективи розвитку постіндустріальної моделі ринку	124
Лозова Г. М., Чеберяко О. В.	Регіональна політика у сфері створення «зелених кластерів»	128
Плотнікова М. Ф., Булуй О. Г.	Розвиток підприємництва в умовах зеленої економіки	137

Сайкевич М. І.	Економічний розвиток і освіта	144
Симоненко Л. І.	Інституційні межі сектору загального державного управління	153
Ткаченко О. В., Кулага І. В.	Захист прав інтелектуальної власності в умовах переходу до постіндустріальної моделі розвитку	157
Трофімова Г. В.	Партнерство держави та бізнесу як інструмент державного управління для прискореного розвитку вівчарства	162
Кравець І. В.	Державне управління суспільним розвитком через механізм публічно-приватного партнерства	166
Бакуліна О. С.	Соціальне підприємництво як інноваційна модель економічного розвитку суспільства	173
Дутчак А. В.	Міжбюджетні відносини в аспекті фінансового регулювання регіонального розвитку	176
Клевчій Л. Л.	Роль інтелектуального капіталу в інноваційному суспільстві	180
Огнев'юк Г. З.	Охорона географічного зазначення в контексті глобальної економіки – досвід Швейцарії	183
Пивовар А. М., Пивовар П. В.	Трансфер знань в сільське господарство: досвід США	187
Раценко А. В., Лесь А. В.	Запровадження природоохоронних технологій: соціальний аспект	193
Стрілець А. П.	«Екополіс ГРАНІДУБ» – інноваційна модель розвитку сільського населеного пункту	197

INTELLECT AND SOCIAL INNOVATIONS: WHO ARE THE AGENTS OF RESPONSIBLE CHANGE IN POSTINDUSTRIAL RURAL COMMUNITIES?

R. Vilke,
PhD, Senior researcher,
Lithuanian Institute of Agrarian Economics,
rita.vilke@laei.lt

Intellectualization of the economy had made tremendous impact on the way of life in the postindustrial countryside. Much evidence had been collected on embedded responsible social innovations with regard to its prosperous role in rural development. Based on original empirical data, collected in Lithuania in 2017, this study argues, that higher intellectual impetus for postindustrial rural socially responsible innovations belongs to the farmers with attained higher education as they act as core agents of responsible change in rural areas.

Keywords: social innovations, education, rural community, Lithuania.

Intellectual impetus for social change had resulted with numerous transformations round the world in all sectors and spheres of human activity. Diminishing role of traditional agriculture, expansion of services and digitalization keep shaping the quality of life in rural areas. The potential for social transformations in rural community highly depends on the agents of change – local people and their intelligence.

The main aim of this study is to find out, who are the agents of change in post-industrial rural communities? More specifically, this study focuses on farmers' education as intellectual basis of intelligence, which is discussed in relation to their attitudes on initiating and fostering responsible social innovations for local rural communities.

Intellectual framework in fostering social innovation had been widely discussed in scientific literature. In the context of rural development Bock (2012) proposes, that «social innovation may be referred to when identifying society's need for more sustainable production methods, the necessity for collaboration and social learning, and the scope of change needed for revitalising (rural) society» (p. 57), which is also considered in literature as an important part of social responsibility in the name of responsible social innovations for local community involvement and development (Copus, 2016; Dax et al., 2016; Neumeier, 2017; ISO 26000).

Recent studies argue that in the fast changing environment of the 21st century higher educated and therefore more intelligent people hold better intellectual potential for prosperous responsible social innovations, especially in rural areas (Bock, 2012; Patrick, 2013; Huysman, 2014; Fink et al., 2017). Among the main actors of change, farmers are paid with special attention due to their vital role in local community involvement and development (Obach & Tobin, 2014).

Representative quantitative empirical study was performed in January and February 2017. Original data were collected using semi-structured interviews, using 12 types of socially responsible innovations for local community with five-point Likert scale. 1108 Lithuanian farmers took part in the survey under statistical conditions of 3 percent error ($\epsilon=0,05$) and 95 percent ($p=0,5$) confidence level (Schwarze, 1993).

Research results gives evidence for Lithuanian farmers with attained higher education (university or college) being more favorable towards all 12 listed innovations for local community involvement and development compared to less educated (secondary and primary education) farmers (see table 1). The top 3 positions for higher educated farmers are keeping transparent and public-interest-protecting relations with local government (53,50%), taking into account the interests of local

indigenous people when developing the farm (50,30%) and involvement in the community events and traditional festivals (48,6%).

Table 1

Average results of cross tabulation on farmer's education and socially responsible innovations

Level of farmer's education	«Constantly» and «Often» performed social innovations, average %	«Rare», «Very rare» and «Never» performed social innovations, average %
Higher education	68,34%	31,65%
Secondary education	79,06%	20,92%
Primary education	80,96%	19,03%

Source: author's calculations

It was also observed a significant influence of the period of time, when farmers attained their most recent education (Soviet period; before and after EU accession). More recently attained education correlated with more favorable attitudes towards responsible social innovations in local community.

References:

1. Patrick, F. Neoliberalism, the knowledge economy, and the learner: Challenging the inevitability of the commodified self as an outcome of education. *ISRN Education* 2013 (2013).

2. Huysman, M. Knowledge Sharing, Communities, and Social Capital. *Communities of Practice: A Special Issue of Trends in Communication* (2014): 77–100.

3. Bock, B. B. Social innovation and sustainability; how to disentangle the buzzword and its application in the field of agriculture and rural development. *Studies in Agricultural Economics (Budapest)* 114.2 (2012): 57–63.

4. Fink, M., Lang, R., Richter, R. Social Entrepreneurship in Marginalised Rural Europe: Towards Evidence-Based

Policy for Enhanced Social Innovation. *Regions Magazine* 306.1 (2017): 6–10.

5. Dax, Th., et al. The Leader programme 2007–2013: Enabling or disabling social innovation and neo-endogenous development? Insights from Austria and Ireland. *European Urban and Regional Studies* 23.1 (2016): 56–68.

6. Copus, A. *Territorial Social Innovation: Clarification of the concept*. (2016).

7. Neumeier, S. Social innovation in rural development: identifying the key factors of success. *The geographical journal* 183.1 (2017): 34–46.

8. Obach, B. K., Tobin, K. Civic agriculture and community engagement. *Agriculture and Human Values* 31(2) (2014): 307–322.

МОЖЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

З. І. Галушка,
доктор економічних наук, професор,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
zoyagaluchka@ukr.net

Визначено методологічні та методичні підходи щодо удосконалення процесів регулювання регіонального ринку освітніх послуг на основі компетентнісного підходу. Запропоновано модель взаємодії органів державного управління, ВНЗ та сфери бізнесу для підвищення ефективності функціонування регіонального ринку освітніх послуг шляхом швидкого виявлення і успішного втілення в освітній процес дефіцитних компетентностей.

Ключові слова: регіональний ринок освітніх послуг, ринок праці, ключові освітні компетенції, модель соціальної відповідальності ВНЗ, держави і бізнесу на ринку освітніх послуг.

Як важливий фактор підвищення інтелектуального рівня і продуктивної сили працівників ринок освітніх послуг є надзвичайно чутливим до функціонування інших ринків та вимагає підвищення соціальної відповідальності різних суб'єктів для забезпечення відповідності пропозиції освітніх послуг вимогам суспільства й економіки.

Обґрунтування методологічних та методичних основ формування ефективного механізму функціонування регіонального ринку освітніх послуг передбачає покрокове розв'язання низки завдань теоретичного та прикладного характеру:

1) оцінити взаємодію механізму соціальної відповідальності ВНЗ, сфери бізнесу, місцевих органів влади та регіонального ринку освітніх послуг на основі використання методичного підходу, який полягає у співставленні рейтингів регіонів за інтегральними показниками регіонального ринку освітніх послуг та рівня соціальної відповідальності а також розробити відповідні заходи регіональної політики для гармонізації параметрів досліджуваних процесів в контексті компетентнісного підходу;

2) конкретизувати взаємодію соціальної відповідальності ВНЗ, сфери бізнесу, місцевих органів влади та регіонального ринку освітніх послуг, а також проаналізувати їх взаємовпливи, які прямо і опосередковано через взаємодію попиту і пропозиції формують відповідні запити на нові компетентності, нові знання, нові вміння майбутніх фахівців;

3) сформувати теоретичну модель взаємодії механізму соціальної відповідальності та регіонального ринку освітніх послуг з іншими регіональними ринками, яка реалізує складні системні взаємодії з ринком праці, ринком інновацій та кредитів та визначає взаємозалежність освітніх потреб, якість надання освітніх послуг та вимог роботодавців до випускників;

4) скласти типовий соціологічний портрет випускника як фахівця, який відповідає вимогам роботодавців до випускників ВНЗ як майбутніх претендентів на робочі місця та передбачає сформованість важливих рис, які дозволяють випускнику бути конкурентоспроможним на регіональному ринку праці в умовах економічної кризи та невизначеності виробничого середовища та вплив на розвиток випускника механізму соціальної відповідальності ВНЗ, органів влади і бізнесу.

Корисними методичними і технічними напрацюваннями на основі практичного досвіду мають бути пропозиції

щодо:

1) оцінки взаємодії механізму соціальної відповідальності та регіонального ринку освітніх послуг на основі використання методичного підходу, який полягає у співставленні рейтингів регіонів за інтегральними показниками регіонального ринку освітніх послуг та рівня соціальної відповідальності а також розробити відповідні заходи регіональної політики для гармонізації параметрів досліджуваних процесів;

2) конкретизації взаємодії соціальної відповідальності та регіонального ринку освітніх послуг, аналізу їх взаємовпливів, що прямо і опосередковано через взаємодію попиту і пропозицій формують відповідні запити на нові компетенції, нові знання, нові вміння майбутніх фахівців;

3) розробки методичних рекомендації для удосконалення механізмів регулювання регіонального ринку освітніх послуг на основі побудови моделі соціальної відповідальності ВНЗ, сфери бізнесу та місцевих органів самоврядування.

Цінність очікуваних результатів полягає у розробці конкретних пропозицій щодо удосконалення механізму функціонування регіонального ринку освітніх послуг на основі: 1) статистичного аналізу функціонування ВНЗ різних рівнів акредитації, структури підготовки фахівців з економічних спеціальностей, їх працевлаштування; 2) соціологічного аналізу відповідності обсягу, структури і якості підготовки фахівців потребам ринку (включаючи аналіз професійних знань, умінь, компетенцій, яких потребують роботодавці, та тих, що пропонують ВНЗ); 3) розробки моделі взаємодії ВНЗ, сфери бізнесу і місцевих органів самоврядування, що ґрунтується на принципах соціальної відповідальності та спрямована на забезпечення збалансованості між попитом і пропозицією освітніх послуг, що відповідають сучасним вимогам ефективного розвитку економіки регіону.

МОДЕЛЬ УТВОРЕННЯ КЛАСТЕРІВ В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ

І. Г. Грабар,
доктор технічних наук, професор,
відмінник освіти України, академік АН ВШ України,
академік Академії технологічних наук України,
член НКУ з теоретичної і прикладної механіки,
Житомирський національний агроекологічний університет,
ivan-grabar@rambler.ru

Наведені результати кількісного дослідження утворення кластерів у відкритих стохастичних нелінійних системах в умовах конкуренції за ресурси, та показано їх розподіл, близький до нормального.

Ключові слова: кластери; конкуренція; розподіл Фермі-Дірака-Грабара (ФДГ)

На основі статистичного моделювання отримані кількісні співвідношення утворення з'єднуючих кластерів [1–4] в задачі D-просторової перколяції на кінцевомірних областях з характерним розміром L . Показано, що ймовірність появи з'єднуючого кластера W від ймовірності заповнення локального об'єму p гарно описується нелінійним диференціальним рівнянням першого порядку, що враховує конкуренцію за обмежені ресурси (наближення Ферхлюйста):

$$\left\{ \begin{array}{l} \frac{dW}{dp} = L * W(W_{\max} - W) \\ W|_{p=p^*} = \frac{1}{2} \\ W_{\max} = 1 \end{array} \right. \quad (1)$$

Розв'язок (1) з урахуванням граничних умов дає [2]:

$$W = \frac{1}{1 + e^{L(p-p_*)}} \quad (2)$$

Варто відзначити, що даний вид розподілу ймовірності з'єднуючих кластерів отримано нами [1] в числових дослідженнях перколяції більше 20 років тому. До аналогічних результатів прийшли проф. Алієв С. А. та проф. Ролов Б. Н. в дослідженні кінетики розмиття фазових переходів.

Як показано в [2], апроксимація експериментальних даних, отриманих в статистичному моделюванні утворення з'єднуючих кластерів розподілом ФДГ (2) дає коефіцієнт кореляції не гірше 0,99 для кінцевомірних решіток з характерним розміром $L = 10 \dots 320$, що підтверджує адекватність моделі (1) процесу утворення кластерів в задачі D-просторової перколяції на кінцевомірних областях в умовах декартового розбиття. При цьому поріг перколяції P^* для $1 \leq D \leq 3$ задовільняє декартовому наближенню проф. І.Г. Грабара [2] :

$$P_* = 1 - \ln \frac{D+1}{2} \quad (3)$$

Відомо, що модель Ферхлюйста гарно себе зарекомендувала в задачах динаміки популяцій саме в умовах конкуренції за обмежені ресурси.

Отримана функція (2) розподілу $W(p)$ порівнювалась з інтегралом Рімана для апроксимації результатів високоточного комп'ютерного моделювання (10^6 - 10^7 повторів) утворення перколяційних кластера. Як слідує з рис. 1, можна говорити про рівноцінність апроксимації даних результатів як функцією (2), так і інтегралом Рімана (інтегралом з функції нормального розподілу) При цьому (2) має просту й зрозумілу фізичну трактовку; легко диференціюється та інтегрується в квадратурах; не вимагає громіздких

числових методів; дозволяє при $L \rightarrow \infty$ коректно описати ФП навіть у випадку сходінки (критичні явища).

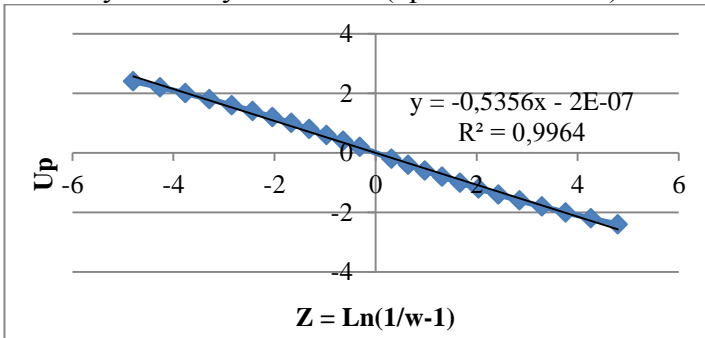

Рис. 1. Апроксимація інтеграла Рімана розподілом ФДГ

Результати порівняння, наведені на рис. 1, дозволяють запропонувати наступну гіпотезу: *конкуренція за обмежені ресурси* – першопричина нормального розподілу для всіх синергетичних (нерівновісних, стохастичних, нелінійних, відкритих) систем живої та неживої природи.

Список використаних джерел:

1. Грабар І. Г., Грабар О. І., Гутніченко О. А., Кубрак Ю. О. Перколяційно-фрактальні матеріали. – Житомир. – ЖДТУ. – 2007. – 354 с.

2. Грабар І. Г. Перколяційно-фрактальні моделі в сучасному матеріалознавстві. – Наукові нотатки ЛНТУ. – Луцьк. – 2015.

3. Грабар І. Г., Грабар О. І. Моделювання кінетики хаотизації Аттрактора Фейгенбаума і динаміка нелінійних систем. – Вісник ЖДТУ. – №3. – 2012.

4. Ivan G. Grabar¹, Olga I. Grabar², Yuri O. Kubrak³, Mykola M. Marchuk⁴ Chaos and a quantitative modeling of the kinetics of phase transitions on the final measure areas. – The 10 CHAOS International Conference. – Barselona. – 2017/ <http://www.cmsim.org/>.

ІНКЛЮЗИВНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД

Т. О. Зінчук,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту ЗЕД,
Житомирський національний агроекологічний університет,
zintshuk@gmail.com

Дослідження присвячено пошуку напрямів розвитку сільських громад через позицію інклюзивності. Виявлено основні ознаки соціально-економічної кризи на сільських територіях та розкрита роль сільських громад як носіїв прогресивних змін в політиці сільського розвитку. Висвітлено європейський досвід досягнення умов сталого розвитку сільських громад.

Ключові слова: інклюзивний розвиток, економічне зростання, сталість розвитку, сільська громада, сільська територія.

Суспільні та економічні зміни ХХІ-го ст. об'єктивно призвели до поступової втрати сільського способу життя. Перед вітчизняним сільським господарством постала реальна дилема: «вписатися у глобалізацію», оволодіти сучасними технологіями, засвоїти нову систему європейських та світових цінностей, досягти соціального прогресу, або «виживати самостійно», бути приреченим на відставання, стагнацію, сировинну орієнтацію на зовнішніх ринках, посилення імпортозалежності, втрату людського і соціального потенціалу та природних ресурсів, поступове спустошення сільських територій й збідніння сільського населення.

В умовах соціально-економічної кризи, під наслідками якої опинилися майже 80% сільських територій країни,

особливо відчутними стали прояви негативних тенденцій розвитку села. Серед них найхарактернішими стали: демографічна небезпека і депопуляція сільського населення, відсутність умов для ведення малого та середнього бізнесу на сільських територіях, пасивність участі сільського населення в управлінні локальним розвитком, нерівномірність доступу до суспільних благ та інфраструктурного забезпечення, стрімке посилення екологічного навантаження на природні ресурси тощо. Недостатньо розробленою залишається концепція перспективи переходу на сталий розвиток за участю сільських громад. Відповідно, ключовою науковою проблемою є формування якісно нової моделі сільського розвитку, базованій на реалізації економічного та інтелектуального потенціалу сільських громад. Такий підхід передбачає використання принципу інклюзивності розвитку, тобто досягнення такого типу економічного зростання, який охоплює усі сфери життя сільських громад і дозволяє отримати відчутні для кожної людини позитивні зміни у якості життя та добробуті.

Зазначимо, що розуміння «інклюзивного зростання» відображається через ширший спектр соціально-економічних проблем стосовно посилення нерівності доходів між сільським та міським населенням, соціальною ізоляцією сільських жителів, поглибленням рівня бідності та зубожіння сільського населення. Присутність виявлених тенденцій і проблем спонукає до пошуку такої моделі економічного зростання, яка б не провокувала негативні соціальні наслідки, а, навпаки, сприяла формуванню та реалізації інноваційної людиноцентричної моделі сільської економіки.

Враховуючи європейську практику забезпечення якості життя, ефективними заходами із забезпечення інклюзивного розвитку є активне залучення сільського населення до процесів розробки стратегій розвитку сільських терито-

рій, збалансування особистих інтересів окремих людей та загальних інтересів локальної громади щодо захисту природного середовища, соціального згуртування та економічного зростання. Формування та імплементація інклюзивної моделі розвитку сільських громад, що сприятиме їх зростанню на умовах сталості. У сучасному сприйнятті поняття «сталості» стосується не тільки питань розвитку сільської економіки та збереження навколишнього середовища, а й має соціальний вимір – ступінь задоволення соціальних потреб громад, вирішення проблем соціальної безпеки та соціальної політики.

Сільський розвиток на базі громад – це цілеспрямована зміна інституційних, економічних, екологічних, демографічних, соціальних, культурних, побутових та інших умов у сільській місцевості у напрямі зростання рівня та якості життя населення [3]. Проекти розвитку сільських громад часто є неефективними, оскільки сформовані працівниками управлінських структур та/або найнятими консультантами (без урахування реальних потреб місцевих мешканців). Підхід «зверху – вниз» обмежує можливості та спроможності громад використовувати ресурси для загального блага та розвитку громад на засадах відтворення розвитку [1].

Науковий інтерес щодо принципу інклюзивності розвитку сільських громад представляє позиція зарубіжних вчених [4, 5, 6], яка, у загальному, базується на припущенні, що підвищення соціальних стандартів та якості життя сільського населення в цілому можливе за рахунок мобілізації фізичного, людського, соціального, фінансового, політичного та культурного капіталу сільської громади, налагодження взаємозв'язку між наявними активами та потребами її членів.

Установка більшості вітчизняних та зарубіжних науковців на економічну модернізацію сільських територій

формує нову концепцію мультифункціональності сільськогосподарства. Відповідно, результатами сільськогосподарської діяльності є не тільки виробництво товарів (продовольства та сільськогосподарської сировини), але і створення соціально значимих суспільних благ, що визначає нові соціально-економічні орієнтири формування політики сільського розвитку з інклюзивною складовою, якою передбачено врахування інтересів усіх членів сільської громади в процесі управління.

Формування та імплементація інклюзивної моделі розвитку сільських громад сприятиме їх зростанню на умовах сталості. У сучасному сприйнятті поняття «сталості» стосується не тільки питань розвитку сільської економіки та збереження навколишнього середовища, а й має соціальний вимір – ступінь задоволення соціальних потреб громад, вирішення проблем соціальної безпеки та соціальної політики. При цьому роль сільських громад як носіїв прогресивних змін у функціонуванні сільського соціуму, свідчить про відсутність єдиної точки зору стосовно, як трактування поняття «сільський розвиток на базі громад», так і розгляду та оцінки діяльності сільської громади з позиції забезпечення інклюзивного економічного зростання. Дослідження процесів, пов'язаних з необхідністю створення сприятливих умов для розвитку людини та забезпечення соціальних гарантій, а також можливостей для її участі у всіх сферах життєдіяльності є метою інклюзивного зростання.

Виходячи з європейської теорії і практики сільського розвитку за участю громади, інклюзивність оцінюється як індикатор цивілізації та прогресу сільського розвитку, що приводить до стійкого та довготривалого життя населення. Враховуючи існуючу різницю в доходах селян, абсолютне і відносне скорочення сільського населення, розповсюдження бідності на сільських територіях, високий рі-

вень безробіття (9,4 % економічно активного населення), відсутність соціальних гарантій з одного боку, та прогресивний досвід країн-членів ЄС щодо подолання негативних тенденцій через інклюзивний підхід, а саме створення рівних правових, економічних та соціальних умов шляхом активізації ролі сільських громад, з іншого боку, стійка негативна тенденція ігнорування прав і можливостей сільської громади повинна суттєво змінитися.

В основу цих змін доцільно закласти нове бачення ролі сільських громад у якості правовласників/користувачів локальних ресурсів, здійснення ними контролюючої функції. Такі повноваження ініціюють дії громади та спрямовують їх на покращення економічних, соціальних і екологічних умов сільської місцевості. Водночас, сільські громади виступають активними учасниками інституціональних, організаційних, культурних, побутових та інших прогресивних перетворень сільського життя.

Одним із аспектів інклюзивного розвитку, який потребує окремого дослідження є врахування інтересів сільського населення у процесі розроблення основних положень аграрної політики, яка сьогодні переважно спрямовується на захист окремих суб'єктів господарювання на сільських територіях (агрохолдингів). В системі інтересів та дій сільських громад повинна знайти своє місце позиція щодо нівелювання негативних наслідків від діяльності цих структур, а саме: забруднення середовища проживання сільських жителів, привласнення агрохолдингами екологічної ренти, ігнорування соціальної функції тощо.

Доцільність наукового пошуку полягає також і в необхідності побудови дієвого механізму співпраці між громадою, державою і бізнесом, основними елементами якого повинні стати повноваження та відповідальність з встановленням між ними певного балансу. Адаптованим прикладом такої інтегрованої співпраці може бути розповсюдже-

на у європейській практиці модель державно-приватного партнерства на сільських територіях. При цьому акцентується на преференціях у використанні земель державної і комунальної власності, що ймовірно є основним стимулюючим чинником розвитку відповідних партнерств, який у кінцевому рахунку сприятиме залученню приватних інвестицій у розвиток сільської місцевості. У даному контексті місія сільських громад у якості повноправних партнерів зводиться до забезпечення рівного для людей доступу до економічної незалежності та безперешкодній взаємодії між різними соціальними групами.

Список використаних джерел:

1. Бородіна О. М. Сільська громада та соціоекономічний розвиток села // Соціоекономічний розвиток сільського господарства і села: сучасний вимір / [О. М. Бородіна, І. В. Прокопа, В. В. Юрчишин та ін.]; за ред. чл.-кор. НАН України О. М. Бородіної ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз., – К., 2012. – С. 178–213.

2. Куцмус Н. М. Інституційні засади формування європейської мережі сільського розвитку в контексті євроінтеграційного вибору України / Н. М. Куцмус // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент», випуск 6/2 (42). – 2010 р. – С. 62–68.

3. Прокопа І. В. Зміни у підходах до життєзабезпечення на селі: від патерналізму до партнерства з участю громад / Політика сільського розвитку на базі громад в Україні : наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук О. М. Бороної, чл.-кор. НААН України, д-ра екон. наук І.В. Прокопи, д-ра екон. наук О.Л. Попової.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів НАН України». – К.; 2015. – С. 32–37.

4. Inclusive development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hiproweb.org/>

fileadmin/cdroms/Handicap_Developpement/www/en_page61.html

5. Cohesion policy 2014-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_en.cfm

6. Ogilvie K. D., Eggleton A. In from the Margins, Part II: Reducing Barriers to Social Inclusion and Social Cohesion. Report of the Standing Senate Committee on Social Affairs, Science and Technology, Canada, June 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:.

<http://www.parl.gc.ca/Content/SEN/Committee/411/soci/rep/rep26jun13-e.pdf>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ СУШИЛЬНОГО ОБЛАДНАННЯ НА БІОМАСІ

С. М. Кухарець,

доктор технічних наук, доцент,
завідувач кафедри механіки та інженерії агроєкосистем,
saveliy_76@ukr.net

Я. Д. Ярош,

кандидат технічних наук, доцент,

В. В. Кухарець,

кандидат економічних наук,

Житомирський національний агроєкологічний університет

Проведено аналіз апаратного забезпечення технологічних процесів низькотемпературного радіаційного сушіння сільськогосподарських матеріалів за рахунок енергетичного використання побічної сировини сільськогосподарського виробництва. Показано необхідність встановлення раціональних конструктивно-технологічних параметрів та режимів роботи технологічного обладнання для генерування електроенергії з біомаси для радіаційного сушіння матеріалів.

Ключові слова: сушіння, біомаса, газогенератор, енергоефективність, питомі показники.

Сушіння сільськогосподарської продукції (СП) розглядають як комплекс технологічних заходів, метою якого є підготовка СП до тривалого зберігання чи переробки. Але так як сушка СП являється не тільки теплофізичним процесом але і технологічним процесом при якому відбуваються незворотні фізико-механічні та колоїдно-фізичні зміни одним з ключових питань є збереження цінних поживних речовин СП.

Удосконалення технологій сушіння здебільшого направлено на інтенсифікацію процесу зниження вологи при збереженні поживних якостей сировини. Можна виділити 4 основних типи сушки: конвективну, низькотемпературну, радіаційну та комбіновану [1].

Найбільш широко використовуваним способом інтенсифікації конвективної сушки є використання псевдорозрідженого типу сушіння. Але створення умов для псевдорозрідження висушеної сировини вимагає калібрування розмірів частинок самої сировини. Проте даний спосіб інтенсифікації призводить до швидкого нагріву частинок сировини, що може приводити до втрати цінних властивостей [1]. Одним з рішень даної проблеми є використання холодного осушеного повітря, але при цьому продуктивність сушіння значно знижується.

Використання радіаційних способів нагріву (інфрачервоного, струмів високої та надвисокої частоти) дозволяє максимально зберегти властивості сировини та забезпечити швидке зниження вологості. Радіаційний нагрів володіє рядом переваг, а саме: безінерційністю, бактерицидною дією, зниженням теплових втрат, екологічністю, більшою швидкістю волого виділення та збереженням цінних властивостей висушеного матеріалу. Радіаційні способи нагріву (наприклад, інфрачервоний) дозволяють значно спростити конструкцію корпусу сушарки за рахунок відсутності необхідності використання теплоізоляції так як температура повітря в сушарці може бути нижча температури висушеного матеріалу [2].

До недоліків радіаційного сушіння відносять значну витрату електроенергії, дороговизну обладнання, високу нерівномірність теплового впливу на продукт сушіння через велику відмінності відстаней від джерела випромінювання до матеріалу, малу об'ємну продуктивність та малу

мобільність сушильних агрегатів через необхідність під'єднання до джерел енергоживлення.

В останній час активно досліджуються способи енергетичного використання побічних продуктів сільськогосподарського виробництва. Зокрема розробляються технічні засоби (теплогенератори) для спалювання біомаси (пелети, солома, тирса, тощо) з використанням теплоти згорання для сушіння. Разом з тим існує проблема непостійності складу генераторного газу при спалюванні біомаси, котра пов'язана з впливом агротехнічних умов, виду підготовки біомаси до спалювання, типу теплогенератора, тощо [3]. Це ускладнює використання продуктів горіння біопалива для сушки матеріалів якість котрих сильно залежить від дотримання оптимальних режимів сушіння (лікарські трави, хміль, тощо). Одним з ключових факторів при сушінні СП є те, що не дотримання температурного режиму може призвести до коагуляції білка, втрату цінних властивостей та життєвих функцій насінини, втрату здатності її до проростання, тощо. З точки зору переробки багатьох видів сільськогосподарських матеріалів, наприклад, лікарських трав слід зазначити, що частина лікарських трав ефективні тоді, коли використовуються з мінімальним ступенем обробки тому, що в живій рослині всі діючі речовини та ферменти перебувають в діючому стані [4]. Але більшість лікарських трав піддають сушінню. Трави, листя, цибулини, квітки, коріння і кореневища сушать при температурі 50...60 °С, плоди при 70...90 °С, а сировину з вмістом ефірних олій при 35...40 °С [4]. В зв'язку з цим розробка пристроїв та обґрунтування режимів їх роботи для генерування електроенергії з біомаси та використання згенерованої енергії для радіаційної сушки чутливих матеріалів є актуальним завданням. Це дозволить реалізувати сушіння матеріалів з максимальним збереженням цінних властивостей.

В останні роки лідерами з виробництва електричної енергії з біомаси є наступні країни: Фінляндія – 13,6 %; Данія – 11,9 %; Австрія – 6,4 % і Нідерланди – 5,9 %. У той же час в Україні було вироблено лише 0,175 % електроенергії з ВДЕ, в тому числі з біомаси – 0,005 % [5]. Причому основною сировиною для виготовлення електроенергії є тверда біомаса (пелети, солома, тирса, в перспективі – енергетичні культури) [5]. Причому ЄС планує до 2030 року підняти долю електроенергії з біомаси майже в 2 рази до 8% від всієї виробленої електроенергії [6]. В той же час енергетична стратегія України до 2030 передбачає, що в 2030 році обсяг виробництва електроенергії з біомаси складе всього 2,4 % від загальної генерації електроенергії з ВДЕ або 0,1 % від всієї генерації електроенергії в Україні, що на порядок менше ніж заплановано в країнах ЄС.

Конструкції установок для низькотемпературного сушіння досить різноманітні. Інфрачервоні низькотемпературні сушарки можуть бути як безперервної дії так і періодичної.

Для апробації систем живлення низькотемпературних сушарок в ЖНАЕУ розроблено модульний генератор горючого газу [7], генератор оснащений електронною системою керування на базі мікропроцесорного пристрою ATOS.

Проведені дослідження ефективності роботи пропонуваного генератора горючого газу із врахуванням коефіцієнту корисної дії електростанції дозволив зробити висновки, що при витраті палива 4,5 кг/год для деревного вугілля та цурук, 5,5 кг/год для пелет із тирси та 3,5 кг/год для пелет із соломи можна отримати наступну максимальну потужність: для деревного вугілля – 4,4 кВт, для деревних цурук – 3,3 кВт, для пелет із тирси – 2,6 кВт, для пелет із соломи – 2,2 кВт.

Розроблений генератор горючого газу може бути використаний у складі установки для живлення низькотемпературних електричних сушарок, або інших об'єктів сільськогосподарського виробництва чи комунального господарства.

Для підвищення ефективності роботи генератора горючого газу за рахунок зменшення часу його роботи в перехідних режимах пропонується використання автоматичної системи керування подачею повітря в камеру утворення горючого газу, що складається із мікропроцесорного пристрою ATOS та датчиків температури газу та вмісту CO в отриманому газі.

Розробка пристроїв та обґрунтування режимів їх роботи для генерування електроенергії з біомаси та використання згенерованої енергії для радіаційної сушки чутливих матеріалів є актуальним завданням. Це дозволить реалізувати сушіння матеріалів з максимальним збереженням цінних властивостей.

2. Пропонований модульний генератор горючого газу при витраті палива 4,5 кг/год для деревного вугілля та цурук, 5,5 кг/год для пелет із тирси та 3,5 кг/год для пелет із соломи може забезпечити наступну максимальну потужність електростанції: для деревного вугілля – 4,4 кВт, для деревних цурук – 3,3 кВт, для пелет із тирси – 2,6 кВт, для пелет із соломи – 2,2 кВт та може бути використаний у складі установки для живлення низькотемпературних електричних сушарок.

Список використаних джерел:

1. Ярош Я. Д. Перспективи та проблеми використання відновлювальних джерел енергії для сушіння сільськогосподарських матеріалів / Я. Д. Ярош // Вісник ЖНА-ЕУ. – 2016. – № 1 (53), т. 1. – С. 335–346.
2. Голуб Г. А. Ефективність функціонування багатопрофільного сільськогосподарського підприємства /

Г. А. Голуб, С. М. Кухарець // Наук. вісн. НУБіП України. Сер. Техніка та енергетика АПК. – 2015. – Вип. 212, ч. 2. – С. 35–44.

3. Кухарець С. Н. Обеспечение рационального использования сырья для получения биотоплив в агропромышленном комплексе / С. Н. Кухарець, Г. А. Голуб, С. В. Драгнев // *Motrol. Commission of motorization and energetics in agriculture*. – 2013. – Vol. 15, № 4. – P. 69–75.

4. Дударев І. М. Обґрунтування конструкції пересувної сушарки лікарських трав/ І. М. Дударев, Ю. І. Васильєва // *Сільськогосподарські машини: зб. нук. ст.* – Луцьк, 2010. – Вип. 20. – С. 63–67.

5. Кухарець С. М. Підвищення енергетичної автономності агроєкосистем. Механіко-технологічні основи: монографія / С. М. Кухарець – Житомир: ЖНАЕУ, 2016. – 192 с.

6. Кудря С. О. Стан та перспективи розвитку відновлюваної енергетики в Україні (за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 7 жовтня 2015 р.) / С. О. Кудря // *Вісник Національної академії наук України*. – 2015. – № 12. – С. 19–26.

7. Особливості використання малогабаритних газогенераторних модулів / С. М. Кухарець, Я. Д. Ярош, В. Р. Білецький, Г. А. Голуб // *Техніко-технологічні аспекти розвитку та випробування нової техніки і технологій для сільського господарства України / ДНУ УкрНДПВТ ім. Л. Погорілого*. – 2016. – Вип. 20 (34). – С. 457–464.

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЛІДЕРСТВО У ПІДПРИЄМНИЦТВІ

I. I. Мазур,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри підприємництва,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
iimazur@ukr.net

У статті досліджується емоційний інтелект та його вплив на лідерство у підприємстві. Розкривається поняття відповідальне лідерство та його необхідність в сучасних умовах розвитку.

Ключові слова: емоційний інтелект, відповідальне лідерство, підприємництво

Складні сучасні умови для розвитку економіки України усе більше потребують переосмислення економічної поведінки людини в підприємстві. Наприклад, раптова зміна очікувань на біржах може пояснюватись не тільки і не стільки економічними процесами як то наявністю невідомості або асиметричної інформації, скільки зростанням ролі людини у виборі рішення, змінивши акцент зі споживання групи людей на споживання окремої особи.

Людина в сучасних умовах, отримавши безмежний доступ до інформації, використовуючи її (і не тільки її) має можливість радикально впливати на результати і організації (фірми), і в цілому на соціально-економічні системи. Тому постає необхідність вивчати поведінку людини в реальних обставинах завдяки поглибленому вивченню законів психологічної поведінки людей. «Емоційні центри мозку відіграють не вторинну роль у нашому мисленні та мір-

куванні, а ... більше – вони є невід’ємною частиною того, що розуміють під поняттями мислення, міркування та інтелекту» [1, с. 13].

На нашу думку, спрощена модель «економічної людини» сьогодні слабо корегується з економічною поведінкою людини, яка визначається багатьма чинниками і не може бути однозначно описаною. До таких чинників ми відносимо в першу чергу нераціональну поведінку, непередбачуваність дій людини тощо.

Ще у 2002 р. американські психологи Л. Канеман і А. Тверські стали лауреатами Нобелівської премії за праці щодо «інтеграції досягнень психології в економічну науку, дослідження прийняття рішень в умовах невизначеності». Ці відомі вчені виявили, що в багатьох економічних ситуаціях люди не можуть проаналізувати альтернативи, тому спираються у своїх рішеннях на евристичні методи (метод спроб і помилок) [2, с. 31–43].

Американський психолог Д. Макклелланд висунув гіпотезу щодо того, що індивідуальна економічна активність залежить від потреби досягнення успіху. Провідними мотивами підприємця він називає: прагнення до незалежності, свободи дій, творчої роботи і створення капіталу. Крім того на думку Д. Макклелланда підприємці рідко вирізняються лідерськими якостями, тому що в них домінує мотив досягнення. Ми підтримуємо думку відомого українського психолога професора Г. В. Ложкіна, ті індивіди, що схильні до нововведень і нестандартних рішень та пов’язаного з цим ризику (підприємці), виявилися важко сумісними з ієрархічною системою вертикального підпорядкування [3, с. 366]. Такий підхід не виключає лідерських якостей у підприємця, пояснюючи його поведінку в ієрархічній групі. Так, в сучасних видах підприємництва – ЕксО (експоненціальних організаціях, заснованих на інформації нові технології) однією з характерних ознак є авто-

номність. Автономність розуміється у таких ЕксО як самоорганізація мультидисциплінарних команд, що працюють в умовах децентралізації влади. Прикладом такої компанії є Valve Software (розробники комп'ютерних ігор). Автономність в ній виступає як необхідна умова для інновацій, вільних від обмежень. Йдеться про заміну класичних ієрархічних структур на ініціативність, креативність і підприємницький менталітет. Відтак з'являються холакратичні організації, головними ознаками якої є: маневреність, ефективність, прозорість, підзвітність і здатність до інновацій. Ці організації сприяють співробітникам брати відповідальність на себе, щоб зреалізувати власні ідеї. Тобто на відміну від думки Д. Макклелланда щодо рідкості вияву у підприємців лідерських якостей, ми підтримуємо більш сучасний підхід - існування автономності в організаціях не заперечує існування керівника (лідера), просто змінюється роль керівника: підзвітність перед колегами, які компетентні у певній галузі, а не перед тими, хто просто займає керівну посаду.

Що собою представляє відповідальне лідерство в сучасних умовах?

На думку Девіда Р. Карузо і Пітера Саловея «щоб стати відповідальним лідером потрібно оволодіти такими навичками емоційного інтелекту як: чітко сприймати емоції людей; використовувати емоції, щоб допомагати людям думати; розуміти причини емоцій; управляти своїми і чужими емоціями» [1. с. 11].

Девід Р. Карузо і Пітер Саловея пропонують шість принципів емоційного капіталу для його розуміння [1. с. 38]:

- емоції є інформацією;
- ми можемо намагатися ігнорувати емоції, але це не працює;

- ми можемо намагатися приховати емоції, але ми не такі вправні у цьому, як нам здається;
- ефективні рішення повинні включати емоції;
- емоції підкорюються логічним закономірностям;
- існують як універсальні, так і специфічні правила емоцій.

«Емоційний інтелект допоможе відповідальним керівникам, які хочуть: будувати якісні, довгострокові відносини; створювати міцні колективи; підтримувати позитивну робочу обстановку; підвищувати ефективність прийнятих рішень; поліпшити стрес-менеджмент» [1, с. 12].

Платон у своїй пізній роботі «Політик» (Statesmen) зазначав, що люди - не вівці, а лідери – не пастухи. Платон називав лідера ткачем, головним завданням якого є вплетення різних типів людей у єдине полотно суспільства.

Виникає питання, чи можна навчитись відповідальному лідерству? На нашу думку – так, відповідь позитивна. Завданням стає виявлення задатків лідерських якостей у людей й подальше їх навчання і розвиток.

Люди, які вміють використовувати емоції для сприяння мисленню, можуть краще мотивувати інших людей.

Й. Шумпетер виділяє три мотиви підприємницької діяльності [4, с. 74–82]:

- 1) прагнення до влади, володіння;
- 2) воля до перемоги і успіху;
- 3) радість творчості, творення.

В основі творчого мислення підприємця може лежати можливість розумно використовувати емоції. Так, зміна настрою людини може стати джерелом нових способів сприйняття світу. «Лідерство, яке охоплює емоційну сторону управління організацією, підживлює і наповнює сенсом структури управління, в результаті чого забезпечує їхнє повноцінне життя» [5, р. 4].

Список використаних джерел:

1. Карузо Д. Р. Емоційний інтелект керівника: як розвивати й використовувати чотири базові навички емоційного лідерства / Девід Р. Карузо, Пітер Соловей : пер. з англ. – К.: Самміт Книга, 2016. – 296 с.
2. Рациональный выбор, ценности и фреймы. Д. Канеман, А. Тверски // Психологический журнал. 2003. – Т. 24, № 4. – С. 31–43.
3. Ложкін Г. В., Комаровська В. Л. Економічна психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал. / Г. В. Ложкін, В. Л. Комаровська – К.: ДП «Вид.дім» Персонал», 2014. – 412 с.
4. Шумпетер Йозеф А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Пер з англ. В.Старка. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 242 с.
5. Varach J. A. and Echardt D. R. Leadership and the job of the Executive. Westport, CT: Quorum Books. 1996. p.4.

ЕЛІТАРНІСТЬ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ ВЛАДИ І ЗАХИСТ ЇЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

І. А. Мельничук,

доктор історичних наук, доцент,
завідувач кафедри суспільних наук,
Житомирський національний агроєкологічний університет

В статті проведено аналіз системи виховання княжої владної верстви доби Середньовіччя з акцентом на необхідність захисту інтелектуальної власності.

Ключові слова: княжа верства, елітарність, система виховання еліти.

Історичний досвід свідчить, що саме політична еліта, в остаточному підсумку, генерує процеси державотворення, формує модель політичного режиму і визначає напрями розвитку суспільства.

Аналізуючи характер княжої влади доби Середньовіччя, можемо констатувати, що функціонально оформившись у VI-VIII ст. і остаточно утвердившись у IX ст., влада княжої елітарної групи міцно законсервувалася у тих широких межах, які від початку дозволив і окреслив для неї соціум.

Із завершенням процесу остаточного оформлення перших князівських династій цей доволі вузький прошарок політичної еліти діє як каста обраних, яка прекрасно усвідомлює свої виняткові можливості, масштаб влади та пов'язаний з цим тягар відповідальності.

З самого дитинства князь виховувався як володар і воїн, не тільки на прикладі своїх батьків і дідів (Л. Войтович зазначає, що кожен з них достеменно знав історію свого роду і впевнено орієнтувався у генеалогії владних династій Русі і Європи [1, с.7]), а й на біблійних та

античних взірцях – від Давида і Соломона до Македонського і Цезаря.

Починаючи від вибору особливого, «княжого» імені, яке ніколи не давали «людям простим» [2], і закінчуючи атмосферою урочистої ритуальності та обрядовості, якою були огорнуті дії [3, с. 5–9; 4, с. 882–892], рішення і навіть ділова лексика князів [5, с. 276], володар знаходився наче в коконі елітарності та обраності, що прищеплювало цій верстві психологію вищості та унікальну етику, пов'язану з усвідомленням ваги кожного свого кроку.

Особлива мова кодексів, написаних князями власноруч (напр. «Руська правда» Ярослава, «Правда Ярославичів» та ін.); документи, підготовлені княжою канцелярією (княжі Устави і Уставні грамоти) різко відрізнялася від мови простолюду, виключаючи можливість коментарів і толкувань з боку нижчих верств і певною мірою виконуючи функції захисту інтелектуальної власності еліти. Для цієї ж цілі середньовічна еліта свої юридичні та літературні документи супроводжувала громіздкими назвами, де в подробицях ледь не по розділах описувався план тексту – така методика виконувала роль сучасного авторського знаку.

Виключення можливості підробки остаточно закріплювали підпис і унікальна власна печатка князя наприкінці документу. Далі він оприлюднювався на боярській Думі, а згодом і на загальних зборах (віче) у вигляді готового рішення з обов'язковим наголосом про ці важливі подробиці, які підтверджували інтелектуальну власність князя і автентичність тексту.

Глашатай не забував наголосити, що документ писаний «власною рукою» князя або ж «дяком N» з княжого двору зі слів князя. Тому, широко розходячись в народі, представлені у літописах, авторські тексти князів століттями залишалися практично незмінними.

Важливу роль у захисті інтелектуальної власності правлячої верстви відігравав і острах простолюду перед карою Божою, адже слово князя було словом намісника Його на землі.

Елітарність княжої верстви підкреслювала шлюбна політика, яка у середовищі владної верхівки виступала чи не головним інструментом дипломатії і укріплення політичного впливу роду. За підрахунками Л. Войтовича: «Із 250 відомих шлюбів Рюриковичів (IX–XIII ст.) 104 було з представниками іноземних династій, решта – з Рюриковичами інших гілок і тільки 7 шлюбів з боярськими доньками, при чому останні також носили політичний характер – це були переважно союзи молодших князів, які займали новгородський стіл, з лідерами місцевого боярства». [1, с. 24]

Князя з юних літ, а то й з дитинства, батьки та «дядьки», опікуни і вихователі з числа бояр, привчали не тільки до прийняття на свідомому рівні виняткового свого положення, а й до жорстких реалій життя середньовічної правлячої еліти – фізично та емоційно виснажливих військових походів і творення справедливого суду, каральних та загарбницьких операцій, жорстоких міжусобних сутичок. Всі ці акції щедро були политі кров'ю, тому жоден князь крові не боявся і завжди був готовий достойно прийняти втрату близьких або рідних людей. На фундаментальному рівні прививалися юним спадкоємцям княжих столів поняття честі та відповідальності правлячої еліти перед Богом, мамами і самим собою, святості княжої клятви – «хресного цілування» [6; 7, с. 458].

Поняття честі, справедливості, непорушності княжого слова були священним, базовим постулатом у системі виховання княжої елітної верстви. Інша річ, що, не зважаючи на виховання за єдиною схемою, виростаючи, князі потрапляли у залежність від поточної політичної і динас-

тичної ситуації та питань фізичного та політичного виживання – за цих умов для більшості з них в дію вступали макіавеллівські принципи реалізації влади. Дуже рано князі засвоювали необхідність створення власного іміджу в масах, формування навколо своєї особи впливового лобі з числа представників всієї тогочасної еліти – як владної, так і не правлячої, причому не тільки в межах своєї вотчини.

Разом з технологіями політичного лобізму, дипломатії, організації придворних інтриг, поширення легенд і чуток, утворення мережі розвідки і контррозвідки та династичної шлюбної політики, князь змалку засвоював основи військової справи, економіки і права, фортифікації та містобудування, знався на ремеслах і промислах, вивчав мови, релігійну та світську літературу.

Життя у боротьбі, література, військова, адміністративна і судова практика навчали князя риториці і логіці, розвивали лідерські якості та мужність. Тому практично кожен з князів здатен був очолити військовий похід і написати аргументованого листа, провести при потребі на високому професійному рівні судове засідання, нараду, внутрішню політичну чистку або складну зовнішньополітичну комбінацію, яскраво виступити зі зверненням до війська або віча, ініціювати при потребі народні гуляння або мобілізувати масову свідомість на подвиг та самопожертву в ім'я Вітчизни.

При всьому цьому князі залишалися все ж звичайними людьми, з власним набором вад і недоліків, особливостями психіки та емоційної потенції, різними за масштабами талантів та вроджених якостей. Хоча князів виховували за єдиною схемою, але за різних вихідних умов і в різному середовищі. Тому, як і кожна суспільна група, князівська елітна верства мала своїх невдах і щасливчиків, авантюристів і державників; поряд з узурпаторами влади діяли князі-реформатори і письменники, тверді за характером герої і

слабкодухі конформісти, але найчастіше, у загальній своїй масі – просто фахові адміністратори.

У підручники та хрестоматії увійшли одиниці з них, але ж тільки останні з генеалогічних праць – монографія Л. Войтовича [1] та російського дослідника Є. Пчолова [8] містять понад три сотні імен і довідок про князів династії Рюриковичів домонгольського періоду по прямій чоловічій лінії, і кожен з них за відведений долею час вносив свою більшу чи меншу частку у обертання колеса історії.

Список використаних джерел:

1. *Войтович Л. В.* Княжа доба на Русі: Портрети еліти / Л. В. Войтович / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Львівський національний університет ім. І.Франка. – Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. – 784 с.

2. *Литвина А. Ф., Успенский Ф. Б.* Выбор имени у русских князей в X-XVI вв.: Династическая история сквозь призму антропонимики / А. Ф. Литвина, Ф. Б. Успенский. – М., 2006. – 908 с.

3. Андрощук Ф. До історії обряду інтронізації давньоруських князів («сидіння на курганах») / Ф. Андрощук // Дружинні старожитності Центрально-Східної Європи VIII-XI ст.: Матеріали Міжнародного польового археологічного семінару. – Чернігів, 2003. – С. 5–9.

4. *Петрухин В. Я.* К дохристианским истокам древнерусского княжеского культа. / В. Я. Петрухин // Политропон. К 70-летию В. Н. Топорова. – М., 1998. – С. 882–892.

5. *Щавелев А. С.* Съезд князей как политический институт Древней Руси / А. С. Щавелев // Древнейшие государства Восточной Европы. Политические институты Древней Руси. – М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 2006. – С. 152–276.

6. Літопис руський / Пер. з давньоруськ. Л. Є. Махновця; відп. ред. О. В. Мишанич. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.

7. *Володимир Мономах*. Поучення. / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; Відп. ред. О. В. Мишанич. // Літопис руський – К.: Дніпро, 1989. – С. 454–465.

8. *Пчелов Е. В.* Генеалогия древнерусских князей IX – начала XI в. / Е. В. Пчелов / Отв. ред. О. М. Медушевская. – М.: Российский государственный гуманитарный ун-т, 2001. – 262 с.

ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА, ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Т. І. Пішеніна,
доктор економічних наук, завідувач кафедри менеджменту і публічного адміністрування, Київський інститут бізнесу і технологій, pishenina@ukr.net

Для подолання негативних тенденцій в сфері бізнесу необхідно використовувати дієвий механізм узгодження інтересів соціальних суб'єктів – інститут соціального партнерства. Інституціалізація соціального партнерства є вирішальним ресурсом і умовою розвитку бізнес-освіти в сучасній Україні.

Ключові слова: бізнес-освіта, підприємництво, інституціалізація, соціальне партнерство, ринкова трансформація.

Слід відзначити, що ринкові трансформації сприяли докорінній зміні соціальних відносин на всіх рівнях українського соціуму. Незважаючи на зовнішню нестабільність, в суспільстві йдуть процеси, які сприяють наростанню соціальної напруженості в різних сферах. Крім поглиблення протиріччя між працею і капіталом, загострюється соціальна нерівність, посилюється соціально-економічна диференціація регіонів і галузей народного господарства, наростає навантаження на соціальну сферу. Ці процеси в перспективі можуть викликати соціальні конфлікти і дезінтеграцію українського суспільства. Як показує досвід розвинутих країн, бізнес є одним із значущих чинників, які сприяють вирішенню названих проблем. Зростання бізнесу сприяє підвищенню рівня і якості життя самих підприєм-

ців, а за рахунок створення додаткових робочих місць на підприємствах з'являється можливість для різних верств населення поліпшувати своє матеріальне становище. Ці процеси сприяють пом'якшенню соціальної нерівності і зниженню соціальної напруги, як в країні в цілому, так і в її регіонах.

Потенціал підприємців є воістину унікальним ресурсом, що дозволяє їм виступати значущою рушійною силою розвитку національної економіки та зростання народного добробуту.

На підприємництво покладено стратегічні завдання в якості важливого напрямку модернізації економіки і суспільства – стати сектором інтелектуальної і творчої праці, інтегруватися в глобальний ринок, експортуючи свою продукцію і послуги.

Для подолання негативних тенденцій в сфері бізнесу необхідно використовувати дієвий механізм узгодження інтересів соціальних суб'єктів – інститут соціального партнерства.

Інституціоналізація соціального партнерства є вирішальним ресурсом і умовою розвитку бізнес-освіти в сучасній Україні, так як об'єктивно в цій площині знаходиться необхідний механізм, здатний узгоджувати і коригувати соціальну взаємодію підприємців не тільки з суб'єктами, що включені у галузь соціально-економічних відносин, а із вищими навчальними закладами, які готують майбутнє покоління спеціалістів – керівників.

Роль бізнесу, в створенні національного багатства і прогресу суспільства настільки значуща, що правомірно розглядати розвиток інституту соціального партнерства як спосіб досягнення компромісу між соціальними суб'єктами, що представляють різні інтереси економічного, політичного і соціального характеру, як фактор соціальної інтеграції інтелекту різного рівня і зростання якості життя

населення. Однак в цій сфері чітко проявляється протиріччя між потребою в інституціалізації соціального партнерства в українському бізнесі як необхідної умови його розвитку та відсутністю ефективних напрямків реалізації цього процесу на практиці, тобто відкрита взаємодія з вищими навчальними закладами відповідного напрямку підготовки. Результати емпіричних досліджень про рівень інституціалізації соціального партнерства в системі вищої освіти України, а також про фактори, що перешкоджають і сприяють цьому процесу, дозволять запропонувати науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення відносин суб'єктів соціального партнерства в системі бізнес-освіти для активізації розвитку.

Перш за все, це праці, в яких висвітлено характеристики соціальних інститутів як найважливіших структуроутворюючих елементів соціальних систем і специфіка процесу інституціалізації. Розвиток і класифікація соціальних інститутів в цілому і характеристики окремих інститутів, їх склад, структура, функції розкриті в працях відомих вчених (М. Вебер, Т. Веблен, П.Бергер, Т. Лукман, Е. Дюркгейм, Е. Гідденс, М. Кастельс, Н. Луман, Ч.Р. Мілс, Т. Парсонс, Г. Спенсер, Дж. Хоманс та ін.). Проводячи ретроспективний аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури з проблем соціального партнерства та бізнесу, і високо оцінюючи наявні розробки, необхідно визнати, що соціальне партнерство, особливо в сфері освіти вивчені досить докладно. Однак взаємозв'язок цих двох важливих інститутів сучасного суспільства, а також роль і специфіка інституціалізації соціального партнерства в бізнес-освіті не отримали належного висвітлення в науці, що характеризує рішення цієї проблеми як актуальну теоретичну і практичну задачу.

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Н. В. Резнікова,
доктор економічних наук, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин,
О. В. Симоненко,
студентка II-го курсу магістратури,
спеціальності міжнародні економічні відносини,
Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Наразі спостерігається поступовий впровадження робіт зі штучним інтелектом, тому економістам варто замислити, які це матиме в майбутньому наслідки для темпів економічного зростання та розподілу доходів.

Ключові слова: роботи, економічне зростання і нерівність доходів, цифровий розрив, мережева економіка, втрати глобального ВВП, темна сторона технологій.

В економічній літературі і науково-дослідних колах сформувався дві течії поглядів на взаємозв'язок між технологічним розвитком, економічним зростанням та розподілом доходів.

Згідно з першим, технологічні досягнення призводять до підвищення рівня продуктивності праці, а відповідно і до зростання обсягів виробництва в розрахунку на душу населення. Навіть незважаючи на певні втрати перехідного періоду, пов'язані, в першу чергу, зі скороченням робочих місць та зникненням певних професій, загалом рівень життя зростає в довгостроковому періоді. Вплив технологічного прогресу не обмежується суто вивільненням робочої сили. Завдяки технологічному прогресу праця людей стає

більш продуктивною, попит на їхні послуги зростає, відповідно зростають і доходи, а зростання доходів породжує попит на усі різновиди товарів і послуг, а отже і на працю.

Другий більш песимістичний підхід акцентує увагу на тих, хто найбільше програє від технологічного прогресу. Комп'ютерна революція в розвинених країнах призвела до скорочення відносного попиту на професії, пов'язані з виконанням одноманітних форм роботи (як фізичних, так і розумових), відносний рівень заробітних плат більш низько кваліфікованих працівників скоротився в багатьох країнах.

В епоху технологічного прогресу більша частина додаткового доходу розподіляється серед власників капіталу і висококваліфікованих працівників, яких не можна з легкістю замінити роботами. Інші отримують низьку заробітну плату та все менше вигод від економічного зростання. Усе це вказує на важливість освіти і навчання, що сприятиме розвитку творчого потенціалу, вмінь та навичок, що доповнюватимуть роботів, а не будуть замінюватись роботами. Необхідні інвестиції в людський капітал як з боку компаній, так і з боку держави (у вигляді структурних реформ ринку праці, повноцінних довгострокових програм зайнятості, навчання і підвищення кваліфікації). Завдяки таким інвестиціям в людський капітал вдасться підвищити середній рівень оплати праці і скоротити нерівність. Але навіть в цьому випадку активне впровадження роботів може викликати тривале скорочення середнього рівня оплати праці і зростання частки капіталу у структурі факторів виробництва [2].

Згідно з новою доповіддю Світового банку [1] майже 60 % населення або 4 млрд. людей все ще не мають доступу до інтернету і не можуть повною мірою брати участь у цифровій економіці [4]. Це породжує так-званий «цифровий розрив». Окрім того, деякі вигоди від доступу і вико-

ристання інтернету нейтралізуються новими ризиками, такими як неналежний бізнес клімат і впливові місцеві ділові кола, що обмежують конкуренцію і перешкоджають потенційним інноваціям. Подолання існуючого цифрового розриву за рахунок забезпечення всезагального доступу до інтернету за доступною ціною з належним рівнем відкритості та безпеки відіграватиме принципову важливу роль, але цього буде не достатньо. Інвестиції в цифрові технології повинні доповнюватись більш жорстким і досконалим регулюванням конкуренції між компаніями, реформами ринку праці та програмами підвищення кваліфікації місцевих працівників (набуття ними нових вмій та навичок в роботі з сучасною технікою), а також підвищення рівня підзвітності державних інститутів та органів для покращення якості надання державних послуг.

Усі позитивні зрушення, що відбуваються і можливі завдяки розвитку технологій, нам добре відомі. Але як і в будь-якого процесу у технологічного прогресу є свої недоліки. Одних хвилює те, що декілька панівних соціальних мереж здатні маніпулювати суспільною думкою. Інших непокоїть втрата недоторканості приватного життя і порушення громадянських свобод.

На відміну від фізичних осіб, для компаній та економічних систем цифрові технології супроводжуються надмірними витратами, що можуть кількісно нівелювати частину додаткової ефективності, що забезпечують технології.

Світ, під'єднаний до мережі (так-звана «мережева економіка»), відкриває нові можливості, для кіберзлочинців. В міру розширення мережевого світу зростає і чутливість до кіберзлочинів. Окрім того, кібершахрайство набуває глобальних масштабів. Згідно з результатами останнього дослідження PwC кібершахрайство за поширеністю займає друге місце у світі серед бізнес-злочинів (перше місце традиційно займає незаконне привласнення коштів),

а найбільш привабливі жертви для кіберзлочинців – фінансові компанії.

Інтернет-злочини можна умовно поділити на дві категорії. Перша – це крадіжки, збитки і втрати від яких можна оцінити у грошовій формі. Це викрадення персональних даних і даних платіжних карт та отримання доступу до особових рахунків. Друга категорія – кібершпигунство: викрадення секретів виробництва, даних про продукт або послугу (формул, рецептур, креслень), прав інтелектуальної власності, стратегій. За результатами останнього опитування 383 компаній в 12 країнах світу, проведеного IBM, середня вартість кожного порушення збереження даних зросла з 3,79 до 4 млн. доларів.

Вартість викрадення прав інтелектуальної власності оцінити значно складніше, а економічні збитки можуть бути навіть ще серйознішими, окрім того це скорочує прибутки від впровадження інновацій. Як результат, можуть скорочуватись інвестиції у нові технології, робочі місця тощо.

Глобальні збитки від кіберзлочинності перевищують 500 млрд. доларів в рік, що більше ніж ВВП такої країни, як Швеція [3]. Цей показник враховує вартість викрадених коштів та інтелектуальної власності, витрати на відшкодування збитків, а також збитки, яких зазнають інноваційні сектори, торгівля і економіка в цілому від кіберзлочинців. У відносному вираженні витрати, пов'язані з кіберзлочинністю, в середньому складають 0,5 % глобального ВВП. В країнах з високим рівнем доходів, де економічна роль інновацій дуже вагома, втрати можуть сягати 0,9 % ВВП. В країнах, що розвиваються, показник становить близько 0,2 % ВВП.

Усе це призводить до різкого підвищення потреби і попиту на послуги з забезпечення кібербезпеки: згідно з

прогнозами до 2020 року їхня загальна вартість зросте з 75 млрд. доларів у 2015 році до 170 млрд.

Отже, технологічний прогрес має свою зворотню (темну) сторону, а негативні зовнішні ефекти можуть суттєво позначатися на вигодах від впровадження технологій і вимагати додаткового фінансування. Більше того, технологічний процес в довгостроковій перспективі призведе до змін в структурі економіки та структурі зайнятості. Тому як державам, так і компаніям необхідно підходити до теми технологічного та інноваційного розвитку системно та осмислено, щоб максимізувати потенційні вигоди та мінімізувати потенційні втрати.

Список використаних джерел:

1. Доклад о мировом развитии 2016 «Цифровые дивиденды» [Электронный ресурс] // Обзор. Всемирный банк. - 2016. - Режим доступа: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2016>
2. Роботы, экономический рост и неравенство / Эндрю Берг, Эдвард Ф. Баффи, Луи-Фелипе Занна // Финансы и развитие. – 2016. – Сентябрь. – С. 10–13.
3. Веллиш К. Тёмная сторона технологий Финансы и развитие / К. Веллиш // Финансы и развитие. – 2016. - Сентябрь – С. 14–17.
4. Цифровой разрыв // Финансы и развитие. – 2016. - Сентябрь – С. 18–19.

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ У ПІДПРИЄМНИЦТВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Н. Й. Романюк,
доктор історичних наук,
професор кафедри суспільних наук,
Відмінник освіти,
Житомирський національний агроекологічний університет

Розглянуто форми прибуткового господарювання підприємців Правобережної України доби капіталістичної модернізації: 1861-1917 рр.

Ключові слова: підприємництво; сільське господарство; цукрова, винокурна, борошномельна промисловість; Правобережна Україна.

Характерною особливістю господарювання підприємливих поміщиків краю ставала диверсифікація*. Створивши конкурентоспроможні товарні господарства, вони одночасно з виробництвом сільськогосподарської продукції, вкладали свої кошти у найбільш прибуткові галузі промисловості. Поєднання виробництва сільськогосподарської продукції з її промисловою переробкою забезпечувало власникам отримання сталих прибутків. Для поміщицьких господарств найбільш вигідним було вирощування зернових культур, цукрових буряків, картоплі, хмелю та ство-

* Диверсифікація (лат. *diversus* – різний, відділений і *facere* – робити) – розширення номенклатури продукції, що її виробляють окремі фірми та об'єднання. Д. існує у двох основних формах: 1) розширення асортименту товарів, організація випуску нових видів продукції в межах «власної галузі»; 2) вихід за межі основного бізнесу, проникнення в нові галузі та сфери господарства. Може здійснюватися як через створення нових підприємств, так і скуповування фірм або злиття з ними. [1, с. 138].

рення власних цукрових, винокурних, пивоварних заводів і млинів. Наявність промислових підприємств сприяла кращому фінансуванню сільського господарства, яке постійно залежало від погодних умов. Водночас аграрний сектор давав необхідну сировину для цукрової, борошномельної, виноробної та інших галузей промисловості. В період створення першого цукрового синдикату 117 цукрових заводів, приблизно половина їх загальної кількості належала дворянам [2, с. 521]. Так, до цукропромислових магнатів та власників багатьох інших підприємств належали землевласники Київщини, Поділля, Волині: Бобринські, Браницькі, Балашови, Терещенки, Потоцькі, Сангушки, Радзивілли, Ярошинські.

Відомими підприємцями були графи Бобринські, які для досягнення інтенсифікації поєднували виробництво сільськогосподарської продукції з її переробкою на власних цукрових заводах і млинах. Зокрема, О. Бобринський запроваджував кращі прийоми обробітку ґрунту та догляду за посівами цукрових буряків. «Поля приготавлювались так, чтобы на них мог быть виден след, пробежавшей по полю самой малой птички». Ним було придумано багато землеробських знарядь. Глибока оранка, запроваджена О. Бобринським, сприяла отриманню високих врожаїв цукрових буряків вищої якості [3, с. 164]. Він першим започаткував у своєму господарстві метод замочування насіння цукрових буряків перед посівом. Практика багатьох господарств показала переваги посіву таким насінням. Ранні і дружні сходи замоченого насіння цукрових буряків встигають до появи «цукрового жучка» зміцнитися і тому вегетаційний період цукрових буряків замоченим насінням на 8-12 днів більший, а тому і за кількістю і за якістю врожай таких буряків вищий [4, с. 280, 281].

Передові на той час технології у землеробстві і переробній промисловості запроваджували у своїх господарств-

вах графи Браницькі. Зокрема, якщо на Київщині переважала трипільна сівозміна, то в маєтках Браницьких більшість сіл використовували вже дев'ятипільля, що в цих краях було рідкістю. Багатопілля було особливо поширеним у Васильківському повіті, де «з 92 маєтків багатопільну сівозміну практикували в 31 маєтку [5, с. 46]. Поєднання ефективної сівозміни, якісного насіння та родючих ґрунтів дало можливість збирати високі врожаї.

Станом на 1913 р. графи Браницькі, володіючи великими земельними масивами, у власності мали 7 цукрових, 2 винокурних заводи і 8 парових млинів у Київській і Подільській губерніях. Так, М. Браницька мала у власності 4 цукрові заводи у с. Кожанка, с. Саливонки, с. Руда, с. Триліси Васильківського повіту; 2 винокурні заводи у с. Вербівка Звенигородського повіту, с. Софіївка Черкаського повіту та 5 парових млинів у м. Біла Церква, с. Фурси, с. Пугачовка, с. Щербакі, с. Грушки Васильківського повіту (3 млини здавала в оренду) [6]. Не менша підприємливість була при таманна і онуку М. Браницької В. Браницькому, який мав у власності 26 305 дес. землі. Головний прибуток отримував від культур для винокурних і цукрових заводів. У маєтку діяли: винокурно-ректифікаційний завод в с. Роскішне, млини в містечку Ставище, кінний завод в с. Янишівка [7, с. 165–166].

Багатопрофільна підприємницька діяльність давала можливість Терещенкам отримувати сталі прибутки. Маєтки братів Миколи та Федора Терещенків відзначалися високою культурою землеробства, запровадженням багатопільної сівозміни, використанням техніки. Завдяки інтенсивному веденню господарства вони отримували значні прибутки.

Про ефективне і дбайливе господарювання Терещенків свідчить і те, що поряд із землеробством вони розвивали тваринництво. Якщо в багатьох цукрозаводчиків відхо-

ди виробництва пропадали, то у Терещенків жом і патока використовувалися поряд з іншими кормами для відгодівлі худоби. Крім того, ведення тваринницької галузі забезпечувало достатню кількість гною для удобрення полів. У маєтках щорічно відгодовували близько 2 тис. голів худоби, постійним ринком збуту яких була Варшава. Від продажу худоби Терещенки отримували понад 200 тис. руб. прибутку щорічно [8, с. 10]. Завдяки інтенсивному веденню сільського господарства у своїх маєтках Терещенки отримували значні прибутки, зуміли вигідно вкласти свої капітали у промислове виробництво і стати потужними виробниками цукру та іншої продукції.

Кваліфіковано і вміло господарювали у своїх маєтках великі землевласники краю Євстафій і Роман Сангушки, які для отримання високих прибутків також поєднували сільськогосподарське і промислове виробництво. Євстафію Сангушку належали маєтки на Волині і в Київській губернії. В його фільварках з кожним роком зростала продуктивність землеробства завдяки запровадженню нових методів обробітку ґрунту, використанню мінеральних добрив, багатопільної сівозміни, застосуванню машин та вдосконалених знарядь праці. Його господарства стали основними постачальниками товарного хліба на внутрішні та зовнішні ринки. Князь розводив знамениті на всю Європу породи коней – арабських скакунів [9, с. 228]. Князь Є. Сангушко був власником 3 суконних фабрик і фарфорового заводу. Вагомим внеском князя у розвиток ринкових відносин стало створення за рахунок його коштів перших не тільки в Україні, але й в Російській імперії, кредитних кас у містечках Славута і Білогірودка для допомоги в розвитку дрібної промисловості.

Вмілим підприємцем був і Роман Сангушко, який мав у власності 65 тис. 212 дес. землі, великі плантації цукрових буряків і володів Шепетівським, Клембівським і Кре-

менчуцьким цукровими заводами. Р. Сангушко був власником містечка Славута, більшості його промислових підприємств (суконних фабрик, винокурень) й одержував значні прибутки. Ним були засновані 4 паперові фабрики, які виробляли папір, картон і були широко відомі на паперовому ринку [9, с. 230]. Йому належали також винокурні заводи у містечку Білгородка, та селах Михля і Цвітоха Заславського повіту і у цьому ж повіті млини у м. Заславль, містечку Славута, с. Михново та ін., 45 торговельних закладів [6, с. 88–91].

Про вигідність поєднання виробництва сільськогосподарської продукції з її промисловою переробкою свідчить і господарська діяльність в маєтках північної частини Київської губернії, яка своїми ґрунтами (переважали піщані) відрізнялась від іншої її частини. Тому підприємливі власники маєтків Київського повіту: Бородянське (Й. Шембек), Казаровичі (П. Кухта), Наливайківка (О. Ких), Маковище (Д. Каменський), Мотижин (О. Савицький), Червона Слобода (І. Хижняков), Грузьке (О. Мольська) та Радомисльського повіту: Брусилів (О. Синельніков), Козаки (О. Шибиневич), Потоки (Ю. Пожидаєва), Красятичі (В. Шперлінг), Русаки (брати Б. і В. Рикк), Горностаїпіль (Е. Майер) в цих умовах найбільш вигідним напрямом господарювання практикували вирощування картоплі та винокуріння [10, с. 64, 65]. Винокурне виробництво давало господарствам найбільший прибуток, воно було простим і практичним способом для переробки важко-транспортельних продуктів, особливо за відсутності зручних шляхів сполучення, в продукцію більш транспортельну і більш цінну.

Маєток у Мощеному (1994 дес. землі, із них орної – 1842 дес.) Гайсинського повіту Подільської губернії належав Б. Ханенку. Починаючи з 1886 р., за рахунок власних ресурсів він перетворив маєток на прибуткове господарст-

во [11, с. 259, 260]. До 1895 р. тут практикували 9-ти пільну сівозміну; а пізніше, коли була прикуплено ще 370 дес., було введено 12-ти пільну сівозміну на площі в 1 672 дес. [12, с. 279]. Цінним є досвід ведення Б. Ханенком городнього насінневого господарства на порівняно великій площі 60 дес., зосередженого головним чином у Київській губернії. Про те, що ця справа йшла вдало, свідчать факти про чотириразове нагородження золотими медалями на всеросійських виставках [13, с. 297–298].

Сталі прибутки отримували представники родини Єнні, які мали у власності земельні угіддя і промислові підприємства. Зокрема, господарство Ф. Єнні (2 025 дес.) було розташовано на землях при селах Кам'яногірка і Копіївка (Київська губ., Липовецький повіт). Головний прибуток Ф. Єнні отримував від цукрових буряків, цукрового насінництва та озимої пшениці. Практикувалися 8-ми пільні та 10-ти пільні сівозміни. З галузей тваринництва розвинутим було свинарство. В господарстві утримували 300-400 шт. свиней (щорічна реалізація на ринку від 100-450 шт. свиней давала прибуток на суму до 3 000 руб.) В маєтку функціонували цукровий і цегляний заводи [7, с. 69].

За відомостями 1913 р., Ф., Ф., і Г. Єнні були співвласниками Кальницького цукрового заводу Київської губернії і відповідно членами правління Товариства; Г. Єнні був головою правління Янушпільського цукрового заводу Волинської губернії; співвласником і членом правління Товариства Хреновецького і Венедичанського цукрових заводів Подільської губернії; Ф. і Г. Єнні були співвласниками Кам'яногірського цукрового заводу і членами правління Товариства «Соб». Крім того, вони ж орендували Пивецький і Піевський цукрові заводи Канівського повіту Київської губернії у товариства Романівських цукрових заводів [6].

Успішним підприємцем зарекомендував себе барон А. Маас – власник Деревчинського маєтку (Ямпільський повіт Подільська губернія). Його багатогалузеве і зразкове в технічному відношенні господарство, із насінневим виробництвом, дослідним полем, сільськогосподарською хімічною лабораторією, племінним скотарством, було пов'язане з власним цукровим заводом [14].

Список використаних джерел:

1. *Гене́за ринкової економіки*: терміни, поняття, персоналії. Укладачі: В. С. Іфтемчук, В. А. Григор'єв, М. І. Маниліч, Г.Д. Шутак. За наук. ред. Г.І. Башнянина, В.С. Іфтемчука. – К.: «Магнолія-плюс», 2004 – 688 с.

2. *Ежегодник сахарной промышленности за 1886/87 г.* – СПб., 1887. – 670 с.

3. *Толпыгин М. А.* Обзор сахарной промышленности в России по данным собранным Акцизным ведомством // Записки по свеклосахарной промышленности. / М. А. Толпыгин. – Т. XL. 1910. 1 марта. № 3. – 168 с.

4. *Земледелие.* – 1898. – № 18.

5. *Перерва В. С.* Графи Браницькі: підприємці та меценати / В. С. Перерва.– Біла Церква: Вид-во Пшонківський О. В., 2010.– 269 с.

6. *Фабрично-заводские предприятия Российской империи* / под. ред. Ф. А. Шобер. – [2-е изд.]. – Петроград: Тип. Т-ва под фирмою «Электротипография Н. Я. Стойковой», 1914.

7. *Материалы по аграрно-экономическому исследованию Юго-Западного края (Уманский, Липовецкий, Звенигородский и Таращанский уезды Киевской губернии и Гайсинский уезд Подольской губернии).* – [Изд. Уманско-Липовецкого сельхоз. общ.]. – Гайсин: Тип. У. Л. Шварцман, 1909. – 178 с.

8. *Описание имений наследников Ф. А. Терещенка.* – К., 1900. – 47 с.

9. *Балинець Л.* Князі Сангушки – підприємці з Болохівщини / Л. Балинець // Болохівщина: земля і люди : всеукр. наук.-краєзн. конф. 23–24 черв. 2000 р. : тези доп. «Велика Волинь». – Хмельницький, 2000. – Т. 20. – С. 228–231.

10. *Труды* комиссии по изучению хозяйств Юго-Западного края. – К.: Товарищество «Печатня С.П. Яковлева», 1912. – Вып. I. – 66 с.

11. *Земледелие.* – 1898. – № 17.

12. *Земледелие.* – 1898. – № 18.

13. *Земледелие.* – 1898. – № 19.

14. *Киевлянин.* – 1892, 19 февраля. – № 50.

РЕДУКЦІЯ СКЛАДНОЇ КВАЛІФІКОВАНОЇ ПРАЦІ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНУ ВЛАСНІСТЬ

Є. І. Ходаківський,

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки та техніки України,

О. В. Іванюк,

кандидат економічних наук, доцент,

М. Ф. Плотнікова,

кандидат економічних наук, доцент,

mplotnikova@gmail.com,

Н. С. Пугачова,

асистент,

Житомирський національний агроекологічний університет

Визначено сутність синтелектики як домінуючого напрямку сучасної фізичної економіки в теорії ноосферного розвитку, що ґрунтуючись на знаннях тонкого невидимого світу та їх перетворенні в астральну енергію, вибудовує оптимістичне майбутнє людства. В основі його конструкції є формування Провидіння як взаємодії Розуму з Гуманізмом. Академік В. І. Вернадський в 1944 р. в роботі «Деякі слова про ноосферу» визначав, що «Могутність людини» пов'язана не з людиною, а з її мозком, з її розумом і сформованою цим розумом, її працею». Окреслено специфічні особливості інтелектуальної праці та перетворення її в уречевлену минулу на основі редукції ментальної енергії в астральну. Сформовано геїштальти ноосферної економіки, імплантація яких сприятиме соціоекономічному розвитку на всіх рівнях суспільного буття.

Ключові слова: синтелектика, ментальна та астральна енергії, процеси редукції, ноосферне мислення, розвиток.

Діалектико-механістичний підхід до аналізу інформативних систем заперечує фізіократичні ідеї В.І. Вернадського, посиляючись на лише «свої побажання», а не за результатами наукових досліджень. Мається на увазі, що ноосфера включає в себе біосферу, але не виводиться із неї і не зводиться з нею. Тобто, насамперед, ноосфера, геосфера і біосфера розділені: одна знаходиться збоку свідомості, а дві інші – частини фізичного «об'єктивного» світу. Свідомість неможливо обмежити комп'ютерною програмою як знакову конструкцію. І навіть в теперішній цивілізаційний період ХХІ ст. йде протистояння між економічними ідеологіями механістичної діалектики та фізичної економіки, про яке ще дев'яносто років тому («Автотрофність людства») визначав В.І. Вернадський як «червоне чванство».

Наразі в Україні існують потужні економічні течії «порівняльної економіки», представниками яких є відомі вчені: В. Геєць, А. Гальчинський, А. Грищенко, Б. Кваснюк, О. Лапко та ін. Методологія порівняльної економіки побудована на дослідженні унікальних рис економічних систем. При цьому звичайний аналіз може відбуватися як за допомогою індукції – на основі емпіричних даних національної економіки з наступним створенням моделі та її перевіркою на адекватність, так і за допомогою дедукції, коли першопочатково формується типологія економічних систем, а далі відбираються реальні подібні економіки та проводиться їх кількісне та якісне порівняння. Образно кажучи, «порівняльники» заглиблюються до «молекул», а той й «електронів» економіки та все таки їх методологія має діалектико-механістичне забарвлення.

Світова історія економічної думки майорить прізвищами видатних вчених України С. Подолинського, Н. Туган-Барановського, О. Гаврилишина, В. Вернадського та, отримавши естафету сучасного світового мислення, –

О. Блаватської, Е. Мулдашева, М. Руденка, О. Вознюка, І. Грабара, В. Шевчука, Ю. Канигіна, В. Кушерця та ін. [1–9]. Вершиною методологічної парадигми пізнання явищ світу в сучасній світовій та вітчизняній фізіократії є синтелектика, наука про складні системи, що самоорганізуються, на основі міжособистісних інтелектуальних взаємозв'язків, творчого мислення й перетворення його в інфодинамічну машину, що витягує із природного оточення величезну корисну енергію.

В методологічному аспекті синтелектика є продовженням удосконалення системного аналізу та синергетики. Її особливість проявляється в тому, що теорія синтелектики розглядається як макроскопічна теорія творчості, яка вивчає міжособистісні зв'язки та механізми вироблення колективного знання, становлячи теоретичний базис формування соціумів як інфодинамічних машин та, як трактує фундаментальна теорія інформатики щодо складних систем, що самоорганізуються, розглядається в контексті цілого відтворюючи специфічний ефект акумуляції взаємодіючих елементів.

В світовій цивілізації з'явилися нові напрями щодо синтелектичного використання безвичерпної ментальної енергетики з точки зору спільності науки та релігії. Зовсім недавно (2004 р.) з'явилися в світ нові відкриття М. Руденка про наявність Духоматерії та дослідження природи невидимих торсіонних полів Е. Мулдашева, О. Вознюка та І. Грабара та фізичної ментальності невидимої енергії в процесах матеріалізації і де матеріалізації астрального світу.

Для того щоб покласти фізіократичне явище на мову семіотики, використовуючи досягнення сучасної комп'ютеризації (за вимогами «порівняльної економіки» – авт.), в основу цього вчення включаємо енергетику тонких світів невидимої ментальної енергії. Приєднуючись до су-

часних вчених-фізіократів сучасних вчених досягнення акмеологічних (найвищих) рівнів розвитку почнемо з аналізу існування фізичних і тонких світів. Фізичний включає у себе матерію (планети, зірки, електромагнітні та гравітаційні поля). Тонкий світ включає в себе психофізіологічні явища (психічна енергія, біоенергія і таке інше). Характерна особливість тонкого світу в тому, що його основою є зверх високі частоти. Останні виражені так званими торсіонними полями. Виявом торсіонних частин в тонкому світі є Душа – енергетичний концентрат у вигляді поля кручення. У межах цього закрученого простору (душі) зберігається інформація про функціонування людського тіла (астрального тіла) і про процес мислення (ментальне тіло). Процес мислення (думки) викликає закручення простору: добрі думки закручують простір в одному (позитивному) напрямі, недобрі (злі) думки – протилежному (від’ємному) напрямі (О. Блаватська). А всі душі є частиною Всезагального інформаційного поля, яке в народі вважають Вищим Розумом.

Обізнані люди (вчені) можуть підключатися до Всезагального інформаційного поля і одержувати звідти знання рідкісні і вельми дивовижні. В такому інформаційному полі зібрані знання не лише нинішньої, але й майбутньої цивілізації. Простір нашого Всесвіту замкнений, але підключаючись до Всезагального інформаційного поля можна бачити одночасно минуле і майбутнє і з допомогою Всевишнього (Бога) володіти Провидінням. До такої думки в 2009 р. дійшов доктор медичних наук, професор, член Міжнародної медичної академії наук Ернст Мулдашев опублікувавши монографічну працю «Від кого ми вийшли?» на основі наукових досліджень природи Всезагального інформаційного поля, фізичних та тонких світів і філософського осмислення релігії.

На початку існував лише Простір і Абсолют (абсолютне ніщо), тобто план майбутніх творинь. Простір – це нейтралізована матерія і антиматерія. В нім постійно відбуваються створення матерії та антиматерії, що також постійно нейтралізують одна одну. Але цей процес нейтралізації може порушити Абсолют. З появою Абсолюту нейтралізація не відбувається і в цьому зв'язку, повідомляє вчений, існує версія, що виник тонкий світ торсіонних думок і душ, а за ним, внаслідок ущільнення – фізичний світ.

Душа це частина енергії Всесвіту. Енергія душі – це енергія поза електроном і поза протоном. Вона надзвичайної сили могутності, що спроможна протистояти силі гравітації. Енергія багатьох (мільйонів) душ володіє колосальною потужністю. Буває позитивна та негативна енергія душ, вона може створювати та руйнувати. Ленін, Сталін, Гітлер та інші тирані акумулювати від'ємну душевну енергію, що проявилась у знищенні мільйонів позитивних душ. Таким від'ємним (страхотливим) явищем може успішно протистояти позитивна енергія Добра, що народжена Гуманним Розумом. В цьому полягає позитивна спрямованість Божого провидіння. У природу тонких світів чи не найглибше занурився доктор технічних наук, професор І. Г. Грабар В своїй зовсім свіжій праці (2012 р.) «Мікродрезонансні технології та секрети довголіття», аналізуючи інформаційне поле Всесвіту вказує, що просторово-часові вихори, насичені нескінченно великим об'ємом інформації утворюють торсіонні поля (вихори), що мають унікальні властивості підтверджені експериментально [9].

Поля не переносять енергію, а лише інформацію. В той же час будь-яка зміна в структурі торсіонного поля веде до виділення чи поглинання енергії в заданій області простору. Думки – польові самоорганізовані утворення. Це – згустки в торсіонному полі, що самі себе утримують, а відчуваємо їх як образи та ідеї і мають голографічну струк-

туру. Основа світу – свідомість носієм якої виступають спінно-торсіонні поля. Якщо ментальне тіло людини збудоване з добрих думок, то воно оберігає нас від Зла, оскільки в ньому не має вібрації, що резонують на вібрації Зла. Адже ментальне тіло – не тільки генератор думок, але й їх приймач. Тому людина, що випромінює думки, наповнені Любов'ю, Радістю, Співчуттям, Милосердям, Благородством буде невразлива до сил Зла, Ненаситі, Заздрощів, Брехні.

Відповідно до твердження А. Ейнштейна, «чистота» механістичної науки відразу руйнується при розгляді концептуальних основ течії поєднання науки та релігії, без якого майбутнє Всесвіту не моделюється [2, с. 64]. Мета діяльності будь-якого вченою полягає у визнанні цієї об'єктивної істини і пошуку знакових виразів в контексті теми, оцінки людського інтелекту [4–9], спів ставності цієї категорії з емпіричним виміром розвитку. Евристичні напрями такого розвитку зникають ще з часів середини ХХ ст., посилаючись на коефіцієнти редукції складної кваліфікованої праці (як минулої уречевленої праці в суспільному продукті), який запропонували О. Бугуцький, М. Машенков, В. Тихонов, К. Карнаухова, В. Белозерцев та ін.

Головним інструментом синтелектичного моделювання ми обрали гештальтну конструкцію, що побудована на нашій теоретичній уяві та поєднанні принципів гештальтології: схожість, близькість, суміжність, замкнутість, що формують головний інструмент цілісності – холізм (Х. Еренфельс, В. Кьолер, М. Вертгеймер та ін.). Гештальтний підхід з'явився на стику культурних епох, що знаменують трансформацію багатьох областей знання. У другій половині минулого століття епоха модерна з характерними для неї раціоналізмом і вірою в об'єктивність змінилася епохою постмодерна, відмінною рисою якої було запереч-

чення якої б то не було об'єктивної реальності. Таким чином, гештальт-підхід виявився в авангарді постмодерністської революції. Визначення місця гештальтів в сучасній культурі та науці одна з найскладніших і суперечливих проблем пов'язаних з питанням про їх приналежність до якої-небудь з відомих сфер життєдіяльності людини.

Поняття гештальт *Gestalt* (нім.) – це фігура, образ бачення, уява, контур рельєфності, цілісності. Характерно виражений у статті Х. Еренфельса «Про якість функції», В. Кьолера «Фізичні гештальти у неспокої і стаціонарному стані», розробки Фредеріка і Лаури Перлз у галузі психології засвідчують, що гештальт – це цілісний образ (уява) будь-якої структури, що практично не виводяться з компонентів, які її утворюють, а сам гештальт – це просторово-наочна форма предметів (явищ, схем, подій), що сприймаються, чий властивості не можливо зрозуміти сумуванням властивостей їх частин. Основними принципами гештальту є холізм – стійкість, у яку спрямовані всі дослідження процесів розвитку.

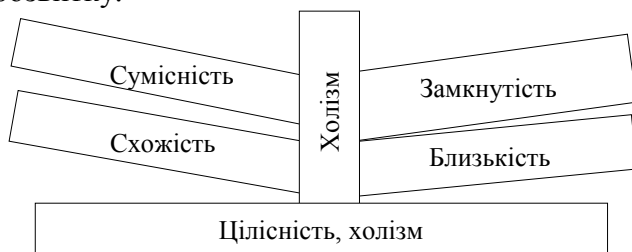

Рис. 1. Дерево гештальту

Джерело: власні дослідження.

На торсіонних полях мислення та логічних процесів матеріалізації і дематеріалізації енергії ми запропонували логограму формування ментального гештальту синтелектики (рис. 1). Ноогештальт – ментально (інтелектуально) сконструйований образ, що відображає безкінцеві процеси

матеріалізації і дематеріалізації (редукції, перетворення) ментальної енергії (мегачастотної, невидимої) в фізичну. Ґрунтуючись на дослідженні матеріальності невидимої енергії та виявлення сутності Провидіння, сформованої ще в уяві античних вчених та релігійних діячів, ми запропонували загальний ноогештальт Провидіння, що ґрунтується на єдності Віри, Волі, Долі та основі Розуму і Добра народжують майбутнє.

В наш час (2016 р.) з'явилася в світ публікація Ю. М. Канигіна та В. І. Кушерця «Фізична економія (енергія історичного прогресу)», в якій автори повідомляють, що фізична економія як наука набирає все більше обертів в різних країнах світу. В. Шевчуком продовжено та розвинуто ідеї В. Вернадського, С. Подолинського та М. Руденка щодо єдності Всесвіту та процесів у ньому, відзначено особливу роль України як потужної аграрної держави у їх становленні як «годувальниці» Європи. На ідеях фізичної економії необхідно будувати в нинішніх умовах співробітництва Заходу зі Сходом (включаючи Китай), спираючись на проблеми системної кризи.

Рис 2. Логограма формування ментального ноогештальту Провидіння

Джерело: власні дослідження.

З точки зору синтелектичної методології в контексті фізіократичного вчення пізнання економічних і соціальних явищ, основним джерелом створення додаткової та нової вартості є теперішня чи минула (уречевлена в новаціях) інтелектуальна праця, на відміну від механістичної теорії формування додаткової вартості за рахунок додатково витраченого робочого часу. І скільки б ми не вкладали додаткової праці на власній присадибній ділянці у вирощення врожаю картоплі, використовуючи насіння і матеріал пізніх репродукцій, додаткового результату високої врожайності не отримуємо (хіба що додаткову засмаглисть). А новий сорт, в якому акумульована праця селекціонера, при тих же затратах фізичної праці окрім вищезгаданої засмаглості призведе до збільшеного результату. За даними Ю. М. Канигіна та В. І. Кушерця в виробничих процесах «попереду» крокує інтелектуальна праця, коефіцієнт корисної дії якої може бути нескінченим. А людина, як робоча сила, засіб виробництва, в кращих випадках досягає до 90 % ККД. Інтерпретація процесів переходу ментальної (невидимої, інтелектуальної) в астральну і фізичну пояснимо з самого процесу редукції енергії (табл. 1).

Таблиця 1

Інтерпретація процесу Редукції (пряма і зворотна)

Зміст поняття	Значення / позначення	Інтерпретація пряма і зворотна
З лат. – <i>reductio</i>	Повернення → відновлення ←	пряма зворотна
Редукція економічна	Зведення складного до простішого ↔	пряма
Редукція інформативна	Складність, паралельність, порівнянність → ←	пряма зворотна
Редукція математична	Пошук істини, зведення до простого ↔	пряма
Редукція синтелектична	Пролонгування дії інтелектуальної енергії → ←	пряма зворотна

Джерело: власні дослідження.

Як бачимо, процеси редукції (переходу, перетворення) можливо характеризувати семіотичним кількісним та якісним виразом матеріалізації та дематеріалізації енергії, що являє собою нескінчене існування Всесвіту, дихання всього живого, циклічність розвитку, фазові переходи, руйнування та катастроф. Домінуючими при цьому є процеси мислення та творчості, позитивна спрямованість думок, творчий інтелект. Гештальтні форми можуть бути різними: тріумф та сила творчого розуму (ноосферна економіка), мультиплікація та акселерація нових творчих ідей (інновінг), прагнення до найвищої міри досконалості (акмеологія), взаємодія ринкових сил (гудвіл), позитиву гештальту особистості (НЛП).

В цьому контексті особливого значення набуває редукція результатів людської праці як головного носія енергетичності. Світові класики А. Сміт. К. Маркс. С. Подолинський та інші працю розділяють на складну (кваліфіковану, інтелектуальну) та на просту (таку, що не потребує) кваліфікаційної підготовки. При цьому складна інтелектуальна творча праця з позиції витрат на неї та отриманого результату розцінюється як подвоєна проста. В складній праці, що акумульована у винаходах, мистецьких творах, сортах рослин та породах тварин, технологіях ноу-хау та ін., що оформлені і є з юридичним статусом являють інтелектуальну власність. Отже, з цієї точки зору, невидима енергія творення на основі процесів редукції у видиму здобуває форм фізичного виміру (затрати на підготовку автора, творця) і по суті є пролонгованою формою уречевленої інтелектуальної власності інтелектуальної продукції. На основі визначення кількісних співвідношень витрат на інтелектуальну власність, загального ефекту від її використання (споживання) стає можливим порівняти розмір одержуваних роялті, паушальних платежів, франчайзингу,

лізингу та інжинірингу від вартості об'єктів інтелектуальної власності.

Таким чином, сучасні досягнення в дослідженні тонкої невидимої енергії та торсіонних полях, взаємодії процесів матеріалізації та дематеріалізації в системі фізіологічного мислення дозволяють модернізувати теорію фізичної економіки до наявності знакових систем, семіотики та реалій об'єктивного світу, а використання категорії Духоматерії сприятиме формуванню ментального гештальту Провидіння і застосуванню його в когнітивних та фізичних системах. А оцінку складної інтелектуальної праці здійснювати як подвійної простої, що може бути орієнтиром для подвоєння заробітної плати працюючих, але в узгодженні з рівнем освіти кадрів: бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук.

Наразі в конструюванні гештальтів управлінських систем за нашими дослідженнями (підручник «Психологія управління», 2016 р.) стержневою цілісністю є наявність лідерства, в тому числі за критерієм Європейської Фундації Q-менеджмент. В перспективі подальших досліджень передбачено апробацію таких розробок на об'єктах місцевого самоуправління зі зміною понятійного апарату та застосування науково обґрунтованих механізмів впливу в системі менеджменту, що побудовані на основі принципів синтелектики.

Список використаних джерел:

1. *Plotnikova M. Conceptual Basis for Ukrainian Rural Development / M. Plotnikova // Regional Formation and Development Studies. – 2015. – №3. – P. 134–144.*

2. *Бугуцький О. А. Ціна селянської праці / О. А. Бугуцький, Є. І. Ходаківський, І. Г. Голяка // Мотивація праці та формування ринку робочої сили: [монографія] / за ред. П. Т. Саблука, О. А. Бугуцького. – К.: Урожай, 1993. – Розд. 6.4. – С. 280–284.*

3. Вернадський В. І. Біосфера та ноосфера / В. І. Вернадський. – М.: Айрис-прес, 2004. – 576 с.

4. Вознюк А. В. Интегральная концепция соматического и духовного здоровья личности: монография / под ред. А. А. Дублелюк / А. В. Вознюк. – Житомир: Изд-во ЖГК им. И. Франка, 2013. – 716 с.

5. Грабар І. Г. Синергетика економічних систем: [навч. посіб.] / І. Г. Грабар, Є. І. Ходаківський, О. В. Вознюк, Л. Ю. Возна та ін. – Житомир. – 2003. – 244 с.

6. Грабар І. Г. Мікрорезонансні технології та секрети довголіття (Жити до 140 – доступно кожному!) / І. Г. Грабар. – Житомир ; К. : Євенок О. О., 2012. – 147 с.

7. Канигін Ю. М. Фізична економія: (Енергія історичного прогресу) / Ю. М. Канигін, В. І. Кушерець. – К.: Знання України, 2016. – 47 с.

8. Мулдашев Э. Встреча с мастером (От кого мы произошли?-1) / Э. Мулдашев. – М.: Знания и Наука, 2005. – 440 с.

9. Руденко Л. Г. Сталий розвиток: пошуки моделей для України / М. Руденко. – К.: БМТ, 2001.

10. Руденко М. Энергия прогресса. Очерки по физической экономии. Пер. с укр. / М. Руденко. – К.: Михайлюта А. А., 2010. – 544 с.

11. Синергетика: методологія ефектів: монографія / І. Є Януль, Ю. Ю. Мороз, О. В. Іванюк [та ін.]; наук. ред. Є. І. Ходаківський, Т. О. Зінчук, І. Г. Грабар. – Житомир: ЖНАЕУ, 2012. – 624 с.

12. Ханін І. Г. Ноосфера Вернадського і проблеми економіки / І. Г. Ханін, М. В. Поляков // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Мегатренди світового розвитку та економічні перспективи України» (30 червня 2016 р., м. Київ). – К.: ВГО «Українська Асоціація Економістів-Міжнародників», 2016. – С. 48–49.

13. *Ходаківський Є. І.* Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти [текст] навч. посіб. / *Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук.* – К.: ЦУЛ, 2014. – 276 с.

14. *Ходаківський Є. І.* Психологія управління: підручн. 5-те вид. перероб. та доп. [текст] Підручник. / *Є. І. Ходаківський, Ю. В. Богоявленська, Т. П. Грабар.* – К.: ЦУЛ, 2016. – 492 с.

15. *Шевчук В.* Наукова школа фізичної економії: світовий вимір і цивілізаційна перспектива / *В. Шевчук.* – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rudenkomd.narod.ru/Pereklad.htm>.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ПРАВАМИ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

О. М. Яценко,
доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародної торгівлі,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
yascenko_olga@ukr.net

Розглянуті основоположні засади міжнародної торгівлі правами на об'єкти інтелектуальної власності. Підкреслена важливість наднаціональних організацій (ВОІВ, СОТ) та Угоди ТРІПС як багатосторонньої торговельної системи.

Ключові слова: міжнародна торгівля, права на об'єкти інтелектуальної власності, СОТ, ТРІПС.

Швидка активізація науково-технічного обміну стала однією з помітних рис сучасного етапу розвитку міжнародних економічних відносин. За деякими оцінками, 80 % світової торгівлі припадає на товари, що містять інтелектуальну власність. На міжнародну передачу технологій припадає близько 7 % прибутку, одержуваного в світовому товарообігу. Сумарна вартість створюваних в світі технологій в даний час досягає 60 % величини всього суспільного валового продукту [3, с. 35]. На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах інформаційної економіки, володіння передовими технологіями і новітніми знаннями є основною умовою досягнення міжнародної конкурентоспроможності країни, а швидке зростання торгівлі результатами інтелектуальної діяльності стає найважливішим фак-

тором сучасного етапу поглиблення міжнародних економічних відносин.

Інтелектуальна власність являє собою будь-який результат творчих зусиль людини, що не має матеріальної форми й може бути застосований у виробництві і послугах, після його державної реєстрації, яка підтверджується документом про реєстрацію (патентом, посвідченням, ліцензією на право використання) відповідно до чинного законодавства. Взагалі поняття «інтелектуальна власність» включає в себе три основні елементи, а саме: інтелектуальний продукт, інтелектуальна власність та нематеріальний актив [2, с. 17].

Кожному з них можна дати своє визначення: 1) інтелектуальний продукт – продукт творчих зусиль, що має смислове значення для певного, інтелектуально підготовленого кола осіб; 2) інтелектуальна власність – сукупність прав на інтелектуальний продукт; 3) нематеріальний актив – об'єкт інтелектуальної, в тому числі промислової, власності, а також аналогічні права, визнані в установленому законодавством порядку об'єктом права платника податків [1, с. 133].

Динамізація міжнародної торгівлі правами на об'єкти інтелектуальної власності та збільшення законодавчої діяльності в галузі свідчить про важливість наднаціональних організацій (СОТ, ВОІВ та ін.) та Угоди ТРІПС як багатосторонньої торговельної системи. Інтелектуальна власність знаходиться у фокусі зусиль, щоб отримати вигоди суб'єктами економіки від інновацій й творчості в умовах глобальної економічної нестабільності, а Угода ТРІПС є інструментом сприяння торговельно-економічним відносинам у різних сферах: знаннях, вирішенні торгових суперечок з інтелектуальної власності, забезпечення країнам-членам СОТ можливостей досягнення своїх національних інтересів. Угода ТРІПС не вимагає глобальної гармонізації

законодавчої бази про інтелектуальну власність, а стимулює відповідне нормотворення в національній площині.

Так, угода ТРІПС є складовою частиною Угоди СОТ, яка набрала чинності з 1 січня 1995 р., вона визначає торговельні аспекти інтелектуальної власності, об'єкти якої часто стають об'єктами торгівлі, в тому числі і міжнародної. Члени цієї Угоди зобов'язані дотримуватися її положень і застосовувати режим, передбачений цією Угодою, до осіб інших держав, яких в Угоді прийнято називати “Громадяни” [4]. Цим терміном позначаються будь-які фізичні і юридичні особи. До інтелектуальної власності Угода відносить усі категорії інтелектуальної власності, які є предметом авторських і суміжних прав, товарних знаків, географічних зазначень, промислових зразків, патентів, топологій інтегральних мікросхем і закритої інформації.

Основним принципом Угоди є принцип національного режиму, за яким громадяни однієї країни-члена користуються в іншій країні-члені таким же правовим режимом як і її власні громадяни щодо охорони права інтелектуальної власності. До уваги приймаються лише ті винятки, які встановлені міжнародними угодами.

Другим принципом Угоди є принцип найбільшого сприяння, який встановлює, що будь-які переваги, пільги, привілеї або імунітет, надані членом Угоди громадянам будь-якої іншої держави (незалежно від членства), надаються невідкладно і безумовно громадянам усіх країн-членів за можливими окремими винятками.

Угодою встановлені обов'язкові стандарти параметрів окремих об'єктів інтелектуальної власності. Ці стандарти мінімальні, але держави, які приєдналися до Угоди, нижче зазначених в ній параметрів опускатися не можуть. Частина II Угоди ТРІПС якраз і визначає ці стандарти, які стосуються наявності, обсягу і використання прав інтелек-

туальної власності. Це означає, що в країні-члені Угоди громадяни мають бути наділені передбаченими Угодою правами. Обсяг зазначених прав має бути не вужчим за визначений Угодою. Чинне законодавство країни-члена Угоди має забезпечити реальне виконання зазначених прав у сфері інтелектуальної власності.

Угода ТРІПС визначає конкретні параметри щодо восьми об'єктів інтелектуальної власності: 1) авторського права і суміжних прав; 2) товарних знаків; 3) географічних зазначень; 4) промислових зразків; 5) патентів; 6) топологій інтегральних мікросхем; 7) охорони закритої інформації; 8) контролю за антиконкурентною практикою через договірні ліцензії.

Список використаних джерел:

1. Бабій П. Підходи до оцінки інтелектуальної власності підприємства // Економічний аналіз. – 2008. – № 19. – С. 132–134.

2. Ілляшенко С. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства // Економіка України. – 2008. – №11. – С. 16–26.

3. Кузнецова Г. В. Международная торговля объектами интеллектуальной собственности / Г. В. Кузнецова // Российский внешнеэкономический вестник. – 2013. – № 08. – С. 35–47.

4. Agreement on trade-related aspects of intellectual property rights. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf

МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОДОСТАТНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Д. І. Дема,

кандидат економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів і кредиту,

Л. В. Недільська,

кандидат економічних наук, доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет,
lorka_nedelskaya@ukr.net

Наведено можливі ризики реформи з децентралізації влади та формування фінансової самодостатності об'єднаних територіальних громад. Здійснено аналіз розвитку створених протягом 2015-2016 рр. об'єднаних територіальних громад.

Ключові слова: Об'єднані територіальні громади, фінансова самодостатність об'єднаних територіальних громад, ризики реформи децентралізації влади.

З 2014 р. в Україні було розпочату реформу з передачі широкого кола владних повноважень органам місцевого самоврядування. Відтак реформу було розроблено на основі положень Європейської Хартії місцевого самоврядування і розпочато її впровадження згідно до Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Однак, основною проблемою в процесі реформування постало питання необхідності формування фінансової самодостатності новоутворених об'єднаних територіальних громад.

Зважаючи на особливості територіального устрою, недостатність механізмів законодавчого регулювання та можливість політичного супротиву, реформа наразилася на

низку системних і локальних ризиків. По-перше, найбільшого супротиву зазнали нововведення стосовно адміністративно-територіального поділу, оскільки змінено звичні межі районів і областей, виходячи із бажань і потреб об'єднаних громад. По-друге, згідно реформи має відбуватися передача окремих повноважень від органів виконавчої влади до органів місцевого самоврядування, що часто неадекватно сприймається саме органами виконавчої влади через побоювання втрати впливу на територіальні громади. По-третє, існують сумніви стосовно фінансової спроможності окремих об'єднаних територіальних громад з можливим наступним зuboжінням чи втратою їх незалежності.

Окремою групою ризиків виділяють загрозу зниження якості місцевого управління та легітимності прийнятих рішень через низький рівень компетентності службовців місцевого самоврядування [2]. При цьому, існує загроза послаблення державного контролю органів місцевого самоврядування на регіональному та субрегіональному рівнях за реалізацією повноважень, які будуть передані виконавчим органам місцевих рад, в умовах слабкості інститутів громадянського суспільства поза межами великих міст [2].

Однак, як свідчить аналіз результатів діяльності створених протягом 2015-2016 рр. об'єднаних територіальних громад (159 од.), надходження до загального фонду місцевих бюджетів за 2016 р. зросли майже в 7 разів, порівняно з надходженнями 2015 р. до їх місцевих рад, та склали 7,1 млрд. грн., у тому числі за рахунок:

- податків та зборів – 3,3 млрд. грн., з яких зарахування 60% податку на доходи фізичних осіб склали 1,7 млрд. грн.;
- міжбюджетних трансфертів у вигляді базової дотації, освітньої та медичної субвенції – 2,8 млрд. грн.;

- субвенції на формування інфраструктури громад – 1 млрд. грн. [1].

Крім того, громади отримали субвенцію з державного бюджету на соціально-економічний розвиток територій у сумі 50 млн. грн. та кошти з Державного фонду регіонального розвитку на реалізацію інвестиційних програм – 134 млн. грн.

Ці фінансові ресурси, дозволили громадам [3]:

- реалізувати видаткові повноваження в соціально-культурній сфері (фінансувати заклади середньої освіти та дитячі садочки; організувати надання первинної медичної допомоги мешканцям громад та фінансувати послуги вторинної медицини; забезпечувати утримання та організацію роботи будинків культури, бібліотек, спортивних закладів, надавати соціальну допомогу населенню);

- утримувати виконавчі апарати органів місцевого самоврядування;

- реалізувати інфраструктурні проекти та місцеві програми і заходи (ремонт, будівництво доріг, благоустрій територій та проекти в житлово-комунальному господарстві, ремонт та реконструкція закладів соціально-культурної сфери);

- надавати адміністративні послуги, створювати в громадах відповідні центри та здійснювати інші видатки, які віднесені до їх повноважень.

Таким чином, створені в процесі реформи об'єднані територіальні громади, за винятком окремих невдалих формувань (з малою чисельністю населення чи невеликою площею охоплення), довели свою спроможність самостійно приймати рішення і ефективно формувати та використовувати фінансові ресурси.

Список використаних джерел:

1. Казюк Я. Фінансова децентралізація і бюджети перших 159 об'єднаних громад в деталях [Електронний ре-

сурс] / Я. Казюк. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/5244>

2. Очікувані ризики у процесі децентралізації влади в Україні: аналітична записка [Електронний ресурс]. / Національний інститут стратегічних досліджень – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/>

3. Перший рік успіхів 159 об'єднаних територіальних громад «Від прагнень до звершень» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://159plus.com/library/22>

ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ НА ОБЩЕСТВЕННОЕ РАЗВИТИЕ

О. И. Соскин

к.э.н., профессор,

заведующий кафедрой Международных экономических отношений Национальной академии управления, директор Института трансформации общества

os@osp.com.ua

Глобальная экономика, войдя в XXI век, начала кардинально меняться. Особенно качественное изменение произошло в ее развитии после 2007 года, когда глобальная экономика вошла в фазу падения большого экономического цикла Кондратьева. Данная фаза характеризуется открытым разрушением и умиранием старых технико-экономических укладов, прежде всего укладов, связанных с архаической добывающей экономикой. В месте с тем в развитых странах быстро развиваются пятый и шестой технико-экономические уклады, которые преобразуют глобальную экономику в информационную, соответственно меняются качественные параметры рабочей силы, главным источником прибавочной стоимости в воспроизводственном процессе становится интеллектуальный человеческий капитал. Таким образом меняется алгоритм и характер общественного развития. Современная информационная экономика глобальна, от нее невозможно изолироваться, ничем нельзя ограничиться. Это означает, что сформирована мировая сеть на всех горизонтальных и вертикальных уровнях, и Украина либо входит в эту сеть, либо пытается быть вне ее, и тогда мы будем не конкурентоспособными и не успешными, и нас поглотит руина.

Ключевые слова: *информационная экономика, общественное развитие, глобальная экономика, общество потребления, технико-экономические уклады.*

1. Информационная экономика становится фарватером развития мирового хозяйства

Уходит в прошлое нулевой, первый и второй уклады, прежде всего добыча ископаемых, угольная промышленность, нефтяная промышленность, примитивные формы металлургической промышленности, в том числе производство металлопродукции низкого качества. К примеру, в Китае в последнее десятилетие закрыты сотни металлургических предприятий, а в 2015 году принято решение о закрытии более 4 тысяч угольных шахт. Таким образом, Китай оставляет у себя именно высококачественные современные предприятия. В других развитых странах происходят подобные процессы.

Такая участь не минула и Украину, где в результате оккупации части двух восточных областей выведены с экономического народнохозяйственного комплекса большинство шахт угольного бассейна Донбасса и металлургические предприятия. Это архаичные отрасли, тем более, как известно угольные шахты были дотационными, и с начала 2000-х года Украина дотировала их на миллиарды долларов. То же самое касается основной части металлургических предприятий в Донецке, Енакиеве, Макеевке, Ясиноватой, Горловке, Харцызске, Алчевске, Стаханове, Луганске. Уходят в небытие не только сами предприятия, но и рабочая сила, которая занята на данных предприятиях и не готова к таким качественным изменениям. Существует прямая ментальная интеллектуальная связь между наёмными работниками данных предприятий, отраслей и их геоэкономическим и геополитическим выбором. Они имеют советское сознание, сознание *homo soveticus'a*.

Большая их часть, особенно пенсионеров, людей наёмного труда, люмпенов, маргиналов, которые в большом количестве проживали в этом ареале, оказались не в состоянии перейти на новые, более сложные, стадии воспроизводственного процесса. Они оказались неспособны структурироваться в высокотехнологические сферы производства, к переквалификации с выходом на новые технико-экономические уклады. Поэтому они приняли оккупацию Российской Федерацией своей территории проживания, не стали против неё бороться, в отличие от других городов, которые успешно противостояли российской агрессии. Классическим примером является Мариуполь, где произошла модернизация металлургических предприятий – «Азовстали», Мариупольского металлургического комбината, создан новый современный менеджмент из числа молодых людей, которые получили образование в западных странах. Сам город Мариуполь был модернизирован экономически, там развивается большое количество предприятий высокотехнологических укладов. Здесь не было в таком большом количестве очень отсталого реакционного элемента в виде шахтёрского корпуса, а захваченными Российской Федерацией оказались именно те территории, где преобладало шахтёрское население.

Украинский мыслитель Донцов разделял украинское общество на так называемых номадов, креативных кочевников, миссия которых – визуализировать новое пространство, новые сложные системы, и гречкосеев, свинопасов, которые живут примитивными потребностями и не готовы к тому, чтобы перейти к высшим технико-экономическим укладам. А сегодня наибольшую прибавочную стоимость дают пятый и шестой уклады. Эти уклады функционируют не в цивилизации пространства, а в цивилизации времени. Для них определяющим является время, а не пространство. Если для первого, второго, третьего укладов определяю-

щим было пространство первичного вещества в том или ином виде, либо зерна, либо других продуктов сельскохозяйственной деятельности, угля нефти, газа, то для высших технико-экономических укладов все это второстепенный ресурс.

Надо отметить, что руководство европейских стран, понимая, что угольная, горнообогатительная, металлургическая промышленности не перспективны, активно проводило закрытие данных предприятий ещё в 1990-е годы и в первом десятилетии XX века. Очень активно это делали Великобритания, Франция, Бельгия. Сейчас в рамках фазы падения большого цикла Кондратьева происходит стремительное развитие пятого технико-экономического уклада. Это информационные технологии, телекоммуникации, роботостроение, программное обеспечение, оптоволоконная техника, превращение человеческой рабочей силы в человеческий капитал, который становится одним из важнейших, ключевых источников создания добавленной стоимости и его воспроизводства через компьютерные технологии. Создаются модели безлюдного воспроизводственного процесса получения прибавочной стоимости без участия рабочей силы, как таковой. Это ломает всю теорию прибавочной стоимости Маркса. Также сегодня в развитых странах мира уже закладываются основы шестого технико-экономического уклада, это нанотехнологии – нанохимия, нанoeлектроника, нанобиотехнологии, наноматериалы, нанофотоника, когнитивные науки, социогуманитарные науки. Таким образом, вся передовая часть мировой экономики, развитые страны так называемого «золотого миллиарда», плюс Китай, Индия, Юго-Восточная Азия, тихоокеанские страны очень быстро движутся по созданию модели информационной экономики.

2. Информационная экономика существенным образом влияет на общественное развитие

В условиях развития информационной экономики и перехода к пятому и шестому технико-экономическим укладам формируется совсем другая парадигма общества. Один из самых главных параметров современной информационной экономики – интеллект, интеллектуальная деятельность и ее материализация. Но поскольку мы действуем в условиях капитализма, интеллект должен монетизироваться, капитализироваться. В противоположном случае, интеллектуальная деятельность будет продуктом труда, который не находит своего потребителя, того, кто покупает, платит деньги. То есть если мы не можем продать плоды своей интеллектуальной деятельности, значит они не нужны рынку. Это признак информационной экономики. Но продавать можно и знания, которые несут деструкцию, уничтожение общественного организма. Поэтому когда мы говорим развитие, мы понимаем, что существует прогресс, регресс, стагнация, и все это называется развитие. Руйнация, деструкция, некрофилия – это тоже развитие, но развитие со знаком «минус». То же самое касается и общественного развития, которое может приобретать черты деградациии, деструкции.

Идёт к тому, что мировое развитие становится не иерархическим, не детерминированным вертикально, приобретает сетевой горизонтальный характер, в общественном развитии усиливается фактор множественности, плюрализма, многообразия. Как известно, формулу "Пусть расцветает сто цветов" впервые успешно внедрил китайский император Цинь Шихуан, за 200 лет до Рождества Христова, отказавшись от запрета критики в пользу многообразности. Сегодня происходит переход от общества производства, которое было характерным для XIX-XX века к обществу массового потребления. Информационная сетевая система, мировая паутина Интернета является движущим локомотивом информационной экономики и пере-

страивает общественное развитие с производственной модели на модель потребления. Потребление благодаря развитию социальных сетей охватывает все большее количество сфер жизни общества. Здесь возникают позитивные и негативные тенденции. Следовательно потребности бывают креативными и разрушительными. Если брать информационную экономику, то университеты во всех странах – это локомотивы, по которым идёт перетекание к пятому и шестому технико-экономическим укладам. Если общество деградирует, если в нем происходит энтропия, то первыми в нем гибнут университеты, образование. Как только начинает гибнуть интеллектуальная часть общества, как только для неё создаются геноцидные условия, общество начинает деградировать.

В Украине сформирован мутант под названием модель государства стационарного бандита. В результате общество разделено на два полюса – миллиардеров, которым не нужна информационная интеллектуальная экономика, и бедных, которым тоже не нужна информационная экономика, потому что они только выживают и удовлетворяют примитивные потребности. Фактически они существуют в модели общества неандертальцев.

3. Влияние информационной экономики на общество потребления

Информационная экономика, с одной стороны, формирует паразитическую модель общества потребления. В результате складываются целые системы карнавального социума, которые живут по принципу «хлеба и зрелищ», когда значительная часть населения богатых стран не хочет заниматься продуктивной деятельностью, и вообще какой-нибудь деятельностью, и стремится только потреблять. Развиваются паразитические некрофильные потребности, которые продуцируют такого же вида системы производства. Получается, что в развитых странах накоплены

большие богатства у людей, ведущих паразитический образ жизни, которые фактически превратились в рантье. Эта тенденция не минула и Украину, где очень быстро развивается паразитический анклав, в том числе и в сельском хозяйстве, ведь многие люди, владеющие земельными паями, не стали фермерами, продуцентами сельхозпродукции, а отдали свои паи в аренду разным олигархическим группам и получают ренту, превратились в паразитических рантье. У них развиваются очень примитивные потребности – купить квартиру в областном центре или Киеве, приобрести автомобили, дать детям псевдовысшее образование. По сути, они ведут люмпенский образ жизнедеятельности, это смесь люмпена и рантье.

С другой стороны, есть позитивная тенденция, когда общество потребления развивается как высококачественная система. Это характерно для скандинавских стран, Австрии, Швейцарии, Лихтенштейна, где уходят примитивные уклады, а взамен принята модель, которая предусматривает, чтобы человеческий социум не загрязнял природу, чтобы природа становилась органической частью ареала жизнедеятельности людей, чтобы они не оставляли за собой ни грамма мусора, отходов, и перешли к альтернативным моделям энергетики.

4. Интеллектуальный капитал – движущая сила общественного развития

Если перефразировать Маркса, труд – отец богатства, земля – мать богатства, солнце – источник богатства, а дальше идёт человек. Человек раньше был рабочей силой, и тогда марксисты говорили, что главным должен быть пролетариат, ничего не имеющий, кроме своих детей. Но сейчас главное – это капитал, а именно продуктивный капитал. Интеллектуальный капитал – наиболее продуктивный капитал, на сегодняшний день именно он вырабатывает прибавочную стоимость. Он объединяет солнце, как

источник богатства, землю, как мать богатства, труд, как отца богатства. Интеллектуальный капитал – та движущая сила, которая объединяет все эти составляющие. Интеллект вырабатывает эту синтезированную прибавочную стоимость. Синтезированная стоимость значит наибольшая стоимость. Но если общество деградировало, то никакой прибавочной стоимости не будет, тогда будут главенствовать примитивные технологические уклады. Но они не нужны в информационной интеллектуальной экономике и должны отойти в прошлое. Значит надо создать соответствующие оазисы, где будут воспитываться носители интеллектуального капитала пятого и шестого технико-экономического уклада.

Общественное развитие на сегодняшний день будет происходить в рамках информационно-технологических интеллектуальных систем, когда главной движущей силой становится интеллектуальный капитал. Если так будет происходить, тогда будущее будет за теми, кто формирует креативный интеллектуальный капитал, который формируется в первую очередь в университетах. А деструктивный интеллектуальный капитал формируется в корпорациях, которые производят некрофильную продукцию, уничтожающую общество, как совокупность *homo sapiens*. Тогда деструктивные привычки и потребности формируют карнавально-потребительское общество. На этой основе происходит глобальное столкновение между интеллектуально-креативным капиталом и корпорациями, которые формируют потребительские инстинкты карнавального общества.

Список использованных источников:

1. Иванов. Д. Глэм-капитализм: общество потребления в XXI веке / Д.В. Иванов. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2011. – №5. – С. 9 – 29.

2. Мороз В.М. Религиозно-культурологические аспекты организации общественной жизни как факторы влияния на систему трудового потенциала государства / Владимир Михайлович Мороз. // IV Международная научно-практическая конференция «Инновационные процессы и корпоративное управление». – 2016.

3. Козловский. В. Общество потребления и цивилизационный порядок современности / В. В. Козловский. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2011. – №5. – С. 55 – 65.

4. Подгорный Б. Экономическое поведение и влияние религиозных традиций / Б. Б. Подгорный. // Социологические исследования. – 2011. – №2. – С. 108 – 118.

5. Полудина. В. Информационный шум в Интернете как проблема потребления коммуникации / В.П. Полудина. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2011. – №5. – С. 386 – 394.

ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРІОРИТЕТАМИ АГРАРНОГО РОЗВИТКУ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В. П. Якобчук,

кандидат економічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної теорії
та інтелектуальної власності,
valentyna.iakobchuk@gmail.com,

С. В. Тищенко,

кандидат економічних наук, доцент,
kadiss@ukr.net,

Житомирський національний агроекологічний університет

Досліджено напрями трансформації механізму публічного управління пріоритетами аграрного розвитку в умовах інтелектуалізації сусільства.

Ключові слова: трансформація, публічне управління, пріоритети, аграрний розвиток, інтелектуальна економіка.

Необхідність трансформаційних змін в механізмі публічного управління аграрним розвитком України виявилась ще в ході кардинальних реформ 90-х років. Так, з 1992 року почався швидкий перехід аграрного сектору до ринку, що супроводжувалось реформуванням відносин власності та форм господарювання, лібералізацією системи ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, руйнацією командно-адміністративного механізму збуту та постачання в АПК, відміною державних дотацій для ряду сільськогосподарських виробників тощо. Такі дії публічної адміністрації, в особі уряду, за думкою вчених повинні були посилити процеси лібералізації господарської діяльності, сприяти зростанню юридичної та економічної самостійності аграрних підприємств, включенню механізмів ринково-

го саморегулювання, запустити активні інтеграційні процеси через кооперування та асоціювання працівників.

Але, на жаль, глибока та затяжна криза економіки України в цілому, спад всіх макроекономічних показників, різке скорочення дотацій та фінансування в аграрний сектор призвели до зворотного ефекту, стан сільської економіки став різко погіршуватись. Наслідки таких публічних дій в аграрній сфері сьогодні проявляється в поглибленні диспропорцій між підрозділами аграрного сектору, в різкому зниженні доходності галузі, в повальному дефіциті фінансових та кредитних ресурсів, в деградації і деспеціалізації агровиробництва, в зниженні відтворювального потенціалу АПК, в погіршенні рівня життя населення на сільських територіях.

Теперішнє сільське господарство втратило більшість ресурсів та джерел для економічного відтворення, перестало бути пріоритетною галуззю в бюджетному процесі, тому актуальними на теперішньому етапі структурних та технологічних трансформацій в галузі стає питання розробки принципово нового механізму публічного управління пріоритетами аграрного розвитку.

Публічне управління пріоритетами аграрного розвитку повинно враховувати інституціональні зміни викликані децентралізацією завдань аграрної політики України, скорочення частки державного фінансування аграрного сектору, реформування територіальних громад, інноваційні та організаційні зміни в галузі. Сучасний механізм публічного управління аграрним розвитком повинен бути невід'ємним структурним елементом загальноекономічної стратегії держави, включати інноваційні форми і методи регулювання економіки та суспільних процесів на основі використання економічних законів, передових державних важелів та інструментів, правових норм і нових інституційних утворень.

Найважливішою функцією такого механізму є забезпечення ефективного процесу відтворення та збалансованого розвитку аграрної сфери, сільських територій, територіальних громад та людського капіталу. Ми вважаємо, що сучасне публічне управління в постіндустріальному суспільстві повинно враховувати також принципово нові процеси, що виникли у відносинах власності, включаючи її інтелектуальну складову, вплив наслідків технологічної революції, інформатизації та комп'ютеризації всіх сфер суспільного життя.

Впровадження нового механізму публічного управління пріоритетами аграрного розвитку в інтелектуальній економіці це перехід від панування матеріальних чинників росту до факторів економічного зростання галузі, що базуються на широкому залученні передових інформаційних технологій та знань, інтелектуальної праці, що збільшить частку інтелектуального капіталу та сприятиме розвитку інтелектуального потенціалу агровиробництва. Інтелектуальна компонента в сучасній аграрній економіці повинна розглядатись як комерційний актив, що сприятиме росту прибутковості та зниженню витратності агробізнесу, забезпечить творчість та креативність аграрної праці, зробить агровиробництво інноваційним і інвестиційно привабливими, сформує новий тип економічної та політичної влади, слугуватиме стратегічним ресурсом, що не має ознак вичерпності.

Визначення інтелекту основним пріоритетом в публічному управлінні аграрним розвитком сприятиме акумуляції в галузі наукових і традиційних знань, інтелектуальної власності та інтелектуального капіталу, що забезпечуватимуть максимум соціально-еколого-економічного ефекту.

Органи публічної влади в ході розробки стратегій аграрного розвитку визначаючи креативність як основний

пріоритет розвитку отримують якісно нову структуру вартості аграрного продукту яка зростатиме не за рахунок переважно матеріальних чинників, а завдяки широкому впровадженню НДДКР, інновацій в технологіях, та організації бізнесу, плануванні маркетинговою діяльністю (табл. 1). Наші дослідження показали, що впровадження нового механізму визначення пріоритетів публічного управління аграрним розвитком не можливе без узгодженості дій і потреб уряду, науки, освіти і громади.

Інтелектуальна власність, як невичерпний ресурс є основою сучасного публічного управління аграрним розвитком, використання цього ресурсу збереже для наступних поколінь земельні, лісові, водні та повітряні фактори, сприятиме розвитку людського капіталу.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика інтелектуального та фізичного капіталів

<i>Спільні риси</i>	<i>Розбіжності</i>
<ul style="list-style-type: none">- інтелектуальний і фізичний капітал існують у формі запасу, що може створювати потік цінностей, що впливають на економіку;- виникають як результат вкладень ресурсів для виробництва;- інтелектуальний і фізичний капітал приносять своєму власникові прибуток;- піддаються моральному зношуванню;- вимагають витрат на свою підтримку	<ul style="list-style-type: none">- інтелектуальний капітал має нематеріальну природу;- фізичний капітал є результатом дій у минулому, інтелектуальний капітал здебільшого орієнтований у майбутнє;- основою для оцінки фізичного капіталу є понесені витрати, для оцінки інтелектуального капіталу - вартість, що буде створена в процесі його майбутнього використання

Джерело: [1, с. 12].

Історичний досвід протягом багатьох століть відображає високий потенціал креативності аграрної економіки України, що стала світовою колицкою трипільської та пермакультури, нових агротехнологій, форм організації та

кооперації являлась плацдармом для реалізації Кондратьєвських, Чайновських, Столипинських та інших моделей розвитку і тепер зберігає позитивну динаміку нарощування інтелектуального потенціалу яким потрібно вміло управляти.

Трансформація пріоритетів публічного управління аграрного сектору повинна поставити крапку на віковій дискусії по визначенню цілей аграрної політики. Так, роками точилась дискусія серед науковців і практиків, як будувати «дерево цілей» зверху, виходячи з домінанти інтересів держави в цілому, чи «знизу» враховуючи ресурсні можливості аграрного сектору. Імено, креативний аграрний розвиток при м'якій системі мотивації зовнішнього публічного впливу забезпечить органічне поєднання інтересів господарюючих суб'єктів, держави і соціуму. Визнання пріоритетом цілей вищого порядку, в попередніх моделях публічного управління, сприяв утвердженню в суспільстві експлуатаційного і егоїстичного ставлення до аграрної сфери вимагаючи від неї якісного і доступного продовольства при ігноруванні реальних інтересів самих аграріїв. А пріоритет цілей нижчого порядку перетворював, за часів командної економіки, аграрний сектор в нескінченно поглинаючу малоефективну агросистему. Світовий досвід та наукові думка підтверджує, що тільки інтелектуальна економіка, у якій творчий процес стає домінуючим та важливішим за економічний егоїзм та прагнення максимізації прибутків сприяє гармонізації потреб і інтересів всіх учасників агросистеми.

В цих умовах, відпадає необхідність грубого адміністративного втручання в діяльність агросистеми, завдання публічного управління зводиться до корекції і м'якої зовнішньої мотивації через розробку та впровадження державою стандартів якості, регулювання трансферу інновацій, заохочення патентування і сертифікації, закріплення геог-

рафічних зазначень за сільськогосподарськими виробниками, провадження справедливої податкової, кредитної, інвестиційної, соціальної політики. Центром публічного управління агросистеми в новій економіці повинна стати аграрна освіта та наука, інтелектуальна праця та креативний аграрій.

Список використаних джерел:

1. Ходаківський Є. І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: підр. : 3-тє вид., перероб. та доп. / Є. І. Ходаківський, В. П. Якобчук, І. Л. Литвинчук. – К. : ЦУЛ, 2017. – 504 с.
2. Кондратьевские волны: Длинные. и среднесрочные циклы Отв. ред. Л. Е. Гринин, А. В. Коротаев. – Волгоград: Учитель, 2014. – 360 с.
3. Чайанов О. В. Основные идеи и формы организации крестьянской кооперации / О. В. Чайанов. – 1919.
4. Чайанов О. В. О сельскохозяйственной кооперации. / О. В. Чайанов. – Саратов, 1989.
5. Якобчук В. П. Економічна теорія: навч. посіб. / В. П. Якобчук. – Житомир: ПП «Рута», 2012. – 316 с.

КОНСТРУКТИВНОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ БИЗНЕС-СИСТЕМЫ НА ОСНОВЕ ТЕОРЕТИЧЕСКОГО ЗНАНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Ю. Б. Бродский,

кандидат технических наук, доцент,
заведующий кафедрой компьютерных технологий
и моделирования систем,

Ю. А. Тимонин,

кандидат технических наук, доцент,
Житомирский национальный агроэкологический
университет

Разработано методологию построения конструктивного представления бизнес-систем на основе фундаментального экономического знания.

Ключевые слова: бизнес-система (БС), экономические знания, интеллектуальная экономика, теоретическая схема (ТС).

В работе [1] рассмотрено представление развитого экономического знания в образе фундаментальной теоретической схемы (ТС). В прикладном отношении фундаментальную ТС можно рассматривать как модель экономической системы (бизнес-модель), поскольку их общность проявляется в универсальности представлений. Проблематика бизнес-моделей проявляется в дискриптивном характере представлений, что свидетельствует о недостатке используемого теоретического знания. Как отмечено в [2] «...для экономической науки в целом, так и для менеджмента в частности характерно использование преимущественно дескриптивных определений».

Стремление к конструктивному определению связано с системным представлением бизнес-моделей в виде биз-

нес-системы (БС) [2]: *«Под бизнес-системой понимается совокупность взаимосвязанных ключевых подсистем в рамках отдельного направления бизнеса, отражающих последовательность функций и видов деятельности (под-процессов) внутри организации, которая работает совместно на достижение целей организации»*. Однако, ввиду недостаточного использования теоретического знания, такое определение нельзя признать конструктивным.

Цель работы – разработка методологии построения конструктивного представления БС на основе фундаментального экономического знания.

В [2] отмечено: *«Чтобы дать системное описание бизнес-модели, необходимо выделить и представить её через системные элементы»*. Однако, кроме системных элементов, необходимы также системные представления структуры и функции БС. Методология конструктивного представления БС опирается на фундаментальную ТС экономического знания. Фундаментальная ТС содержит: понятийный базис; базис переменных, аксиомы, законы. Постулируются следующие законы: сохранения стоимости, симметрии дохода, взаимодействия со средой, продукционного обмена. Это позволяет сформулировать математическое описание элементов БС.

Для представления БС как системной модели бизнеса полезны следующие определения: – *бизнес – это предпринимательская деятельность на основе собственного капитала с целью его увеличения за счёт прибыли*; – *система – это совокупность элементов, образующих интегративное свойство за счёт взаимодействия*. Поскольку для БС элементы – это ресурсы, а интегративное свойство – доход, объединение этих определений даёт следующую краткую формулировку: *«бизнес-система – это совокупность ресурсов, образующих прибыль за счёт взаимодействия»*.

Требование конструктивности накладывает дополнительные условия на определение элементов и архитектуры БС. К описанию элементов предъявляют следующие требования:

- формальное описание внутреннего взаимодействия ресурсов для образования дохода;
- формальное описание внешнего взаимодействия ресурсов со средой, отражающее открытость БС;
- математическое описание ресурсов на основе фундаментальной ТС экономического знания.

Принципиальным моментом для конструктивного описания является понятие экономического механизма, которое раскрывает структуру и функции БС. Функция описывает процесс образования прибыли, структура – совокупность и связи ресурсов, которые обеспечивают этот процесс. Конструктивная модель БС рассматривается как структурно-функциональная модель экономического механизма [3].

Использование ТС фундаментального экономического знания позволяет сформировать формальное представление БС, которое можно использовать для конструктивного описания широкого класса бизнес-моделей. Обобщая, можно сказать, что такое представление БС будет способствовать развитию не только бизнес-моделей, но и конструктивного подхода в интеллектуальной экономике в целом.

Список использованных источников:

1. Бродский Ю. Б. Перспектива развития экономического знания интеллектуальной экономики. / Ю. А. Тимонин, Ю. Б. Бродский // *Інтелектуальна економіка: глобальні тенденції та національні перспективи: Матеріали II між-нар.н.-пр інтернет-конференції.* – Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, – 2016. – С. 176–181.

2. Стрекалова Н. Д. Концепция бизнес-модели: методология системного анализа // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. Научный журнал: ЭКОНОМИКА, ПРАВО. – 2009. № 92. – С. 95–105.

3. Тимонин Ю. А. Структурно-функциональный подход к математическому моделированию экономического механизма бизнеса. / Ю. А. Тимонин, Ю. Б. Бродский, Е. В. Молодецкая // Материалы меж.-нар.н.-пр. конференции «Аграрна наука, освіта, виробництво». – Житомир: Вид-во ЖНАЕУ, 2015. – С. 700–704.

ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЯ ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

О. М. Віленчук,
кандидат економічних наук, докторант,
Житомирський національний агроекологічний університет,
vilenchuk@ukr.net

У тезах обґрунтовано необхідність реалізації існуючого потенціалу аграрного страхування. Акцентовано увагу на необхідності поступальної інституціалізації потенціалу розвитку страхових відносин у сільській місцевості. Сформульовано пропозиції щодо використання державно-приватного партнерства в сфері аграрного страхування.

Ключові слова: аграрне страхування; інституціалізація; потенціал; сільськогосподарські ризики.

Результати наукових досліджень в галузі аграрного страхування свідчать, що існуючий потенціал її розвитку в Україні за 2012-2016 рр. використовується в межах 2,5 %-3,1 %. Загальна застрахована площа у 2016 р. становила 676 тис. га, що склало 2,5 % від посівних сільськогосподарських культур залучених до процесу аграрного страхування [2]. Водночас об'єктивна потреба у страховому захисті у сільській місцевості щороку збільшується, особливо з позиції нейтралізації ризиків та мінімізації непередбачуваних витрат аграріїв у процесі виробництва сільськогосподарської продукції.

Вагомий внесок у розвиток теорії і методології аграрного страхування зробили такі вчені, як Ю. Алексєрова, О. Гудзь, С. Навроцький. Висвітлення економічної сутності потенціалу знайшло своє відображення у працях: І. Бистрякова, Е. Лібанової, М. Хвесика та ін. Проте й досі

залишаються невирішеними питання щодо наукового обґрунтування методів і форм використання потенційних можливостей розвитку аграрного страхування в рамках інституціоналізації страхового процесу.

У національній доповіді державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» щодо соціально-економічного потенціалу сталого розвитку України та її регіонів зазначається, що потенціал орієнтований на розвиток (майбутнє) (поєднує певні значення як «можливості» та «перспективи», так і «здатність» та «спроможність» одночасно із наявною в межах певної держави сукупністю різних ресурсів) [1, с. 14]. Фактичний потенціал аграрного страхування базується на загальній посівній площі, на якій здійснюється виробництво сільськогосподарських культур та надається страховий захист, на чисельності аграрних підприємств різних форм власності, фермерських господарств тощо, а також страхових компаній, які отримали ліцензію на надання відповідних послуг аграріям.

Оцінювання галузевого потенціалу розвитку аграрного страхування свідчить, що для покриття 50 % посівних площ в Україні необхідно забезпечити акумуляцію страхових премій у межах 3100,0 млн. грн. Водночас, сума зібраних премій з аграрного страхування у 2016 р. склала 156,0 млн. грн. [2]. Рівень використання потенціалу розвитку аграрного страхування в Україні залежить від декількох ключових аспектів: по-перше, наявності платоспроможного попиту у аграріїв на страхові послуги; по-друге, організаційної, технічної та фінансово-економічної спроможності страхових компаній задовольняти майнові інтереси аграріїв у якісному страховому захисті; по-третє, здатності забезпечити еквівалентність страхових відносин між основними учасниками страхового процесу (страховиками та страхувальниками) під час здійснення розподілу і перерозподілу ризиків та відповідальності, а також виконання умов договору страхування; по-четверте,

ефективно взаємодіяти в системі координат страховиків, страхувальників та держави щодо забезпечення налагодженого механізму страхового захисту аграріїв; по-п'яте, готовність учасників ринку до поступової реалізації існуючого потенціалу розвитку аграрного страхування.

Здійснення структурних трансформацій на ринку аграрного страхування полягає у відтворенні інституціональної спроможності суб'єктів страхового процесу. У науковій літературі існують різні точки зору щодо розуміння поняття інституціональної спроможності. Зокрема, М. Морган дане поняття пов'язує з досягненням певного результату [5], Е. Гріндел – зі здатністю управляти [4], А. Тобелем – з організаційною характеристикою [7], А. Сен – з розкриттям можливостей індивідуальності [6], Ф. Фукуяма – з властивістю управляти [3].

Інституціалізацію потенційних можливостей розвитку аграрного страхування доцільно розглядати як еволюційний процес реалізації тактичних та стратегічних завдань у короткому, середньому та довгостроковому періодах. Для страхових компаній інституціональна спроможність полягає в розробці та реалізації інноваційних продуктів на страховому ринку, орієнтованих на задоволення попиту аграріїв у страховому захисті, а також генерування доходів від операційної діяльності з метою капіталізації страхового бізнесу. Ключовим мотивом участі аграріїв у страховому процесі є можливість передачі частини ризиків на відповідальність страховику та відповідно мінімізувати ймовірні збитки у разі настання страхової події. Підвищення інституціональної спроможності потенційних страхувальників базується на диверсифікації джерел фінансування потреб на страхування сільськогосподарських ризиків.

Основними джерелами сплати страхових премій є власні кошти аграріїв, цільові субсидії, виділені з держав-

ного бюджету та органів місцевого самоврядування, міжнародні гранти, спрямовані на удосконалення інфраструктурного забезпечення в аграрній сфері. Інноваційною формою страхових відносин для багатьох країн світу (Австрії, Бразилії, Ізраїлі, Іспанії, Канаді, США, Польщі та ін.) є використання державно-приватного партнерства. Найвагомішою перевагою даної моделі взаємодії учасників ринку аграрного страхування слід вважати те, що держава через механізм субсидування частини вартості страхових послуг приймає участь у стабілізації доходів аграріїв на випадок настання страхових подій, тим самим забезпечуючи достатній рівень страхового захисту.

Отже, зважаючи на існуючий потенціал розвитку аграрного страхування в Україні постає необхідність у формуванні сприятливого інституціонального середовища з врахуванням страхових інтересів всіх його учасників. Реалізація потенціалу аграрного страхування має бути спрямована, перш за все, на формування дієвої системи захисту майнових інтересів аграріїв щодо своєчасної та ефективної протидії негативним наслідкам (матеріальним збиткам) прояву сільськогосподарських ризиків. Інституціалізацію потенційних можливостей розвитку аграрного страхування доцільно розглядати як генерування нових ідей і можливостей щодо прийняття необхідних організаційних, фінансово-економічних, управлінських та інших рішень, здатних забезпечити поступальний розвиток аграрного страхування в країні.

Список використаних джерел:

1. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її розвитку: національна доповідь / За редакцією академіків НАН України Е. М. Лібанової та М. А. Хвесика // Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України” – К.: 2014. – 776 с.

2. Якубович В. Ринок агрострахування України у 2016-му андеррайтинговому році: аналітичне дослідження Проекту «Розвиток фінансування аграрного сектору в Європі та центральній Азії» / В. Якубович // World Bank Group International Finance Corporation (IFC). – 18 жовтня 2016. – 28 с.

3. Fukuyama F. State-building : Governance and World Order in the 21st Century //Fukuyama. – New York : Cornell University Press, 2004. – 137 pp

4. Grindle Ed. Merilee S. Getting Good Government: Capacity Building in the Public Sectors of Developing Countries / Ed. Grindle, S.Merilee // Harvard Institute for International Development. – Н. : Harvard University Press, 1997. – 504 pp.

5. Morgan P. The Design and Use of Capacity Development Indicators // Paper prepared for the Policy Branch of CIDA, 1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://def.acfid.asn.au/resources/development-approaches/capacitybuilding/capacity%20building%20cida%20paper%20morgan.pdf>

6. Sen A. Development as Freedom / A. Sen. – Oxford : Oxford University Press. – 2009. – 366 pp.

7. Tobelem Al. Institutional Capacity Analysis and Development System (ICADS): Operation Manual / Al. Tolobem // World Bank. Public Sector Management Division. Technical Department. Latin American and the Caribbean Region. – 1992. – November 9 – July.

LAND RELATIONS IN THE NATIONAL ECONOMY REFORM SYSTEM

Vitalii Dankevych,

Associate Professor at the Department for Management
of International Economic Activity,
Post-PhD Economics and Management Faculty,
Zhytomyr National Agroecological University

The theoretical land relations reforming principles were reviewed. Land relations in agriculture transformation process was studied. The land use features were detected and agricultural land use efficiency analysis was conducted. Ukraine land market formation research problems results have been shown. Was substantiated that agricultural land market turnover includes not only land sale moratorium cancellation but also the adoption of the legislative framework and the appropriate infrastructure development. Proved that the most similar conditions to the domestic market for the development of agricultural land were in such countries as Bulgaria, Estonia, Latvia, Lithuania, Poland and Romania.

Keywords: agricultural land, moratorium, efficiency, market, rent, national economy.

The effectiveness of Ukraine's economic performance, the nation's well-being and health, development of production and its scale are closely connected with land. Ukraine has 42,8 million ha (Mha) of agricultural land comprising 71 % of the country's total area, of which 32,5 Mha is arable (excl. pastures, grasslands, permanent plantings etc.). Ukraine is richly endowed with chernozem (also known as «black earth»), one of the most fertile soils worldwide. Ukraine accounts for about 25 % of the global chernozem area. Exceptional arable land and a good climate give Ukrainian agricultural producers

strong competitive advantages [2]. Given the size of its population and its feedstock needs, Ukraine is one of the few countries worldwide that can fully meet its domestic agricultural needs and export substantially.

In farming agricultural land is the main resource of production, an important component, both the level of the national economic development and the well-being of an individual person depending to a considerable extent on the efficiency of its use [5]. In Ukraine land resources ensure the formation nearly 95-97 % of the food fund and two thirds of the consumption goods fund. The formation and development of the farm land market in Ukraine provides for the fundamental change in land relations which have existed for many years. One of the most pressing problems of restructuring land relations in Ukraine is the formation of such land marketing model that would be in line with public interests [1, 4]. In addition, there is no unified opinion among Ukrainian economists as regards land market; the problem of its formation brought and is bringing about a dispute among them.

The adherents of farm land market point out that it must function, as the private ownership of land encourages its effective use. The opponents of farm land market formation state that at the present state of development the inclusion of land in the economic turnover is inexpedient, since this can entail a number of negative consequences. The formation of the market of land resources is of the greatest interest to international corporations and financial organizations as well as to monopoly-and-financial groups which will buy up lands under favorable for them conditions, artificially sustaining low land prices. The land market will deprive of the property right to land those who work on it, and the setting up of mortgage banks will cause land plot losses by peasants.

The given situation objectively requires the in-depth study and creation of favorable conditions for effective land-

utilization by commodity producers. In domestic and foreign economic publications the adequate attention is paid to the problems of the creation and functioning of the farm land market. Well-grounded research has been conducted by L. Abalkin, D. Boghynya, V. Bodrov, M. Vitkovsky, A. Galchynsky, V. Zbarsky, O. Krysalny, Yu. Luzan, I. Lukinov, V. Males, B. Panasyuk, O. Onyshchenko, P. Sabluk and others. The research by the above authors has made a substantial contribution to the development of the subjects discussed, though the present-day realia convince us that quite a few problems as to the formation of farm land market are not enough studied nowadays.

The development of farm land market in Ukraine is taking place together with the creation of the competitive environment in the national economy and building up of the specialized infrastructure. The effective functioning of this market provides for the control on the part of the state which must regulate land redistribution, determine the size of private landholdings and control their intended use. The land market regulation is that with the aid of market mechanisms and government control the land would pass from ineffective producers to more effective ones [3].

The farm land market functioning in economic, natural and legal aspects requires the adherence to a number of principles which must be the basis, central idea and foundation of the market land system. The fundamental principles of farm land market forming and its stable functioning should be the government regulation, freedom in the activities of economic management entities, self-financing, economic responsibility for management results and competition on the land market. Although the Ukrainian authorities are still working on the final version of the land market bill. Lawmakers are currently discussing many limitations concerning land ownership, lease rights, preemptive rights and size of land plots to own. Below

we provide a brief analysis of how land reform was carried out in peer countries and compare Ukrainian lawmakers' initiatives.

Ukraine's state policy in the sphere of land relations must be aimed at the protection of domestic commodity producer interests and maintenance of domestic high-commodity farm production, this being the guaranty of the state's food security. The unmotivated imitation of the Western economy's standards without taking into account the national peculiarities and legislative grounding may result in the Ukrainian countryside's decline and will stipulate for the gradual transition of Ukrainian lands to foreign citizens considering the domination of foreign capital in the Ukraine's financial system.

References:

1. Ahner D. Rural Development policy in an enlarged European Union. Proposals of the European Commission for the period 2007-2013 / D. Ahner // – Halle, Germany. – November, 5, 2004. – 15 p.

2. Dankevych V. Y. The essence, tasks and functions of the farm land market / V. Y. Dankevych // The advanced science journal. – 2013. – № 8. – P. 12–16.

3. Dankevych Y. Ukraine agricultural land market formation preconditions / Y. Dankevych, V. Dankevych, O. Chaikin // Acta Univ. Agric. Silvic. Mendelianae Brun. 2017, No. 65, pp. 259–271.

4. Institutional Transformation of Ukraine's Agricultural Sector / T. Zinchuk, N. Kutsmus, O. Kovalchuk, V. Dankevych, T. Usiuk // Review of Economic Perspectives. – 2017. – Vol.17, Issue 1. – P. 57–80.

5. Possible effects on eu land markets of new cap direct payments. Study / Johan Swinnen, Pavel Ciaian, d'Artis Kancs, Kristine Van Herck, Liesbet Vranken. – Brussels, 2013. – 96 p.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ РАДІОАКТИВНО ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЙ

В. А. Довженко,
кандидат економічних наук, доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет
dovzhenkova@gmail.com

Розглянуто основні соціально-економічні проблеми сільських радіоактивно забруднених територій Житомирщини. Вивчено пріоритетні напрями сільського розвитку та обґрунтовано концептуальні підходи до управління сільським розвитком в умовах радіоактивно забруднених територій.

Ключові слова: сільський розвиток, управління, радіоактивне забруднення.

На сучасному етапі для сільських територій, що зазнали радіоактивного забруднення, характерним є погіршення демографічної ситуації, занепад економічної та соціальної сфер, недостатність заходів з вирішення екологічних проблем. Все це зумовлює вимирання сільського населення та вимагає розробки концептуальних підходів до управління сільським розвитком на території радіоактивного забруднення.

Питання сільського розвитку, як процесу внаслідок якого покращується якість життя та добробут сільського населення, висвітлені у працях О. М. Бородіної, Т. О. Зінчук, О. Л. Попової, І. В. Прокопи, П. Т. Саблука, В. Я. Цибуляка, В. В. Юрчишина [1-3] та ін. Проте, сільський розвиток на території радіоактивного забруднення обумовлений довготривалим впливом екологічного чинника та глибокими деструктивними порушеннями соціально-

економічних процесів, що вимагає проведення окремого дослідження.

Метою дослідження є вивчення передумов сільського розвитку та його особливостей на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення і обґрунтування основних напрямів управління цим процесом.

Територія радіоактивного забруднення охоплює 2163 сільських населених пункти, де проживає близько 2,4 млн. осіб. В результаті соціологічного дослідження було встановлено, що третина сільських жителів на території радіоактивного забруднення Житомирської області отримують середньомісячний дохід від 1,0 до 1,5 тис. грн. в розрахунку на одну особу та лише 10,5 % сільських сімей мають доходи від 2,0 до 5,0 тис. грн., що є найвищим показником.

Основною проблемою сільських радіоактивно забруднених територій є занепад виробництва, що зумовлює високий рівень безробіття. Водночас, високим є рівень неформальної зайнятості сільського населення, так близько 40 % респондентів зазначили, що отримують доходи від реалізації продукції вирощеної в підсобних господарствах та лісового походження. Основними роботодавцями на території радіоактивного забруднення є підприємства лісового господарства (70,5 % відповідей респондентів) та бюджетної сфери (43,8 %), а показник працевлаштування безробітних не перевищує 40 %.

Не менш відчутними є проблеми руйнування об'єктів виробничої інфраструктури, незадовільні житлово-побутові умови, низька якість послуг галузей освіти, охорони здоров'я і культури, недостатність ініціативних та креативних кадрів з питань розвитку територій.

Покращення якості життя та добробуту сільського населення на територіях, що зазнали радіоактивного забруднення безпосередньо залежить від моделі управління сільським розвитком, яка буде враховувати потужний при-

родний та людський потенціал і наявні соціально-економічні та екологічні проблеми у віддалений після аварії період (рис. 1).

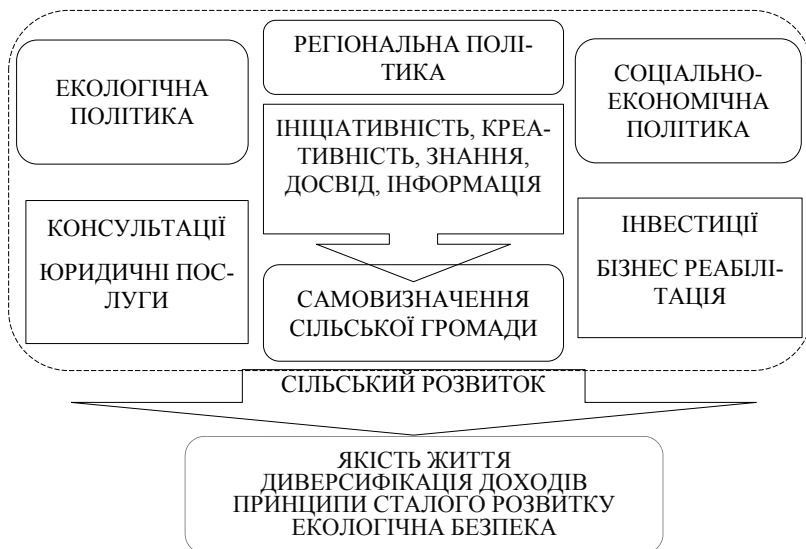

Рис. 1. Структурно-логічна схема концептуальної моделі сільського розвитку на території, що зазнала радіоактивного забруднення

Джерело: розроблено автором.

Так, пріоритетним завданням сільського розвитку на сучасному етапі є перегляд зон радіоактивного забруднення та відновлення виробничих, економічних і соціальних відносин. Модель бізнес реабілітації територій радіоактивного забруднення має базуватись на принципах соціальної відповідальності бізнесу, який поряд із створенням суспільного продукту дбає про високий рівень життя сільських жителів, задоволення соціальних потреб та екологічну безпеку. Роль держави полягає у реалізації відповідних заходів екологічної, соціально-економічної та регіональної по-

літики, що передбачають створення дієвої системи моніторингу та інформування про радіологічний стан, формування сприятливого інвестиційного клімату і розширення фінансових можливостей місцевих органів влади. Об'єднуючим чинником є процес самовизначення сільської громади та її самоорганізації.

Отже, основними проблемами сільських громад на території радіоактивного забруднення є: низький рівень, висока диференціація та нестабільність доходів; занепад виробництва, руйнування виробничої та соціальної інфраструктури; низький рівень ініціативності, креативності й освіченості кадрів місцевого врядування. Модель управління розвитком сільських радіоактивно забруднених територій має базуватись на поєднанні самовизначеності та самоорганізації місцевих громад із дієвими заходами державної політики у сфері екології, соціально-економічного та регіонального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Політика сільського розвитку на базі громад в Україні: наукова доповідь / за ред. О. М. Бородіної, І. В. Прокопи, О. Л. Попової; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 70 с.

2. Презентації конференції «Перспективи сталого сільського розвитку в Україні» / Національний екологічний центр України. – Джерело доступу: <http://necu.org.ua/prezentatsii-konferentsii-perspektyvu-staloho-silskoho-rozvytku-v-ukraini/>

3. Цибуляк В. Я. Інституційні засади сільського розвитку в Україні: науково-прикладний аспект: моногр. / В. Я. Цибуляк. – К.: ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України», 2014. – 272 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

О. В. Захаріна,
кандидат економічних наук, доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет,
ovzakharina@ukr.net

Проаналізована сутність публічно-приватного партнерства та визначена його роль в системі надання публічних послуг. Наведені приклади застосування публічно-приватного партнерства в європейських країнах. Ідентифіковані перешкоди у функціонуванні ППП в Україні та запропоновані шляхи їх подолання.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, публічно-приватне партнерство, проекти, інтереси держави, інтереси бізнесу, суспільна сфера.

Поняття «Public-Private Partnership» у вітчизняній літературі перекладається переважно як «державно-приватне партнерство», «приватно-державне партнерство» або «публічно-приватне партнерство». Перевага надається визначенню «державно-приватне партнерство» яке, згідно Закону України «Про державно-приватне партнерство», являє собою рівноправне та взаємовигідне співробітництво між державою, територіальними громадами (в особі відповідних органів державної влади чи місцевого самоврядування) та приватними інвесторами у межах реалізації проєктів, спрямованих на вирішення важливих для території соціально-економічних проблем [1].

До сфер застосування державно-приватного партнерства в Україні, згідно законодавства, належить все те, що є частиною публічного сектора і забезпечує реалізацію інтересів суспільства в цілому, а саме:

–пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування;

–виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу;

–будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, морських і річкових портів та їх інфраструктури;

–машинобудування;

–збір, очищення та розподілення води;

–охорона здоров'я;

–туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт;

–забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем;

–оброблення відходів;

–виробництво, розподілення та постачання електричної енергії; управління нерухомістю тощо [1].

Проте ми поділяємо думку науковців, які не ототожнюють поняття державно-приватне партнерство з публічно-приватним партнерством. Якщо перше свідомо наголошує на першочерговій ролі держави та її інститутів по відношенню до інших економічних суб'єктів ринку, то в публічно-приватному партнерстві «лідерами» можуть виступати не лише органи державної влади чи місцевого самоврядування, але й потужні громадські організації, благодійні фонди та інші інститути громадянського суспільства. Така практика домінує в Європі, де до процесу прийняття політичних рішень залучаються громадяни, бізнес, громадські та недержавні організації, які виконують функцію контролю над урядом, забезпечуючи його прозору та публічну діяльність.

Кількість європейських країн, що реалізують проекти з публічно-приватного партнерства з кожним роком зростає. За останнє десятиліття у Великобританії та ЄС було укладено більше 1568 угод на реалізацію ППП загальною

вартістю капіталу понад 280 млрд. євро. 91 % даних угод припадає на Великобританію, Францію, Німеччину, Португалію, Італію та Іспанію [3].

Серед форм, у яких реалізуються проекти ППП, виділяються концесія, оренда державного майна, лізинг, угода про розподіл продукції, договір управління державним майном та договір про спільну діяльність. Найчастіше у світовій практиці використовуються концесія, оренда та лізинг. Найбільш поширеною формою з них є концесійні договори. Так, у Іспанії укладаються договори на спорудження автомагістралей, а в Італії, наприклад, – на розбудову та модернізацію об'єктів житлово-комунального господарства (табл. 1).

Таблиця 1

**Світовий досвід використання
приватно-публічного партнерства**

<i>Реалізація інфраструктурних проектів</i>	
Будівництво автомобільних доріг, шкіл і лікарень.	Велика Британія, Іспанія, Фінляндія, Канада.
Будівництво швидкісних автомобільних і залізничних доріг, метрополітену та аеропортів, стадіонів.	Франція, Австрія, Португалія, Туреччина, Греція.
Будівництво поромних переправ.	Румунія, Болгарія, Греція.
Побудова нових та реконструкція зношених міських транспортних систем і об'єктів житлово-комунального господарства.	Австралія, Італія, Нідерланди, Ірландія.
<i>Реалізація гуманітарних проектів</i>	
Підвищення якості освіти і охорони здоров'я.	США, Канада, Німеччина.
Проведення наукових досліджень.	У Німеччині протягом 2012 р. приватні інвестиції у наукові дослідження становили понад 50 млрд. євро.
<i>Реалізація проектів щодо захисту навколишнього середовища</i>	
Захист навколишнього середовища. Рекреаційні об'єкти. Водні ресурси.	Канада

Найбільш поширене застосування публічно-приватного партнерства у Великобританії. Саме в цій країні вперше з'явився такий вид партнерства у 1992 р. завдяки Джону Майору, який запропонував «приватну фінансову ініціативу». Основна її ідея полягала в залученні приватних підприємців до співпраці з державними органами влади з метою розвитку економічної та соціальної сфер.

Що стосується розвитку ППП в Україні, то офіційно це 30 жовтня 2010 р. – набуття чинності Закону України «Про державно-приватне партнерство». І сьогодні Україна тільки на початку шляху його становлення. Основними перешкодами у функціонуванні публічно-приватного партнерства вважаємо наступні (рис. 1).

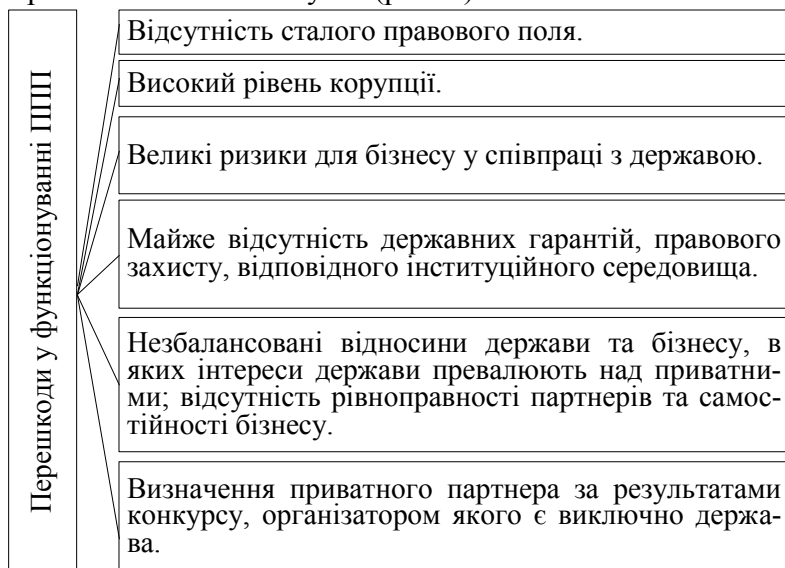

Рис. 1. Перешкоди у функціонуванні ППП в Україні

Мотивувати співпрацю між владою та бізнесом, на наш погляд, можна за рахунок створення привабливого інвестиційного клімату, пільгового оподаткування, ліцен-

зування, митних пільг, захисту прав власності, розподілу з державою ризиків з утримання публічної сфери, надійного захисту інтересів інвесторів – приватних партнерів тощо.

Разом із тим для ефективного введення механізму ППП доцільно окреслити чіткі межі інтересів держави (рис. 2) та інтересів бізнесу.

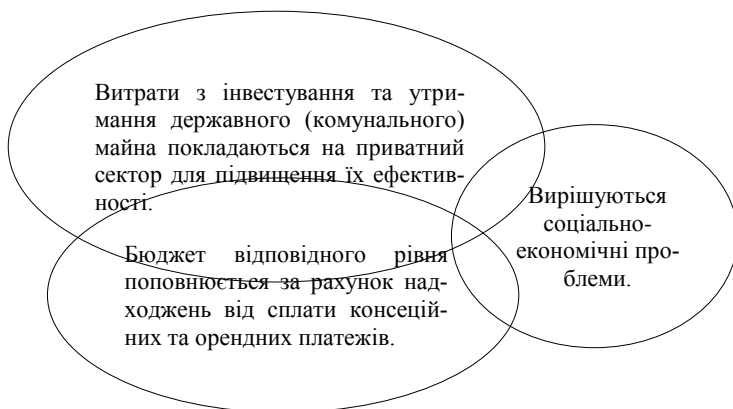

Рис. 2. Інтереси держави у ППП

Залучення приватного сектору до вирішення соціально-економічних питань вітчизняної економіки на паритетних умовах дозволить прискорити процес реформування, оновлення не тільки зношеної інфраструктури держави та міст, але й всієї системи державного управління.

Бізнес, вкладаючи інвестиції в публічний сектор, в сою чергу зацікавлений у своєчасних та якісних послугах, впровадженні нових технологій та економічній модернізації, що передбачає від держави певну відповідальність за забезпечення мінімального рівня рентабельності. Маючи свободу в прийнятті рішень, пов'язаних з господарською діяльністю, приватний партнер може за рахунок підвищення продуктивності праці та інновацій збільшувати прибутковість бізнесу під час дії проекту [2].

Отже, розвиток публічно-приватного партнерства є визначальним у забезпеченні соціально-економічного зростання країни. Проте для його ефективного розвитку мають бути створені відповідні умови, відпрацьована методологія ініціації, підготовки та реалізації проектів ППП, адаптовані широко застосовувані в світі механізми. В свою чергу, проекти на засадах публічно-приватного партнерства прискорюють удосконалення регуляторної бази в країні, підвищують прозорість бізнесу та знижують рівень корупції. Крім того, розширення участі приватного бізнесу в економіці створює конкурентні умови в сфері управління державною та комунальною власністю.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Зайдель М. І. Публічно-приватне партнерство: європейський досвід та українські реалії / М. І. Зайдель // Вісник ХНУ, серія «Питання політології». – № 1007. – 2012. – С. 151–157.
3. Запатріна І. В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проектів і надання публічних послуг / І. В. Запатріна. – Режим доступу: http://http://eip.org.ua/docs/EP_10_4_62.pdf.

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ В ОСНОВЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

А. В. Карпенко,

кандидат экономических наук, доцент,

a.v.karpenko@meta.ua,

М. А. Твердохлеб,

Запорожский национальный технический университет,

mary4@meta.ua

В работе рассмотрено состояние человеческого капитала в Украине. Определены основные причины, сдерживающие развитие человеческого капитала и обоснованы направления по его увеличению.

Ключевые слова: человеческий капитал, развитие, индекс человеческого развития, образование, здоровье.

Сегодня человеческий капитал в высокоразвитых странах выступает одним из главных приоритетов экономического роста и конкурентоспособности, входит в состав национального богатства страны. Его развитие обеспечивается оптимально подобранной политикой и культурой управления, которые способствуют не только созданию благ, но и мотивирующих высокое качество и производительность труда.

Понимание роли интеллектуальной культуры человека и результатов его интеллектуальной деятельности в повышении темпов социально-культурного и экономического развития послужило основой государственной политики США, европейских стран и Японии, Южной Кореи и Китая, ориентированных на опережающее развитие науки и образования. Восприятие стратегической ценности человеческого капитала открыло новые возможности для создания конкурентоспособных высоких технологий в национальной

економіке, вироботки культурних стратегій устійчивого і безопасного соціально-економічного і політичного розвитку.

В Україні людський капітал переважно розглядається на рівні трудового потенціала, який практично не змінюється в частині визначених здібностей, набуваних переважно лише на формальних етапах освіти. Мережі, сприяючі отриманню нових знань і навичок, а також їх розвитку в національній економіці, ініціюються і мотивуються на недостатньому рівні, що загострює явний розрив в соціально-економічному положенні і конкурентоспроможності України, незважаючи на провідне місце в національних пріоритетах.

В світовій практиці для визначення рівня людського капіталу використовують різні показники, серед яких одним з головних є індекс людського розвитку (ІЛР), що включає вимірювання стану здоров'я, отриманого освіти і фактичних доходів громадян країни. Україна за даним індексом в 2013, 2014 і 2015 роках займала 78, 83 і 81 місце відповідно і входила в категорію країн з високим рівнем індексу людського розвитку. В цілому Україна має позитивні показники по освіті і стану здоров'я, однак економічна нестабільність в країні негативно впливає на рівень ІЛР. В країні відсутній середній клас і сильно виражено класове нерівність, зростає офіційний рівень безробіття (за 2013-2015 рр. – з 7,2 % до 9,1 %).

Важким активом людського капіталу є фонд здоров'я, що складається з природної і набутої в результаті витрат, зусиль і засобів людини і суспільства частини, що визначає термін активної діяльності, спроможність і продуктивність тру-

да. Состояние здоровья человека в большей степени зависит от его образа жизни и в равных частях – от системы здравоохранения, экологических условий и генетических факторов. Соответственно все расходы, связанные с ведением здорового образа жизни, а также часть экологических расходов входят в состав инвестиций в человеческий капитал, способных обеспечивать высокую «окупаемость».

Весомым фактором формирования человеческого капитала также является образование, которое должно соответствовать непрерывному развитию технологий и инноваций. В таких условиях человеческий капитал постоянно подвергается новым требованиям, которым можно соответствовать лишь при тождественном получении новых знаний, умений и навыков, что обеспечивается концепцией непрерывного образования.

Таким образом, развитие человеческого капитала в Украине предполагает использование зарубежного опыта и инструментов реализации проактивной стратегии формирования социально ответственного общества (индивида, бизнеса и государства), где получение знаний, их непрерывное усовершенствование и поддержание, улучшение состояния здоровья и переход к ведению здорового образа жизни становятся неотъемлемой чертой развития нации. Стратегически продуманная и последовательная политика по формированию достойной оплаты труда, полноценного непрерывного образования, качественного медицинского обслуживания и т.д., т.е. дополнительного инвестирования в человеческий капитал на уровне отдельного предприятия и государства в целом, способны обеспечить мотивирующее воздействие на индивидуальное устойчивое саморазвитие, и как следствие переход национальной экономики к инновационной, социально-ориентированной модели развития.

ДО ПИТАНЬ ГЛОБАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ДЕННОГО ЩОДО ПОЛІТИК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМАХ: ТРЕНДИ ТА КОНТРОВЕРСІЇ

І. Л. Литвинчук,
кандидат економічних наук, доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет,
iryana.lytvynchuk@ukr.net

Доповідь ставить за мету визначення причин невпевненого прогресу розвитку відносин інтелектуальної власності в агропродовольчих системах.

Ключові слова: аграрна економіка, інтелектуальна власність, розвиток.

Ідентифіковано суперечності розвитку відносин інтелектуальної власності у сфері агродосліджень, які є прихованими ознаками неефективності менеджменту агропродовольчих систем, зокрема:

1) розширення сфер використання прав інтелектуальної власності [1] проти посилення ризикогенності відносин інтелектуальної власності. Так, зростання «гетерогенності» [2] форм, видів та режимів інтелектуальної власності з огляду на варіативний характер «висоти», «довжини» і «глибини» прав інтелектуальної власності породжує проблему браку інформованості та практичного досвіду щодо питань, пов'язаних із захистом відповідних прав, а також мультиплікує ризики й асиметрію інформації;

2) «проліферація» інтелектуальної власності у сфері агро- та біотехнології проти ефекту «антинадбання» (недовикористання інтелектуальних ресурсів). Отримання патентів та інших реєстраційних документів, що засвідчують права інтелектуальної власності, теоретично, дозволяє

створити певну економічну концентрацію на ринку за рахунок ефекту масштабу (оскільки постійні витрати на дослідження є високими, а граничні витрати виробництва додаткових одиниць є низькими). Це значно полегшує новаторства та примноження новацій за рахунок зниження конкуренції (своєрідна проліферація в економіці [3]). Водночас, у реальності патентування технологій все більше перетворюється з необхідних умов прямої комерціалізації інтелектуального продукту на стратегію блокування зусиль конкурентів та набуття переваг, що можуть допомогти досягти панівного становища на ринку. Як наслідок, ускладнення доступу до більшості інструментів і процесів генетичної трансформації, спровоковане «патентними хашами» [4], що утворились внаслідок великої фрагментації прав на сільськогосподарські біотехнології, призводить до гальмування біотехнологічних досліджень та виникнення ефекту недовикористання інтелектуальних ресурсів (парадокс неефективного привілею в контексті риторики «антинадбаня» [5]);

3) поступова комодифікація біологічних і генетичних ресурсів проти розвитку соціальних ініціатив, спрямованих на подолання монопольної та олігопольної експансії у біотехнологічному секторі. Спостерігається привласнення біологічних та генетичних ресурсів та перетворення їх на активи, здатні генерувати прибуток (комодифікація [2]), наслідками чого є обмеження доступу до зародкової плазми рослин і дослідницьких інструментів; звуження прав селекціонерів шляхом введення «генетичної відстані»; збільшення масштабів приватного сектора насінництва; домінування комерційних підприємств на ринках з високою доданою вартістю насіння сільськогосподарських культур (кукурудза, бавовна, соя, овочі); виникнення проблем «безгоспних культур», які становлять інтерес для бідних фермерів і споживачів в країнах, що розвиваються, проте не

здатні приносити миттєвий дохід та ін. [4;6]. Водночас, усвідомлення глибини зв'язку між задоволенням основних потреб продовольства та сільським господарством робить комерціалізацію у цій сфері небажаною та сприяє переважанню соціальних та екологічних факторів над економічними у прийнятті господарських рішень. Як результат, зростає увага до етичних проблем, пов'язаних з традиційними сільськогосподарськими практиками і доступом до основних продуктів харчування; набувають розвитку ініціативи протидії монопольним ефектам біотехнології, подібні до моделей боротьби з софтверними компаніями на основі відкриття вихідних кодів (зокрема надання вільного доступу до технологій трансформації і маркування селекції); поширюється використання гуманітарних та скорочується кількість ексклюзивних ліцензій на запатентовані винаходи; з'являються можливості видавати ліцензії на пільговій основі для користувачів, які працюють на благо бідних (програма Generation, США); запроваджуються соціальні пільги, винятки та обмеження у правах інтелектуальної власності в громадських інтересах (обов'язкове ліцензування, звільнення для досліджень тощо) [4];

4) уніфікація норм права інтелектуальної власності проти ригідності глобальної системи інтелектуальної власності. Протягом останніх років, внаслідок просування порядку денного інтелектуальної власності впливовими міжнародними організаціями, закріплюється тенденція до розширення глобальних рамок та інтернаціоналізації прав інтелектуальної власності, що знаходить прояв у процесах гармонізації законодавства [1]. Водночас, спостерігається недостатня гнучкість та складність адаптації базових вимог глобальних угод у сфері інтелектуальної власності до швидких змін міжнародного ландшафту прав інтелектуальної власності (необхідність одночасно працювати в рамках системи двосторонніх, регіональних і багатосто-

ронніх договорів [7]). Як наслідок, деякі міжнародні норми, з урахуванням особливостей політик продовольчої і біологічної безпеки та охорони здоров'я, виявляють себе недостатньо ефективними;

5) посилення відповідальності і контролю за порушеннями прав інтелектуальної власності проти прогресу «сірих» практик відтворення захищених сортів та біотехнологій. Спостерігається збільшення суспільних витрат, пов'язаних з системою захисту прав інтелектуальної власності, в тому числі відволікання інвестицій від питань стимулювання продуктивності до проблем забезпечення охорони, а також зростання судових витрат у випадках порушення виключних прав. Спрямування додаткових фінансових активів, проте, не призводить до очікуваного ефекту внаслідок розвитку та урізноманітнення витончених «сірих» (напівлегальних, прямо не заборонених законом, однак неетичних) практик використання або відтворення захищених сортів, винаходів тощо, створених з метою вийти із сфери впливу монополії права інтелектуальної власності (скринінг, зворотна інженерія, неофіційна дифузія насіння від фермера до фермера тощо) [4].

6) урізноманітнення діапазону інструментів регулювання прав інтелектуальної власності проти конкуренції режимів прав інтелектуальної власності в сільському господарстві. Ускладнення конструкції інструментарію в рамках систем прав інтелектуальної власності (патенти на винаходи і корисні моделі; сертифікати на сорти рослин; свідоцтва на товарні знаки і географічні вказівки; авторське право як обмеження доступу до сільськогосподарських наукових журналів, баз даних та програмного коду; торгові секрети тощо) супроводжується зростанням протиріч між окремими режимами (права селекціонерів та фермерів; несумісність патентного та авторського права з традиціями обміну старовинними сільськогосподарськими знаннями в

місцевих громадах та ін.) [4].

7) калібрування глобальної системи інтелектуальної власності на користь об'єднання зусиль і розвитку партнерства проти диференціації національних політик у питаннях біобезпеки та захисту прав інтелектуальної власності. Експерти вказують на ущільнення мережових зв'язків та зростаючу інституціональну конвергенцію [2] в цілях об'єднання зусиль для забезпечення біотехнологічних досліджень внаслідок високої вартості виробництва біологічних і генетичних ресурсів (створення світових банків та колекцій мутантів, бактеріальних штучних хромосом і т.д.) [8]. Водночас, умови міжнародного співробітництва не завжди є однаково вигідними для всіх учасників, внаслідок розбіжностей потенціалів макросистем (різниця потужностей державного і приватного сектору [7]), що зумовлює диференціацію витрат (операційні і трансакційні витрати, пов'язані з виконанням місій [1]) та вигід щодо стратегічного використання прав інтелектуальної власності, особливо для країн, що розвиваються.

Відповідні суперечності є серйозними перепонами в питаннях розвитку агропродовольчих систем, що не можуть бути усунені за допомогою точкового централізованого втручання. В сучасних умовах глобальний конфлікт інтересів стейкхолдерів може бути розв'язаний на основі системної імплементації методик і практик публічного управління інтелектуальними правами.

Список використаних джерел:

1. Omamo S. & Naseem, A. (2005). Agricultural science and technology policy for growth and poverty reduction. International food policy research institute (IFPRI). International service for national agricultural research (ISNAR) division.

2. Gold, E. R., Herder, M., & Trommetter, M. (2007). The Role of Biotechnology Intellectual Property Rights in the

Bioeconomy of 2030. Report prepared for OECD International Futures Program. Paris, France: OECD.

3. Безмолитвенный А. С. (2010). Вопросы интеллектуальной собственности в академической среде. Социология власти, 1, 126–134.

4. Louwaars N. P. et al. (2005). Impacts of strengthened intellectual property rights regimes on the plant breeding industry in developing countries: a synthesis of five case studies. Wageningen.

5. Heller, M. A. & Eisenberg, R. S (1998). Can patents deter innovation? The anticommons in biomedical research. Science, 280 (5364), 698–701.

6. Cullet, Philippe (2003). Food Security and Intellectual Property Rights in Developing Countries. Geneva: IELRC.

7. Boettiger, S., Potter, R., & Kowalski, S. P. (2012). Managing Intellectual Property to Foster Agricultural Development.

8. Trommetter M. (2008). Intellectual Property Rights in Agricultural and Agro-food Biotechnologies to 2030. OECD International Futures Project on «The Bioeconomy to 2030: Designing a Policy Agenda».

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ МОДЕЛІ РИНКУ

Р. В. Логоша,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри аграрного менеджменту,
Вінницький національний аграрний університет,
Roma.lrv@rambler.ru

Проведено комплексне інтегративне дослідження універсальної моделі ринку за множиною її факторів та елементів. Функціонування та регуляцію ринку слід розглядати як процес маніпулювання кількісними співвідношенням за сукупністю елементів ринку й обмежень.

Ключові слова: модель ринку, ефективність ринку, управління ринком, регулятивність ринку.

Визначальною тенденцією розвитку сучасної економічної системи є те, що вона побудована на засадах ринку, і роль цього інституту у сучасному суспільстві традиційно залишається визначальною. Процес формування системи глобального та національних ринків відбувався історично впродовж останнього тисячоліття. Проте, і сьогодні, в епоху формування постіндустріального суспільства, питання вдосконалення ринкової основи цивілізації набуває нових аспектів своєї актуальності на фоні достатньо відчутної загрози перманентних криз і дисфункцій.

Незважаючи на широкий спектр досліджень проблем ринку та механізму його функціонування в умовах трансформації економічних систем, даний напрям характеризується недостатнім вивченням, у т.ч. методологічним обґрунтуванням насамперед ролі і значення ринку та особливостями його формування в Україні в сучасних умовах. Відсутність досвіду господарювання у ринкових умовах потре-

бує пошуку усіх елементів інтелектуального обґрунтування: від парадигмально-концептуального до методико-аналітично-го і прикладного. Усе це обумовлює необхідність узагальнення, систематизації та комплексного підходу до проблем формування ринку в Україні, який би відповідав вимогам та потенціалу постіндустріального суспільства.

Концепт ринку представляє собою своєрідний фундамент економічної теорії і практики, адже цивілізація може бути інтерпретована саме через детермінантну роль інституту ринку. Натомість, не зважаючи на тривалу економічну історію питання, і досі не існує прийнятного алгоритму побудови регулятивної політики стосовно будь-якого ієрархічного рівня ринків.

Методологія аналізу ринкових структур при дослідженні процесів формування і розвитку ринків заснована на системному підході, що забезпечує аналіз взаємозалежності між структурою і закономірностями розвитку цих ринків. Проте в сучасних умовах глобалізаційних змін, системний аналіз ринкових структур має ряд слабких місць. Тому, нами сформований власний алгоритм формування та реалізації авторської методології досліджень (на базі процесу формування та розвитку постіндустріального ринку овочевої продукції). При описі методологічного алгоритму наших досліджень було враховано: наявність і допустиму об'єктивну одночасність абсолютного і умовного значення ринку; можливість, поступовість і змістовну ретроспективність процесу пізнання моделей ринку як шляху від визначення абсолютних значень та їх доповнення у змінних умовах до формування певного кумульованого уточненого на цій основі варіанту; об'єктивність і необхідність узгодження ролі базового і універсального теоретичного підґрунтя сутності ринку. В свою чергу, нами уточнена авторська позиція щодо сутності ринку на

теоретичному рівні дослідження. Завершальні наукові дослідження мають інтерпритацію на рівні авторської теорії (авторського варіанту універсальної моделі ринку в умовах постіндустріального суспільства) як найбільш високої форми наукового знання, узагальнення і систематизації знань. Це потребує розгляду ситуації із окремою економічною теорією у контексті проблем її ідентифікації з точки зору критеріїв науковості, місця серед інших теорій, обґрунтованості, визначення особливостей авторського варіанта що всіх складових теорії моделі універсального ринку як універсальної категорії.

На основі зазначеного, нами сформульовано теорію «універсальна модель ринку», головна теза якої полягає в обґрунтуванні адекватності пояснення закономірностей інституту ринку. Детальний аналіз теорії та докази адекватності відповідного опису «універсальної моделі ринку» доводить, що принциповим на цьому етапі є опис логіки процесу формування авторської теорії, що водночас відбиває особливості і всієї методології досліджень.

Інтерпретація авторської теорії може бути також представлена у вигляді відповідної низки теорій (на основі змістовного та ретроспективно-хронологічного аналізу такої групи теорій), відокремлення та функціональної інтерпретації парадигмальних і пояснювальних теорій у низці теорій, а також побудови ланцюга доказово обґрунтованих висловлювань теорії «універсальної моделі ринку».

Нами запропоновано математичний вираз моделі ринку – т.з. «формулу ринку», початковою тезою якої є констатація визначальної ролі двох факторів ринку: попиту і пропозиції та імплементації до формули факторів, які мають функціональний – прямий та/ і опосередкований, підсилюючий чи обмежуючий вплив, що може бути виражений математично як коефіцієнт.

Сучасний інтелектуальний комплекс теорії ринку оперує достатньо визначеним переліком факторів та моделей їхнього функціонального впливу. Тим не менше, створення загальної універсальної моделі ринку залишається предметом наукових пошуків.

Постіндустріальне тлумачення ефективності моделі ринку передбачає максимізацію вигоди для всіх учасників ринку, низки соціально-економічних показників прибутковості, максимального задоволення потреб.

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СТВОРЕННЯ «ЗЕЛЕНИХ КЛАСТЕРІВ»

Г. М. Лозова,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії,
макро- та мікроекономіки,
lozova@univ.net.ua,

О. В. Чеберяко,

доктор історичних наук, кандидат економічних наук,
професор, доцент кафедри фінансів,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
cheberyako@ukr.net

В даній статті розглянуто поняття «зелений кластер», визначено причини появи нової форми взаємодії підприємств на ринку. Виявлено фактори, які мають найбільший вплив на розвиток зелених кластерів в регіоні, на основі аналізу діяльності вже існуючих зелених кластерів в країнах ЄС. В роботі автори пропонують заходи та інструменти для розвитку зелених кластерів в Україні.

Ключові слова: зелена економіка, зелені технології та інновації, зелений кластер, захист навколишнього середовища.

Відповідно до статті 16 Конституції України «забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України... є обов'язком держави», а статтею 50 Конституції України гарантується кожному громадянину: «право на безпечне для життя і здоров'я довілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди» [1]. Одним із перших законів нашої молодій держави був Закон України «Про охорону навколишнього

природного середовища», прийнятий Верховною Радою України 25 червня 1991 р. з метою організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.[2]. В 2011 році прийнято Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», оскільки проблема змін клімату та захисту навколишнього середовища є глобальною проблемою людства [3].

На сьогодні Україною ратифіковано 42 міжнародні угоди та конвенції у сфері захисту та охорони навколишнього середовища, природи, флори та фауни. Зокрема, Україна ратифікувала Конвенцію про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція), Базельську конвенцію про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням, Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату; Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату тощо. Охорона навколишнього середовища та збереження довкілля є важливою складовою державної політики, необхідною умовою сталого розвитку України.

Проте в останні роки антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в Україні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу. В нашій країні, за оцінками фахівців, функціонують понад 20 000 потенційно небезпечних підприємств та інших об'єктів, аварії на кожному з яких можуть призвести до виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру державного, регіонального, місцевого та об'єктового рівня. За даним Державної служби статистики України станом на 1 січня 2017 року загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях становив 12393 923 тис т. Тільки протягом 2016 року було утворено 295870 тис. т нових відходів, з яких утилізовано 84630 тис.

т, спалено ще 1106 тис. т., видалено, у спеціально відведені місця 157379 тис. т. [4]. Накопичувачі відходи займають понад 160 тис. гектарів земель. Криза забруднення та накопичення відходів з кожним роком лише загострюється, про що свідчить зокрема Львівська трагедія на сміттєзвалищі.

Через існування «провалів ринку» ринковий механізм не здатний самостійно розв'язати проблему охорони та захисту навколишнього та природного середовища. Тому, як наголошується у доповіді ООН, виникає необхідність у посиленні ролі держави і міждержавних органів, бізнесу та суспільства у створенні умов для розвитку нової «зеленої» економіки, «зелених» технологій та екологізації індустріальних галузей господарства [5].

Одним із механізмів реалізації «зеленої» економіки може бути формування зелених кластерів, що базуються на сучасних технологіях та інноваціях. Як показує світовий досвід, в основі концепції кластерного розвитку є об'єднання екологічних і енергетичних технологій з людськими технологіями та креативною індустрією, наукою, освітою на основі максимальної мобільності факторів виробництва.

Дослідженням розвитку «зеленої» економіки, зеленого бізнесу та зелених технологій займаються В. Базилевич, О. Балуєва, Б. Буркинський, Д. Вальтер, Т. Галушкіна, Т. Грицюк, В. Реутов, В. Харченко та інші. Проте проблема створення «зелених кластерів» в Україні є малодослідженою та потребує глибокого аналізу та вивчення.

Зелений кластер є складовою зеленої економіки, нового напрямку економічного розвитку, що з'явився 20 років тому та покликаний врятувати людство від екологічної кризи. Термін «зелена економіка» визначено Програмою Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища (ЮНЕП) як економіка, орієнтована на поліпшення доб-

робу людства та соціальну рівність через істотне скорочення ризиків від зміни навколишнього середовища і нестачі екологічних ресурсів. Модель зеленої економіки пропонує урядам, бізнесу та громадянам перейти до розробки збалансованих шляхів розвитку, що включають сприяння інвестиціям у природний капітал (збільшення частки заповідних територій, посилення захисту лісів тощо), вирішення проблем енергетики та забезпечення екологічно чистими продуктами харчування, приділення уваги питанням використання земель та планування землекористування, оптимального розподілу обмежених ресурсів та покращення управління ресурсами. Модель «зеленої економіки» передбачає гармонійне поєднання економічних потреб суспільства з потребою постійного відновлення і збереження довкілля.

Що стосується визначення терміну зелений кластер, то вперше термін «кластер» було запропоновано Майклом Портером, і зміст його полягав у тому, що – це географічна група взаємозалежних компаній і асоційованих з ними інститутів в певній галузі, які пов'язані спільними цілями і доповнюють один одного. Сучасна економіка розвинених країн в значній мірі організована за кластерним принципом [6].

В економічній літературі єдиного визначення поняття «зелений кластер» не існує. Узагальнюючи існуючі наукові підходи та погляди «зелений кластер» трактується як:

- група географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній і пов'язаних з ними організацій, що діють в сфері екології, інновацій, науки та освіти безвідносно технологічної спеціалізації, які взаємодоповнюють один одного і сприяють розвитку як кожного елемента кластера, так і інноваційного потенціалу регіону в цілому;

- сукупність сконцентрованих підприємств, наукових, освітніх, громадських організацій, пов'язаних між собою

мережами співпраці в екологічній сфері з метою забезпечення максимально можливої ефективності і конкурентоспроможності;

- неформальне об'єднання зусиль різних організацій, в рамках якого відбувається передача нових знань, наукових відкриттів і винаходів, перетворюючи їх в продукти, що потрібні ринку;

- стійке партнерство взаємопов'язаних підприємств, установ, організацій, окремих осіб з переважаючим соціально-екологічним ефектом.

Зелені кластери створюються з метою, щоб зробити територію екологічно чистою та безпечною для проживання, об'єднати зелені технології у промисловій діяльності з наукою та освітою для досягнення синергетичного ефекту. Основними напрямками діяльності зелених кластерів є виготовлення екологічних товарів і послуг; організація та реалізація спільних програм; інвестиції у «зелене виробництво»; кластерні та міжкластерні ініціативи у сфері зелених технологій; обмін екотехнологіями; захист навколишнього середовища та переробка відходів, використання альтернативних джерел енергії як напрямку енергетичної модернізації та фактору довгострокової державної політики переходу до зеленої економіки.

В межах зеленого кластеру можуть об'єднуватися підприємства та організації різних галузей та сфер діяльності (промислові, будівельні, агропідприємства тощо), що об'єднані єдиною метою та завданнями, які передбачають зменшення екологічного навантаження на території, переробку відходів, ефективне використання природних ресурсів та боротьба із забрудненням територій. Хоча може складатися враження, що учасниками зеленого кластеру є на перший погляд «відмінними» підприємствами, проте вони мають єдину концепцію свого розвитку і пов'язані єдиним процесом, в якому кожен з них виконує певні функції. Ре-

зультомат діяльності учасників зеленого кластеру є нововведення та позитивні зрушення не тільки в сфері виробництва, а й в сфері менеджменту, маркетингу, соціальної роботи. Для створення зеленого кластеру недостатньо лише наявності певної кількості зацікавлених в цьому підприємств, потрібна наявність компетенцій, технічних можливостей, промислової інфраструктури і каналів зв'язку. Взаємовідносини між учасниками кластера є добровільними та особливими, розвиваються на основі співпраці та кооперації, одночасно між учасниками кластеру може виникати і конкуренція, що розширює можливості використання ключових компетенцій учасників для досягнення загального результату.

Зелені кластери можуть носити регіональний, місцевий або локальний характер. Одним із успішних прикладів реалізації регіонального зеленого кластеру на сьогоднішній день являється Green Tech Cluster, що розташований в Green Tech Valley (Долина зелених технологій) в центрі Європи, поблизу столиці Штирії – Граца (Австрія). В рамках кластера працюють сьогодні близько 200 компаній і науково-дослідних установ над чистими і зеленими технологіями майбутнього. В цілому в проекті Green Tech Valley задіяно більш ніж 20000 компаній у сфері екологічних та енергетичних технологій, людських технологій і креативній індустрії. З часткою НДКР 4,8 % Штирія (Австрія) є другим регіоном в Європі з інновацій. Тут розташовано 5 університетів, де навчається понад 40000 студентів, і провідних науково-дослідних центрів саме в сфері енергетики і екологічних технологій. Проживає 1,2 мільйона жителів. В 2016 році в кінцевому енергетичному споживанні 28 % припадало на відновлювану енергію (вітрова, сонячна енергія, гідравлічна енергія, використання біомаси), що фактично перевищує показники, які заплановано досягнути в ЄС у 2020 році. Завдяки застосуванню зелених технологій

та вторинній переробці рівень утилізації відходів складає 70 %, що є найкращим показником серед регіонів Європи. Іншим успішним прикладом є кластер Green Net Finland, який об'єднує досвід і ресурси фінських компаній, що займаються зеленими технологіями, наукові і освітні установи та органи державної влади. З 2001 року Green Net Finland реалізувала більше 50 проектів в області розвитку на національному та міжнародному рівнях. Метою проекту є створення проектів розвитку, спрямованих на економію енергії та ресурсів, формування ефективного низьковуглецевого міського середовища – SMART міст, просування фінських інновацій та зелених технологій, забезпечення зростання місцевого бізнесу [7]. Викликає інтерес проект зеленого кластеру на базі одного міста, запущений у Білорусії при підтримці Програми розвитку ООН у Білорусії та компанії EPAM SYSTEMS, MINSKI SMART CITY. І кількість таких проектів у світі в 2017-2020 роках буде зростати.

Узагальнюючи міжнародний досвід, для формування і розвитку зелених кластерів в Україні необхідно проведення наступних заходів та створення відповідних умов: здійснення попереднього економіко-екологічного аудиту території та розробка концепції формування та управління зеленим кластером; оцінка економічного потенціалу кластера і можливості формування попиту в інших регіонах на продукцію кластера; об'єднання зацікавлених у розвитку зелених технологій підприємств, на базі яких можуть бути апробовані і реалізовані проекти; формування системи контрактних відносин усіх учасників кластера з розподілом функцій, повноважень, компетенцій та відповідальності; наявність науково-дослідного центру та університетів, що забезпечували б фундаментальну наукову базу для розробки ідей та проектів учасників кластеру, здійснювали підготовку та перепідготовку кадрів для підприємств кластера.

Важлива роль відводиться державі у процесі створення зелених кластерів, що включає: цільову державну підтримку досліджень і розробок, пов'язаних зі створенням екологічно чистих технологій, запровадження субсидій та пільгового оподаткування екологічного виробництва та відповідне скасування пільг на ресурсомісткі виробництва; усунення торгових бар'єрів; створення умов для використання існуючої і побудови нової транспортно-логістичної системи взаємодії для всіх учасників кластеру та забезпечення співпраці великих підприємств з малим і середнім бізнесом; запровадження державної політики щодо формування попиту на екологічну продукцію підприємств кластера, а також створення умов щодо стимулювання збуту продукції як усередині кластеру, так і за його межами; формування передумов для об'єднання існуючих і потенційних кластерів в єдину систему, яка забезпечить розвиток зеленої економіки країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 26 червня 1991 року № 1268-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>

3. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» від 21 грудня 2010 року № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>

4. Звіт Державної служби статистики України «Утворення та поводження з відходами по регіонах у 2016 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.ukrstat.gov.ua/>

5. Зелена економіка в системі стратегічних пріоритетів безпечного розвитку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ech/2012_3-4/2012_03_04/9_11.pdf.

6. Портер М. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран. – Альпина Бизнес Букс, 2016.

7. Офіційна сторінка Green Net Finland [Електронний ресурс]. – Режим доступу: gnf.fi/en/

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

М. Ф. Плотнікова,

кандидат економічних наук, доцент,

О. Г. Булуй,

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри інноваційного підприємництва та інвестиційної діяльності, Житомирський національний агроекологічний університет

Визначено періодизацію розвитку сільських територій. Розкрито сутність принципів сільського розвитку з позиції сталості формування та самозабезпеченості діяльності територій. Встановлено проблеми та пріоритети суспільно-економічного зростання через механізм інноваційної діяльності. Розглянуто практику та перспективи впровадження ідеї «Родова садиба», оцінено наслідки її реалізації на сільських територіях з позиції системно-синергетичного підходу в управлінні.

Ключові слова: розвиток сільських територій, підприємництво, зелена економіка, стійкий розвиток, родова садиба.

Всесвіт побудований на основі закону єдності та боротьби протилежностей, що символізує й провокує рух і розвиток систем. Стійкість систем забезпечується за рахунок багатоманітності видів та функцій елементів – багато організмів забезпечують виконання однієї функції цілісної системи (синонімія – одне й те саме повторюється багато разів – надлишковість, – здатність забезпечуючи цілісність та стійкість системи вищого порядку, що складається з систем нижчого порядку), кожен елемент системи спроможний реалізовувати багато функцій (амоністичність – по аналогії з філологією, залежність значення ввід контексту

– рухливість, гнучкість – здатність забезпечує мобільність системи, її здатність до пристосування). Пошук напрямів забезпечення стійкості систем та механізмів їх постійного розвитку є завданням урядових структур, так і громадських діячів.

Думка людини творить справжні дива. Весь наш технократичний світ побудований на основі думки. Проте, прості та переконливі експерименти засвідчують, що Природа теж є «продуктом» Божої творчості – думки. Так, американський генетик Лютер Бербанк (Burbank), коли не зміг вивести сорт їстівного кактуса без голок методами селекції, почав розмовляти з рослиною та «вмовив» її позбутися голок, що в ряді поколінь дозволило вивести сорт кактусів без голок [1, с. 422]. Фактом залишається досліди сучасних вчених, які думкою програмують форму листя рослин, їх плоди та колір. Ще наші пращури знали як спровокувати рослини до плодоношення й гарних врожаїв. Цьому були присвячені чисельні обрядові містерії, що збереглися в пам'яті народу у формі звичаїв та традицій, що донині демонструють можливості людської свідомості.

Формування простору на основі хвильових процесів, передача енергії та інформації в часі наочно демонструє просторово-часову субстанцію, що визначає стан та розвиток систем, якими вона скеровує. Фактично діяльність системи суспільство в умовах просторово-часового функціонування має ознаки: 1) *мовної подібності* (солетонне збудження елементів системи – стійкі енерго-інформаційні хвилі, у яких не лінійність та дисперсія врівноважені, на рівні торсіонних полів вони володіють здатністю зчитувати інформацію з інших елементів системи та транслювати її у внутрісистемний простір та за межі біосфери – як функціональний прояв ноосфери, описаний В. І. Вернадським); 2) *голографічність* – система «людське суспільство» діє на основі образних структур (мова – теж образна структура) –

соціуму, як і біосистемі, потрібна інформація, щоб сформувати свою чотирирівимірну структуру (просторово-часову), – це реалізується за рахунок голографічної пам'яті (система, що забезпечує розвиток, наприклад, генетичний код, є «голограмою» – системою векторів, які дозволяють системі «соціум» та її елементам, – людині, родині, народу, нації, країні, наднаціональному утворенню, правильно орієнтуватися в межах загальної планетарної системи, всесвіту тощо); 3) *змішуваність* (entangle) – квантова нелокальність або телепортація енерго-інформаційного стану та/або простору.

В великих містах людина переважно є самотньою, що створює психологічний та емоційний дискомфорт та породжує депресійні стани. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є найвищою соціальною цінністю в Україні, а держава відповідає перед людиною за свою діяльність; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [2]. Тому виходити з ситуації необхідно, в першу чергу, через вплив на людину. Вирішення низки соціальних проблем досягається за рахунок життя в громаді середньою чисельністю 150 осіб (гармонійне коло прямої взаємодії, «відчуття ліктя», реалізації практичної підтримки та допомоги, що дієвіше та є більш енергетичним за віртуальні зв'язки в соціальних мережах), що уможливлює постійне спілкування та соціалізацію мешканців, посилює діалог та взаємодію між особистостями, забезпечується відчуття причетності та комфорту, створює умови для формування відповідальності за кожного з учасників. Найбільший прояв вона має за рахунок розвитку «ефекту села», окреслений психологом С'юзен Пінкер, який робить людей здоровішими та щасливими [3]. Ефект Доброзичлива атмо-

сфера спілкування створює простір живого контакту, відчуття ноосфери, яку описував академік В. І. Вернадський посилюється. Базовими принципами реалізації задач сільського розвитку є 1) дієвість (починати реалізовувати задачу з тим, що є – виходячи з тих стартових умов, які є в розпорядженні); 2) успішність (реалізація завдань, які є більш успішними, для яких є найбільше вихідних умов та які подобаються); 3) зміни (змінити ситуацію можна з разі якщо змінюєш місце, оточення або роботу, або все одразу, – якщо середовище не задовольняє, то загидь у ній, залиш або зміни); 4) випробування (на певний період відмовитися від благ та комфорту для досягнення мети – обмеження в ресурсах, наприклад, грошах, одязі, часі, – і присвятить їх всі досягненню чітко визначеного результату, що визначений за часом. Витрати грошей, часу та інших ресурсів прикладені для досягнення мети). Наприклад, таким може вважатися підхід «5R» (refuse – відмова від одноразових речей, reduce – скорочення обсягів споживання, – споживання на рівні мінімальному та достатньому для постійного духовного зростання, reuse – повторне використання, recycle – переробка, rot – компостування) в життєдіяльності та господарюванні, де окремі принципи визначені за ступенем пріоритетності від вищого до нижчого. Здоров'я, економія, екологія та турбота про навколишній світ забезпечуються через зміну свідомості та навчання дітей.

Реалізація концепції «Родова садиба» [4–10] в Коростенській РДА дозволяє збільшити рівень зайнятості та соціальної напруженості в регіоні, розвантажити інфраструктуру міста та сприяти підвищенню рівня продовольчої та економічної безпеки громадян за рахунок самозайнятості. Практика життєдіяльності та господарювання Родових поселень України засвідчує продукування їх мешканцями всього спектру товарів робіт та послуг та диверсифіковані канали їх реалізації, в тому числі гнучкі форми зайнятості,

зокрема дистанційної та творчих проєктів. Використання відновлюваних джерел енергії, безвідходних, енергозберігаючих, органічних і біологічних технологій господарювання та життєдіяльності дозволяють знижувати антропогенне навантаження на природу, сприяють припинення її руйнації внаслідок господарської діяльності [1–10]. Кількість жителів міст, які бажають стати господарем свого життя, власними силами забезпечити побутові потреби, будувати повноцінне простір любові і благополуччя в гармонії взаємодії з зовнішнім світом на своїй малій батьківщині для прийдешніх поколінь зростає. Результатами реалізації вказаного підходу на рівні району є: 1) призупинення процесу «вимирання сіл»; 2) розширення виробництва плодово-ягідної, овочевої, тваринницької та інших видів продукції, притаманної для сільської місцевості; 3) культивування грибівництва; 4) розширення бази для створення кооперативів із заготівлі та переробки сільгосппродукції; 5) розвиток сфери обслуговування, медицини, освіти у нових поселеннях; 6) розвиток сільської будівельної індустрії, орієнтованої на задоволення потреб сільських територій, що розвиватимуться; 7) пріоритетне застосування господарями таких садиб (наділів) органічного землеробства і, як наслідок, значний поштовх для переходу на цей шлях виробництва сільськогосподарської продукції на всіх землях України; 8) значне поліпшення екологічної ситуації; 9) поліпшення демографічної ситуації та підвищення рівня зайнятості та самозайнятості (зазначені напрями потребуватимуть значної кількості робочих місць і, відповідно, закріплення сімей на сільських територіях); 10) зменшення трудової міграції, демографічної напруги та рівня злочинності в містах і промислових центрах.

Члені екологічних та родових поселень є високоосвічені, інтелектуальні індивіди з активною життєвою позицією і здоровим образом життям. Збереження навколишнього при-

родного середовища; виробництво їжі, палива та інших відновлюваних біоресурсів «на місці»; безвідходні технології (переробка відходів на місці); знезараження існуючих токсичних відходів; запобігання негативному впливу на інші території є в центрі уваги поселенців. З метою досягнення гармонійного розвитку суспільства та природи будівництво та інші процеси, що забезпечують життєдіяльність, здійснюється з екологічної, біологічної та/або органічної сировини. Використання відновлюваних джерел енергії та знезараження відходів дозволяє мінімізувати вплив на місцеву екосистему. Практично всі такі поселення є соціально активними, проводять різні семінари, проводять зустрічі гостей, займаються зеленим, екологічним, сільським та іншим аналогічним видом туризму. Організація Родового поселення дозволяє вивільнити час для розвитку особистості, розкриття його потенціалу, сприяє оздоровленню.

Список використаних джерел:

1. Plotnikova M. Conceptual Basis for Ukrainian Rural Development // Regional Formation and Development Studies. – 2015. – №3. – P. 134–144.
2. Inspiring Stories from Ecovillages: Experiences with Ecological Technologies and Practices (2013). Editors: Ansa Palojarvi, Jarkko Pyysiainen, Mia Saloranta. Vilnius: BMK Leidykla. – 120 p.
3. Living in harmony: inspiring stories from ecovillages (2013). Editor: Dalia Vidickiene. Vilnius: BMK Leidykla. – 124 p.
4. Plotnikova M. Innovative character of rural territories social potential realization // Management Theory And Studies For Rural Business And Infrastructure Development. – 2014. – №36. – №4. – P. 956–958.
5. Батуріна Р. М. «Родова садиба» – один з напрямів сталого розвитку сільських територій // Агроінком. – 2013. – № 4–6. – С. 102–109.

6. Кропивко М. М. Організаційні особливості створення родових садиб як альтернативної форми розвитку господарств населення / М. М. Кропивко // Науковий вісник Мукачівський державного університету. – 2015. – №2(4). Ч.2 – С. 24–29.

7. Christian D. L. Creating a Life Together: Practical Tools to Grow Ecovillages and Intentional Communities / D. L. Christian. – Paperback: New Society Publishers, 2003. – 273 p. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://archive.org/details/fa_Creating_a_Life_Together-Practical_Tools_to_Grow_Ecovillages_and_Intentional_Com

8. Follett M. P. Creating Democracy, Transforming Management / P. Mary, J. C. Tonn. – New Haven: Yale University Press, 2003. – 366 p.

9. Gilman R. The Eco-village Challenge. The challenge of developing a community living in balanced harmony – with itself as well as nature – is tough, but attainable / R. Gilman // Context Institute. Catalyzing a graceful transition to the Planetary Era. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.context.org/iclib/ic29/gilman1/>

10. Global Ecological Network (GEN). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gen.ecovillages.org/>

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І ОСВІТА

М. І. Сайкевич,
кандидат економічних наук, доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет,
saykevich11@gmail.com

Проведено економетричний аналіз рівня соціально-економічного розвитку території, визначеного на основі критерію конкурентоспроможності. Вимірювання конкурентоспроможності здійснено на основі мультиплікативної моделі, прийнятої в ЄС. Здійснено оцінку зв'язку між рівнем соціально-економічного розвитку регіонів України та рівнем освіти зайнятих в економіці.

Ключові слова: конкурентоспроможність території, рівень освіти зайнятого населення, валовий регіональний продукт, продуктивність праці, рівень зайнятості, рівень економічної активності населення.

Категорії «інтелектуальна економіка», «інновації» вже стали звичними атрибутами наукових публікацій з питань економічного розвитку. Відставання одних країн та випереджаючий розвиток інших безпосередньо пов'язується з інтенсивністю впровадження інновацій, з кількістю нагромадженого інтелектуального капіталу, головною складовою якого є людський капітал та освіта.

Не вдаючись до пафосних речей, що Україна має стояти в одному ряду з промислово розвиненими країнами, а не плентатися у хвості цивілізації, адже частка населення з вищою освітою у нас значна, спробуємо перевірити гіпотезу про залежність між рівнем соціально-економічного розвитку території (країни, регіону) та складовими інтелектуального капіталу, зокрема освітою.

Не зважаючи на логічну очевидність даного зв'язку, емпіричних підтверджень йому в наукових публікаціях не так вже й багато [2]. Вчені намагаються пояснити парадоксальність висновків складністю врахування часових лагів в отриманні освіти та віддачі від неї, додатковим впливом на економічний розвиток досвіду, неформальних знань, вроджених здібностей людини, впливом інституційних обмежень, тощо. Варто погодитися, що на рівень соціально-економічного розвитку впливає значна кількість чинників, крім нагромадженого інтелектуального капіталу у формі освіти.

Таким чином, мету даного дослідження варто переформулювати у інший спосіб – провести економетричний аналіз залежності рівня соціально-економічного розвитку території (країни, регіону) від сукупності чинників, які очевидно (або не очевидно) визначають розвиток та встановити компліментарні умови прояву позитивного зв'язку між зазначеним розвитком та освітою. Досягнення мети потребує вирішення ряду завдань методичного та методологічного характеру. По-перше, необхідно визначити кількісну ознаку рівня соціально-економічного розвитку. По-друге, обрати чинники, які за припущенням, мають вплив на визначений критерій. По-третє, визначити перелік реальних об'єктів, на базі яких формуватиметься сукупність спостережень та база даних для аналізу. І, зрештою, виміряти з допомогою економетричного аналізу ступінь залежності рівня соціально-економічного розвитку від виділених чинників та зробити відповідні висновки.

Встановлення кількісної ознаки рівня соціально-економічного розвитку території безумовно, є проблемою методологічного характеру. Наслідуючи традиції сучасних наукових публікацій найбільш привабливим терміном для критерію соціально-економічного розвитку території варто визнати «конкурентоспроможність». Але маємо погодити-

ся з Еріком Райнертом, що стосовно території (країни, регіону) цей термін є настільки ж змістовним, наскільки туманним. Залежно від обставин, він може означати різні речі, подекуди, протилежні, як то високі доходи населення проти низьких витрат та зарплат виробників [6]. Критикуючи цей термін на національному рівні М. Портер зауважив, що «єдина зрозуміла концепція конкурентоспроможності на національному рівні – це продуктивність» [3].

Словами професора Гарвардської школи бізнесу Брюса Скотта, конкурентоспроможність країни визначається її здатністю виробляти продукти, що можуть конкурувати з закордонними, і при цьому, зберігати та примножувати свій реальний дохід [7].

Не будемо заперечувати популярність терміну «конкурентоспроможність» та його перспективність для характеристики рівня соціально-економічного розвитку території та використаємо його в цілях даного дослідження. Натомість, вимірником конкуренто-спроможності оберемо продуктивність, т.т. здатність генерувати вартість, яка розподіляється на 1 особу населення. Таку модель оцінки конкурентоспроможності у 2003 р. було презентовано у Звіті з конкурентоспроможності ЄС [5].

Складовими конкурентоспроможності території, згідно методики ЄС, є фактори продуктивності праці за 1 відпрацьовану годину, рівень використання фонду робочого часу одним працівником, рівень зайнятості економічно активного населення та рівень економічної активності всього населення території. Саме ці чинники в першу чергу впливають на конкурентоспроможність, а отже, на рівень соціально-економічного розвитку.

Інші «менш очевидні» фактори впливу на конкурентоспроможність, будемо залучати до аналізу, так би мовити, «по ходу п'єси». До їх складу, виходячи з основної тези даного дослідження, маємо включити рівень освіти зайня-

того населення, а також рівень доходів зайнятих працівників у формі заробітної плати.

Тепер, зрештою, окреслимо необхідну сукупність спостережень. Оскільки ми не беремо до уваги інституційні чинники розвитку (а їх важливість не можна ігнорувати), сукупність спостережень має складатися з одиниць, які функціонують в однаковому інституційному середовищі і відрізняються між собою лише за ознаками, що обрані нами як фактори впливу. Зазначеним вимогам задовольняють регіони України.

Спираючись на дані статистичних спостережень Державної служби статистики, сформуємо інформаційну базу нашого дослідження. Для побудови мультиплікативної моделі оцінки конкурентоспроможності регіонів України нам потрібні числові значення наступних показників: валовий регіональний продукт, загальна чисельність наявного населення, економічно активне та зайняте населення, а також відпрацьований фонд робочого часу за регіонами. Всю інформацію приведемо за 2015 рік та станом на 1 січня 2016 р. [1]. Розрахуємо необхідні відношення: вироблений ВРП на 1 особу населення (результативний показник), продуктивність праці за 1 відпрацьовану годину, фонд робочого часу, відпрацьований одним працівником, відношення зайнятих до економічно активного населення та відношення економічно активного населення до загальної чисельності наявного (табл. 1). За кожним із зазначених відношень складемо рейтинг регіонів – від найкращого до найгіршого. Лідерами за показником конкурентоспроможності регіону (стовпчик ВРП/населення) виступають м. Київ, Полтавська та Дніпропетровська обл.

За показником продуктивності праці за 1 відпрацьовану годину лідерами рейтингу виступають м. Київ, Київська та Полтавська обл. За ефективністю використання

часу одного працівника трійку лідерів складають м. Київ, Донецька та Дніпропетровська обл.

Таблиця 1

Розрахункові відношення для оцінки конкурентоспроможності регіонів України

	ВРП/ населення, тис. грн/ос.	ВРП/ час, грн/люд.год	Роб. час, відпрацьований 1 працівником, люд.год/ос.	Рівень зайнятості, люд/люд	Рівень економічної активності, люд/люд
Україна	46,50	150,21	805,10	0,91	0,42
Вінницька	37,37	131,48	674,70	0,91	0,46
Волинська	30,39	112,43	709,43	0,90	0,42
Дніпропетровська	66,12	156,51	929,34	0,93	0,49
Донецька	26,97	160,76	945,98	0,86	0,21
Житомирська	30,80	109,06	695,50	0,89	0,46
Закарпатська	22,99	105,75	527,20	0,91	0,45
Запорізька	50,79	138,06	865,77	0,90	0,47
Івано-Франківська	33,17	147,24	557,81	0,92	0,44
Київська	60,06	182,37	770,98	0,94	0,46
Кіровоградська	39,51	128,53	773,36	0,89	0,45
Луганська	10,81	102,99	756,05	0,84	0,16
Львівська	37,37	122,69	740,69	0,92	0,45
Миколаївська	41,61	140,37	674,95	0,91	0,48
Одеська	41,74	136,35	719,97	0,94	0,45
Полтавська	66,62	177,62	924,85	0,88	0,46
Рівненська	30,34	118,78	608,52	0,90	0,47
Сумська	37,34	117,02	754,96	0,90	0,47
Тернопільська	25,01	107,07	612,92	0,88	0,43
Харківська	45,92	128,98	786,42	0,93	0,49
Херсонська	30,32	112,01	645,18	0,90	0,47
Хмельницька	31,74	113,98	720,24	0,90	0,43
Черкаська	40,90	136,60	710,98	0,90	0,47
Чернівецька	20,34	99,53	506,37	0,91	0,44
Чернігівська	35,38	116,65	733,02	0,89	0,46
м. Київ	155,41	231,92	1434,40	0,93	0,50

Зауважимо, що між результативним показником – ВРП на душу населення, та зазначеними вище факторами спостерігається досить тісний кореляційний зв'язок, який є практично вдвічі сильнішим, ніж між результативним показником та рівнем зайнятості чи рівнем економічної активності (0,87 проти 0,46). Логічно припустити, що високий рівень віддачі від 1 зайнятого визначається рівнем його освіти. (табл. 2).

Таблиця 2

Додаткові показники для оцінки конкурентоспроможності регіонів України

	Частка осіб з вищою освітою (повною та базовою) у складі зайнятих, %	Середньомісячна ЗП штатного працівника, грн.
Україна	33,23	4195
Вінницька	28,63	3396
Волинська	28,77	3291
Дніпропетровська	28,34	4366
Донецька	27,50	4980
Житомирська	25,82	3271
Закарпатська	22,67	3381
Запорізька	32,96	4200
Івано-Франківська	28,26	3402
Київська	33,37	4153
Кіровоградська	30,20	3282
Луганська	30,43	3427
Львівська	35,58	3646
Миколаївська	30,39	3984
Одеська	34,47	3897
Полтавська	31,58	3783
Рівненська	25,38	3573
Сумська	26,65	3449
Тернопільська	39,29	2994
Харківська	40,25	3697
Херсонська	21,40	3123
Хмельницька	31,79	3371
Черкаська	27,16	3360
Чернівецька	23,23	3050
Чернігівська	29,91	3295
м. Київ	62,20	6732

Дійсно, маємо позитивну кореляційну залежність між показником ВРП на душу населення та питомою вагою осіб з вищою освітою (повною та базовою) у складі зайнятих – 0,8. Трійку лідерів серед регіонів України за цим показником складають м. Київ, Харківська та Тернопільська обл. Зауважимо, що освіта визначає не тільки рівень «професійної майстерності», але і дисципліну та організованість працівників. Безпосередньо кореляція між продуктивністю праці за годину та рівнем освіти є менш значною, отже, особи з вищою освітою створюють більшу вартість ще й тому, що здатні більш ефективно використовувати річний фонд робочого часу.

Водночас, статистичний аналіз показує, що серед 10 регіонів – лідерів за показником ВРП на душу населення є лише 6, які входять до топ-10 за питомою вагою осіб з вищою освітою у складі зайнятих. Отже, говорити про те, що саме рівень освіти є запорукою високої конкурентоспроможності регіону немає достатньо підстав.

Тепер розглянемо конкурентоспроможність регіонів з позиції, якої дотримуються Е. Райнерт та Б.Скотт, т.т. з позиції доходів найманих працівників. Порівняємо регіони за показниками ВРП на душу населення та середньомісячною заробітною платою 1 працівника. Аналіз засвідчує високий рівень кореляційної залежності – 0,84 між цими показниками.

Отже, середній рівень заробітної плати в регіоні, так само як і показник ВРП на душу населення, можна використовувати як оцінки конкурентоспроможності регіону та критерій соціально-економічного розвитку. Водночас, рівень освіти зайнятих в економіці осіб не завжди може виступати надійним індикатором рівня розвитку. Залежність між рівнем освіти та конкурентоспроможністю чи рівнем заробітної плати є значно слабшою.

Пояснення зазначеної патології може бути знайдене на базі гіпотези вже згаданого Е. Райнерта, який перекоонує, що значно більший вплив на соціально-економічний розвиток країни, порівняно з іншими галузями, відіграє промисловість. Точніше, вид діяльності із зростаючою віддачею, неціновою конкуренцією, можливістю отримувати монопольну ренту та здатністю генерувати кумулятивний вплив на інші сфери через вищу платоспроможність, більш інтенсивний попит, щільніші зв'язки для передачі знань.

Важливим напрямом подальших досліджень має стати відшукування способів кількісної оцінки міри віддачі від масштабу та аналіз впливу інтелектуального капіталу в галузях з відповідною віддачею на економічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Економічна активність населення України 2015: Стат. збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 201 с.
2. Кучеренко Д. Г. Стратегії розвитку освітніх систем країн світу/ Д. Г. Кучеренко, О. В. Мартинюк: Монографія. – К.: ІПК ДСЗУ, 2011. – 312 с. – С. 20
3. Портер М. Конкуренція / Майк Портер / пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с. – С. 212
4. Райнерг Э. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными [Текст] / Эрик Райнерт / пер. с англ. Н.Автономовой; под ред В.Автомова. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. – 384 с.
5. European competitiveness report 2003 SEC (2003) Commission staff working document. Luxemburg, 2003. // ec.europa.eu/DocsRoom/documents/3020/attachments/1/translations/en/renditions/pdf

6. Reinert E.S. Competitiveness and its predecessors – a 500 year cross-national perspective /E.S.Reinert // Structural Change and Economic Dynamics, 1995. – Vol. 6. – pp. 23-42

7. Scott, Bruce R. Competitiveness: Self-Help for a Worsening Problem / Scott, Bruce R. // Harvard Business Review. – 1989. – № 4 (July–August). – pp. 115–121.

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕЖІ СЕКТОРУ ЗАГАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Л. І. Симоненко,
кандидат економічних наук, доцент,
Житомирський національний агроекологічний університет

Використання статистичних, економічних, юридичних критеріїв класифікації об'єктів сфери державного управління дозволяє встановити можливості формування і ефективність використання ресурсів цього сектору.

Ключові слова. Органи державного управління, соціально-економічне управління, сектор загального державного управління, державний сектор економіки.

Для аналізу ефективності державного управління і його спроможності визначати суспільний розвиток важливо встановити його інституційні межі. Цій меті підпорядковані: 1) статистичний класифікатор органів державного управління (СКОДУ); 2) класифікатор видів економічної діяльності (КВЕД); 3) класифікатор інституційних секторів системи національних рахунків (СНР).

Ці класифікації мають на меті відповідно: перше, забезпечення обліку і моніторингу об'єктів державної власності; друге, встановлення їх функціонального призначення, третє, макроекономічну оцінку можливостей формування, розподілу і перерозподілу доходів державним сектором на власне споживання і на користь інших секторів економіки (так зване здійснення індивідуальних і колективних послуг а також капітальні інвестиції). Метою виокремлення державного сектору економіки є встановлення напрямів витрат зведеного бюджету.

Економічний підхід відмінний від юридично-правового в межах якого обґрунтовується поняття профе-

сійної діяльності людей і віднесення (або не віднесення) їх до державної служби.

Об'єктами класифікації в СКОДУ є: міністерства та інші центральні органи виконавчої влади (служби, агентства, інспекції, державні комітети тощо), органи державної влади зі спеціальним статусом, органи прокуратури, законодавчої та судової влади, інші державні органи та установи, що забезпечують здійснення повноважень Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів; державні господарські об'єднання (державні корпорації), державні холдингові компанії та інші державні господарські організації, державні наукові організації (Національна академія наук, галузеві академії), творчі спілки тощо, на які відповідними нормативно-правовими актами покладено функції з управління державним майном у визначеній сфері; місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [1].

Угрупування КВЕД дають змогу виділити функції галузі державного управління з регулювання у сферах охорони здоров'я, освіти, культури та інших соціальних сферах, регулювання та сприяння ефективному веденню економічної діяльності, надання послуг суспільству у сферах оборони, юстиції та правосуддя, охорони громадського порядку та безпеки, міжнародної діяльності, діяльність у сфері обов'язкового соціального страхування [2].

Статистичним класифікатором інституційних секторів економіки України (який гармонізований з міжнародним стандартом СНР 2008) визначено сектор загального державного управління (ЗДУ) і виокремлено державний сектор. Так, сектор ЗДУ включає такі складові [3]:

- центральні органи державного управління – Президент України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Конституційний Суд та суди загальної юрисдикції.

- регіональні та місцеві органи державного управління – державні адміністрації, органи місцевого самоврядування територіальних громад сіл, селищ та міст, районні та обласні ради та їх виконавчі органи.

- фонди соціального страхування – з тимчасової втрати працездатності, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, на випадок безробіття; Державна служба зайнятості, Пенсійний фонд.

- усі неринкові некомерційні організації (НКО), які контролюються і в основному фінансуються органами управління.

Статистичний класифікатор інституційних секторів економік визначає також Державний сектор економіки, який включає інституційні одиниці які віднесені до сектору загального державного управління а також державні нефінансових корпорацій (державні підприємства); державні фінансові корпорації (НБУ, державні банки, державні інвестиційні фонди, державні страхові корпорації).

Органи державного управління здійснюють функції законодавчої, виконавчої та судової влади відносно інших інституційних одиниць (домогосподарств, корпорацій, некомерційних організацій). Вони мають повноваження збирати податки та інші обов'язкові платежі, а також витрачати їх відповідно до певної урядової політики. Органи державного управління організують і фінансують забезпечення товарами і послугами окремі домашні господарства та суспільство в цілому і несуть витрати на кінцеве споживання. Продукція, яка вироблена в цьому секторі, зазвичай надається або безоплатно, або за цінами, які визначаються на основі рішень, не пов'язаних з ринковими механізмами. Органи державного управління зазвичай здійснюють розподіл і перерозподіл доходу і багатства за допомогою податків та інших трансфертів.

Список використаних джерел:

1. Статистичний класифікатор органів державного управління [Текст]: затверджено і введено в дію наказом Державної служби статистики України № 330 від 16.11.2015 / Відділ статистичних класифікацій департаменту статистичної інфраструктури; розробники : Н. Корчуха, К. Піліна. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 23 с.

2. Класифікація видів економічної діяльності. ДК 009:2010 [Текст]: затверджено і введено в дію наказом Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010 / Державний комітет статистики України; розробники : К. Бугакова, А. Варнідіс, та ін. – К.: Держспоживстандарт України, 2010 – 46 с.

3. Класифікація інституційних секторів економіки України (КІСЕ) [Текст]: затверджено і введено в дію наказом Державної служби статистики України № 378 від 03.12.2014 / Департамент національних рахунків та макроекономічної статистики; розробники : І. Нікітіна, О. Москвін, Д. Білик та ін. – К. : / Державна служба статистики України, 2014, – 41 с.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

О. В. Ткаченко,

кандидат економічних наук, доцент,
tkachenkoolena@kneu.edu.ua,

І. В. Кулага,

кандидат економічних наук, доцент,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
irinakulaga@kneu.edu.ua

Розглянуто процес формування інтелектуальної власності, окреслено загрози, проаналізовано проблеми та визначено першочергові заходи в сфері захисту прав інтелектуальної власності в умовах переходу до постіндустріальної моделі розвитку.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інформаційне суспільство, постіндустріальне суспільство, право інтелектуальної власності.

Існуючі у розвинутих країнах реалії соціально-економічного розвитку підтверджують футуристичні прогнози Д. Белла щодо системних трансформацій суспільства на початку третього тисячоліття. Для позначення типу сучасного суспільства науковцями найчастіше використовується поняття «постіндустріальне» або «інформаційне» суспільство. Проте варто звернути увагу на той факт, що концепція інформаційного суспільства підкреслила принципово важливу ознаку суспільства постіндустріального, а саме перетворення інформації на ключовий ресурс розвитку, залишаючись при цьому на тих же засадах періодизації економічної історії суспільства. Тому теорію інформаційного

суспільства можна вважати важливою складовою теорії постіндустріалізму, а само інформаційне суспільство – стадією розвитку постіндустріального [1].

Інформаційне суспільство є на сьогодні найрозвинутішим за технологічним способом виробництва типом людської цивілізації, що є результатом інформаційної революції 70-х років ХХ століття. Воно базується на інформаційно-комунікаційних технологіях, інформатизації процесу праці в усіх сферах, галузях економіки та управління, єдиній найновішій інтегрованій системі зв'язку. Видатний дослідник проблематики інформаційного суспільства М. Кастельс наголошував, що інформація у сучасних умовах символізує абсолютно нові відносини, а інформатизація означає вплив знання на знання як основне джерело продуктивності [2].

В умовах інформаційної економіки зберігаються всі родові ознаки ринкового типу економіки та демократичного суспільства і, одночасно, з'являються нові риси, що зумовлені лише її домінуючими основними ресурсами та визначальними факторами – інформацією та інформаційними технологіями. Так, зокрема, під їх впливом ключова ознака ринкової економіки – приватна власність, набуває нових форм і модифікується в нових соціально-економічних умовах. Одним із результатів такої модифікації стала інтелектуальна власність, яка разом з високими технологіями та інноваціями стала стратегічним активом, що має вирішальне значення для конкурентоспроможності як на національному, так і на світовому рівнях. Так, згідно зі звітом (2015 р.) Агентства по гармонізації на внутрішньому ринку ЄС (ОНІМ), що спирався на фінансову інформацію, понад 2,3 млн. європейських фірм, біля 40 % загального обсягу господарської діяльності в ЄС (це майже 4,7 млрд. дол. щорічно) припадає на підприємства, які активно використовують інтелектуальну власність. Близько 37 % всієї зайнятості в ЄС (це майже 77 млн. робочих місць) прямо або опосередкова-

но мають відношення до галузей, де інтенсивність використання інтелектуальної власності вище середнього. Не викликає сумніву значимість впливу інтелектуальної власності на підвищення ефективності ведення бізнесу. Підприємства, особливо середні та дрібні, які володіють правом інтелектуальної власності, отримують прибуток на одного зайнятого на 32 % вищий.

Однак стрімкий розвиток інформаційних технологій не тільки дозволяє розширити комунікаційні та бізнес-можливості, а й приховує в собі нові загрози, зокрема, в сфері захисту прав інтелектуальної власності. Дані проблеми, обумовлені в свою чергу, якісними відмінностями самої інтелектуальної праці, та, відповідно, її інтелектуального продукту як її результату. Істотно відрізняючись від матеріальних благ, інтелектуальний продукт є втіленням індивідуальних здібностей людей, їх знань, таланту, виробничого досвіду. Набуваючи товарної форми, об'єкти інтелектуальної власності стають предметом купівлі-продажу на ринку, отже актуалізується правовий аспект їх комерціалізації, який стосується захисту і охорони прав інтелектуальної власності від несумлінної конкуренції. Особливо це актуально стосовно об'єктів промислової власності, що здійснюють вагомий внесок у зростання продуктивності праці та є основою науково-технічного прогресу. Мова йде про винаходи, корисні моделі та промислові зразки, торговельні марки, раціоналізаторські пропозиції тощо, які є однією зі сфер найактивнішого міжнародного співробітництва, а тому підлягають міжнародній правовій охороні.

Поняття «інтелектуальна власність» вперше було використано в концепції про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), що була прийнята у 1967 році, і з того часу стає невід'ємною складовою міжнародного права. В подальшому варто констатувати факт посилення захисту прав інтелектуальної власності та загострення про-

блематики їх порушення. Щорічні втрати національних урядів та корпоративного сектору внаслідок порушення прав інтелектуальної власності оцінюються у 200-300 млрд. дол. США, обсяг підробок і фальсифікованої продукції досягає 5-7 % світового товарного обміну [3].

На сьогодні Україна є лідером у рейтингу держав-порушників прав інтелектуальної власності. Про це неодноразово заявляли відповідні міжнародні інституції та свідчили світові рейтинги, зокрема, у 2013 році Україна, відповідно до звіту Міжнародного Альянсу інтелектуальної власності (ІПА), отримала статус пірата № 1. А в 2015 році її переміщено до Priority watch list поряд з Аргентиною, Чилі, Китаєм, Коста-Рікою, Індією, Індонезією та Росією. Основними проблемами, через які Україна отримала таку оцінку, є: непрозоре адміністрування збору винагороди за використання об'єктів авторського права і сумісних прав та неефективна боротьба з ресурсами, які розповсюджують «піратський» контент [4].

Порушення прав інтелектуальної власності в Україні носять масовий характер і суттєво гальмують стимули інвестування у високотехнологічні розробки, обмежують можливості інноваційного розвитку, погіршують інвестиційний клімат в країні. Захист прав інтелектуальної власності є головною умовою притоку прямих іноземних інвестицій і це наочно підтверджує досвід інших країн. Варто згадати приріст прямих іноземних інвестицій в Індії після реформи в сфері захисту винаходів та товарних знаків в 1990-х рр., в Бразилії – після прийняття закону про промислову власність, що гарантував охорону патентів протягом 20-ти років (1996 р.).

В інтересах поступу до постіндустріальної моделі розвитку, посилення конкурентних позицій у глобалізованому економічному просторі, забезпечення інноваційного типу розвитку, Україна потребує проведення дієвої політики у

сфері охорони інтелектуальної власності. І ключову роль в цьому процесі повинна відіграти держава. Першочергові заходи щодо її реалізації повинні бути спрямовані на розробку системи економічних стимулів (податкових, кредитних, страхових) з метою активізації процесу створення та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, розвитку та функціонування ринку об'єктів інтелектуальної власності, проведення ефективної політики по забезпеченню інтелектуальної безпеки, проведення та фінансування фундаментальних та прикладних досліджень, спрямованих на нарощення інтелектуального потенціалу та спрямування його на зростання ВВП.

Список використаних джерел:

1. Чухно А. А. Інституціонально-інформаційна економіка / Чухно А. А., Юхименко П. І., Леоненко П. М. – К., 2010. – 687 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000.
3. Глобальний ринок інтелектуальної власності: масштаби, структура, інститути: монографія / О. Ю. Біленький, Я. М. Столярчук, О. М. Голенко. – Київ: КНЕУ. – Фенікс, 2016. – С. 154.
4. Річний звіт служби інтелектуальної власності України за 2016 р. / Державна служба інтелектуальної власності України. – К., 2016, 64 с.

ПАРТНЕРСТВО ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ПРИСКОРЕНОГО РОЗВИТКУ ВІВЧАРСТВА

Г. В. Трофімова,
кандидат сільськогосподарських наук,
НДІ «Украгропромпродуктивність»,
Trofimova_av@ukr.net

Окреслена одна із причин руйнації підгалузі вівчарства в Україні, суть якої полягає у розірванні взаємовідносин між виробниками вівчарської продукції і переробними підприємствами. Визначено інструмент державного управління для прискореного розвитку вівчарства, такий як міжрегіональна інтеграція вівчарства на основі партнерства держави і бізнесу.

Ключові слова: вівчарство, партнерство, державне управління

У часи функціонування планово-централізованої системи економіки процес інтеграції сільського господарства і переробних галузей вбачався у поглибленні спеціалізації і концентрації суспільного виробництва. Стійкі інтеграційно-економічні зв'язки між господарюючими суб'єктами сировинної і переробної ланок АПК у вигляді *держпоставок* продукції (зокрема вівчарської продукції) гарантував виробникам надійний ринок збуту. Однак сільськогосподарське виробництво абсолютно підпорядковувалося завданням розвитку промисловості. Аграрним господарствам були чітко визначені переробні підприємства, яким вони постачали агропродукцію за встановленими державою закупівельними цінами.

Підгалузь вівчарства була найбільш усуспільненою (95 % її фондів знаходилося у державному секторі) та зорі-

ентована на виробництво вовни. Стрижена груба та напівгруба вовна надходила до Чернігівської фабрики первинної переробки вовни, а мериносова та тонка – до Харківської. Отже, переробні підприємства займали в АПК монополіне положення. За такої системи адміністративного управління у ціновому механізмі економічних взаємовідносин між виробниками вовни та її переробниками недостатньо враховували витрати виробництва, що призвело до розбіжності в матеріальних інтересах. Саме тому, з переходом до вільного ціноутворення, економічні зв'язки зазнали повного розладу. Відбулось повне припинення державної фінансової підтримки підгалузі у 2011 році, що стало однією з причин занепаду.

Попри надзвичайну важливість цієї підгалузі для вітчизняної економіки, фактичний стан її впродовж останніх 25 років не відповідає потенційним можливостям України [1; 2; 3, с. 162].

Більшість наукових доробок (І. І. Ібатуллін, В. М. Туринський, Л. В. Жарук), щодо відновлення підгалузі, спрямовані на дослідження селекційно-технологічного і організаційного забезпечення створення в Україні м'ясного вівчарства для подальшого експорту баранини. Утім, експорт (Україна з року в рік не використовує надану Європейським Союзом у 2015 р. квоту у 1500 т) не може стати джерелом фінансових надходжень для розвитку вівчарства через відсутність великих господарств-виробників, здатних сформувати належні партії продукції. Аграрна реформа докорінно змінила відносини власності на селі. У підгалузі вівчарства домінують дрібні фермерські підприємства та домашні мікрогосподарства населення з низьким технічним рівнем оснащеності виробництва. Широка диференціація природних екосистем, що характеризується різними рельєфними і кліматичними умовами, типами ґрунтів та відповідним біорізнома-

ніттям зумовлює зональний принцип розміщення спеціалізованих напрямів продуктивності вівчарства. З урахуванням широти специфічності цієї підгалузі, на даний час прискорений розвиток та стабілізація вівчарства самотужки не відбудеться. Вівчарство здатне відродитися тільки при активному державному управлінні взаємодії між спеціалізованими галузями і виробниками різних видів продукції вівчарства (для харчової, парфумерної, фармацевтичної, легкої промисловостей), що виходить за адміністративно-територіальні рамки районів. Потік вівчарської продукції з одних районів (регіонів) у інші дозволяє сформуванню нових сучасних економічних зв'язків реалізації і обміну різноманітних видів вівчарської продукції між їх виробниками і споживачами. Для розвитку такої міжрегіональної інтеграції в Україні необхідне органічне поєднання елементів ринкової конкуренції та механізму прямого державного регулювання. Державне управління у побудові взаємовідносин «держава – органи місцевого самоврядування – виробники вівчарської продукції» може стати основним інструментом регулювання розвитку економіки зі значним потенціалом ефективності за рахунок взаємовигідного співробітництва держави і приватних партнерів. Регулювання таких взаємовідносин органами виконавчої влади має здійснюватись наступним чином: укладання договорів (контрактів) з виконання виробничих і збутових послуг; комбінування виробництва на договірній основі; інтеграція виробництва на основі фермерських кооперативів; співпраця промислових і фермерських підприємств. Внаслідок специфічності виробництва вівчарської продукції державне регулювання має бути більш впливовішим, ніж в інших підгалузях тваринництва. У сфері взаємовигідного співробітництва та партнерства районів (регіонів) варто застосувати державну підтримку міжрегіональних проектів, спрямованих на вті-

лення ідей економіко-еколого-гуманістичної ефективності сільського господарства.

Список використаних джерел:

1. Вдовиченко Ю. В. Стан та наукове забезпечення галузі вівчарства в Україні [Електронний ресурс] / Ю. В. Вдовиченко, В. М. Іовенко, П. Г. Жарук, Н. А. Кудрик, Л. В. Жарук // Науковий вісник «Асканія-Нова». – 2016. – Вип. 9. – С. 3–16. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvan_2016_9_3

2. Ібатуллін І. І. Стан та шляхи підвищення експортного потенціалу галузі вівчарства України [Електронний ресурс] / І. І. Ібатуллін, В. О. Пабат, В. М. Туринський // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. – 2016. – Вип. 236. – С. 30-45. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_tevppt_2016_236_6

3. Гадзала Я. М. Стратегія розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні на період до 2025 року / [за ред. академіків НААН Я. М. Гадзала, М. І. Бащенко, В. М. Жука, Ю. О. Лупенка]. – К.: Аграр. наука, 2016. – 216 с.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

І. В. Кравець,

кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної теорії та інтелектуальної власності, Житомирський національний агроекологічний університет, ikravets2009@ukr.net

Розкрито суть державного управління суспільним розвитком через механізм публічно-приватного партнерства. Розроблено практичні рекомендації щодо формування стратегії публічно-приватного партнерства в контексті сталого суспільного розвитку.

Ключові слова: державне управління, суспільний розвиток, публічно-приватне партнерство.

Минуло майже 26 років як ми отримали можливість для трансформації всіх сфер українського суспільства з метою досягнення високої якості життя та утвердження гідного місця нашої держави у світовій спільноті. Проте, різного роду деструктивні явища загальмували розвиток України, результати трансформаційних перетворень виявилися далекі від очікуваних. За рівнем життя населення Україна в 2016 році посіла 63 місце серед 133 країн. Про це свідчать дані Індексу соціального розвитку (далі «ІСР»), розробленого американською неурядовою організацією Social Progress Imperative за підтримки компанії «Делойт» [4].

ІСР визначає рейтинги країн на базі показників, що мають безпосередній вплив на якість життя людей. І хоча, порівнюючи за цими критеріями країни зі співставним рівнем ВВП, Social Progress Imperative стверджує, що еконо-

мічний розвиток країни не гарантує високу якість життя населення, вочевидь, соціальний і економічний аспекти суспільного розвитку тісно переплетені, і якість такого розвитку так чи інакше буде залежати від економічного добробуту та прийнятності соціумом певних дій законодавчої та управлінської влади.

Таким чином, вважаємо, що управління суспільним розвитком як безперервним процесом істотних, необхідних і незворотних (і, звичайно, позитивних) суспільних змін має покладатися на державу, як особливу форму організації суспільства та являти собою «здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод» [2, с. 203].

В умовах сучасної децентралізації, коли місцевий уряд наділений значними повноваженнями і можливостями для підтримки інноваційних проектів в різних сферах суспільної життєдіяльності, не можна ігнорувати можливість співпраці з державним (публічним сектором) через механізм публічно-приватного партнерства (ППП). Державне управління суспільним розвитком через механізм PPP – це постійний, безперервний конструктивний діалог між представниками бізнесу (науки, громади) та органами державного управління про те, що першим необхідно і для чого, і чим другі можуть забезпечити і на яких умовах. Це діалог, спрямований на досягнення взаєморозуміння і взаємне збагачення його учасників.

ППП є універсальним механізмом, що дозволяє реалізувати потенціал приватно підприємницької ініціативи,

зберігаючи при цьому контрольні та регулюючі функції держави в соціально значущих секторах економіки. При цьому на відміну від приватизації, як форми передачі державної (муніципальної) власності у власність юридичних і фізичних осіб, партнерство дозволяє зберігати право власності за державою (місцевим самоврядуванням), хоча при цьому в рамках державної (муніципальної) власності відбуваються істотні інституціональні перетворення, що дозволяє розширити участь приватного бізнесу у виконанні частини соціальних, економічних, організаційних, управлінських та інших функцій держави та місцевого самоврядування [1, с. 555].

Таблиця 1

Переваги ППП для державного та приватного секторів сфері впровадження проєктів

<i>Переваги ППП для державного партнера</i>	<i>Переваги ППП для приватного партнера</i>
Активізація ефективних інвестиційно-інноваційних процесів у різних секторах економіки	Прибуток
Ефективне управління майном	Доступ до нових сфер бізнесу
Збереження та створення робочих місць, підвищення кваліфікації персоналу сфери відносин ІВ та оцінки інноваційних проєктів	Додаткові гарантії повернення інвестицій у визначений термін та розподіл прибутку
Скорочення фінансування на незапрошені ринком наукові розробки	Отримання кредитів на створення запрошеного ринком інноваційного продукту під державні гарантії
Економія фінансових ресурсів	Підвищення ефективності витрат
Соціальний аспект	Ефективне використання комерційних можливостей

Сумісне, публічно-приватне управління проєктами у стратегічно важливих для держави сферах (освіта, охорона здоров'я, національна та продовольча безпека, транспортна

та соціальна інфраструктура) сприяє вдосконаленню всього процесу управління такими організаціями, що веде до отримання максимальних вигід при мінімальних витратах та ризиках (табл. 1).

Ефективна взаємодія органів державного управління, наукових установ та бізнес-структур є важливим чинником створення науково-технологічних переваг країни в умовах активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів. Наразі в Україні процес формування інституту ППП за наявності низки проблем знаходиться на початковій стадії.

Основні проблеми реалізації проектів через механізм ППП полягають, на нашу думку, в інституціональній та правовій площині:

✓ *інституціональні бар'єри:*

- політична нестабільність в Україні, що перешкоджає зростанню довіри приватного сектору до укладання середньострокових та довгострокових контрактів;

- мінливі умови для ведення підприємницької діяльності в Україні, а, отже, додаткові ризики для приватного партнера та інвестора проектів;

- неузгодженість діяльності урядових інституцій, які координують політику щодо залучення інвестицій в інновації;

- короткострокова практика бюджетного планування в Україні;

- тривалість існуючої практики проведення конкурсу, ведення переговорів та укладання договору з приватними партнерами (інвесторами та інноваційними підприємствами (стартапами));

- брак управлінських навичок та сучасних методик у сфері оцінки ризиків та розвитку відносин інтелектуальної власності.

✓ *нормативно-правові бар'єри:*

- відсутність цілісної державної політики щодо ППП та відносин інтелектуальної власності;

- відсутність (або нестача) типових документів (процедури проведення конкурсу, типового договору з приватним партнером (інвестором/творцем інноваційного продукту), форми оцінки ризиків публічно-приватного партнерства, моніторингу реалізації інноваційних проектів на засадах ППП);

- відсутність достатніх гарантій приватним інвесторам та справедливого розподілу ризиків;

- потреба удосконалення концесійного законодавства та іншої нормативної бази (зокрема, особливості концесійної діяльності в сфері створення інноваційного, інтелектуального продукту).

Беручи до уваги низку проблем, з якими стикаються при реалізації проектів державний та приватний сектор, необхідно розробити стратегію ППП в контексті сталого суспільного розвитку, яка б визначала цілі держави, бізнесу та громади, які передбачатимуть активізацію процесу публічно-приватної взаємодії з метою реалізації (комерціалізації) суспільно значущих інноваційних проектів і програм в різних галузях промисловості та наукових досліджень.

Основними цілями стратегії ППП в контексті сталого суспільного розвитку є:

– удосконалення законодавчої бази стосовно ППП та інтелектуальної власності з урахуванням інтересів усіх секторів суспільства;

– розробка єдиної концепції реалізації проектів через механізм ППП на середньо- та довгострокову перспективу;

– формування регіональних центрів ініціювання й управління інноваційними проектами (комерціалізація ІВ);

– проведення інформаційної й освітньої роботи, дорадництва в рамках просування інноваційних проєктів та інституту ІВ;

- інформування громадськості, моніторингу проєктів, науково-експертного та іншого супроводу;

– нормативно-правове визначення форм та порядку надання фінансової, організаційної підтримки проєктів та охорони права інтелектуальної власності на інноваційні продукти.

Розкривши суть основних переваг реалізації проєктів на засадах ППП можна стверджувати, що в цілому, ППП – це позитивна зміна системи господарювання об’єктів, спричинена зовнішнім перетворенням її внутрішніх елементів задля досягнення синергетичного ефекту від взаємодії її економічної, правової та соціальної складових. Взаємодія державного та приватного сектора в межах реалізації даних проєктів дозволить приватному партнеру знижувати рівень ризику при реалізації інноваційних проєктів за рахунок залучення більш дешевого капіталу, ніж у ринковому секторі економіки, а також через систему консультацій (дорадництва) впливати на рівень державної участі у фундаментальних і прикладних наукових дослідженнях з урахуванням власних планів розвитку.

Список використаних джерел:

1. Островський І. А. Теоретичні аспекти розвитку публічно-приватного партнерства в Україні / І. А. Островський, Б. Ю. Юхнов // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 555–558.

2. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2011. – 808 с.

3. Про державно-приватне партнерство : закон України від 1 лип. 2010 р., № 2404–VI. [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>>].

4. Social Progress Index 2016. By Michael E Porter and Scott Stern with Michael Green [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.socialprogressimperative.org/wp-content/uploads/2016/06/SPI-2016-Main-Report.pdf> – Назва з екрана.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

О. С. Бакуліна,
кандидат економічних наук,
Університет державної фіскальної служби України,
oksana_bakulina@ukr.net

Розглянуто основні підходи до визначення поняття «соціальне підприємництво». Розкрито призначення та охарактеризовано риси соціального підприємництва як форми соціальних інновацій.

Ключові слова: соціальне підприємництво, соціальні інновації, соціальні цінності, суспільні проблеми.

Інтеграція України у європейський простір передбачає активізацію використання досвіду розвитку соціального підприємництва, яке спрямоване на формування нових підходів та інструментів до вирішення соціально-економічних проблем суспільства на умовах стійкості й самоокупності.

Складність дослідження поняття «соціальне підприємництво» пов'язане з відсутністю його чіткого визначення у науковій літературі. Так, на думку Дж. Робінсона, соціальне підприємництво – це процес, що включає в себе виявлення конкретної соціальної проблеми та методів її вирішення, оцінку ступеня соціального впливу бізнес-моделі, стійкості проекту, а також створення комерційної або некомерційної, що забезпечує подвійний (або потрійний) результат (економічний, соціальний та екологічний) [5, с. 33]. З. Глаушка визначає соціальне підприємництво, як усвідомлення суб'єктом свого обов'язку перед суспільством, що виражається в розумінні його потреб як особисто цінних і пріоритетних над груповими [2, с. 17]. А. Курило

та Е. Немкович під даним поняттям розуміють комерційні підприємства, які методично вирішують проблеми соціально незахищених категорій громадян, отримуючи при цьому оптимальний прибуток [4, с. 14]. За Я. Гришиним, соціальним підприємництвом є підприємницька діяльність, яка спрямована на вирішення соціальних проблем, з використанням інноваційних методів і технологій [3, с. 446].

Відтак, соціальне підприємництво можна окреслити, як підприємницьку діяльність спрямовану на досягнення економічної стабільності й добробуту населення, їх довіри до державних структур, створення дієвого ринку соціальних послуг, ефективного використання у регіонах ресурсів, подолання соціальної ізоляції тощо.

Суб'єктами соціального підприємництва виступають: місцеві, соціально відповідальні та соціально-економічні підприємства, фахівці в галузі соціальних послуг. З огляду на це, соціальні підприємці виконують роль агентів соціальних змін за рахунок: прийняття місії, спрямованої на створення і підтримку соціальної цінності; виявлення та невтомній реалізації нових можливостей, пов'язаних з цією місією; участі в процесі постійних інновацій, адаптації та навчання [5, с. 30].

Г. Дізу виділив п'ять факторів, що визначають соціальне підприємництво: 1) прийняття на себе місії створення і підтримки соціальної цінності; 2) виявлення і використання нових можливостей для реалізації обраної місії; 3) здійснення безперервного процесу інновацій, адаптації і навчання; 4) рішучість дій, що не обмежена розташованими ресурсами; 5) висока відповідальність підприємця за результати своєї діяльності [6].

Досягнення соціального ефекту від діяльності соціальних підприємств [1] відбувається через: залучення цільових груп до виробництва товарів чи послуг та їх надання на пільгових умовах; застосування інноваційних підходів до розв'язання соціальних проблем; залучення громадян до уча-

сті в соціальних ініціативах на волонтерських засадах; ефективне використання наявних ресурсів регіону у вирішенні соціальних проблем; зниження навантаження на місцеві бюджети тощо.

Таким чином, основою діяльності соціального підприємства є не отримання прибутку, а вироблення продукту або послуги, призначеної для вирішення суспільної проблеми та задоволення соціальних цінностей населення через досягнення соціального, економічного та екологічного ефектів, особливо у періоди скорочення державних видатків на соціально-економічні програми, що в кінцевому результаті сприятиме створенню конкурентного середовища економічної системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Арапетян А., Архипчик О., Пан Л. Соціально-відповідальний бізнес: переваги та обмеження. Практика управління. 2008. № 7. С. 12–18.
2. Галушка З. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні. Вісник Київського нац. ун-ту. ім. Т. Шевченка. К., 2013. № 148. С. 17–23.
3. Гришина Я. С. Социальное предпринимательство как правовая модель обеспечения социальных потребностей. Університетські наукові записки, 2012. №1. С. 445–456.
4. Курило А. Е., Немкович Е. Г. Зарождение социального предпринимательства в Республике Карелия. Научные ведомости Белгородского гос. ун-та, 2012. № 7 (126), Вып. 22/1. С. 14–19.
5. Социальное предпринимательство: миссия – сделать мир лучше/ Джилл Кикал, Томас Лайонс ;пер. с англ. – М. : АЛЬПИНА ПАБЛИШЕР, 2014. 304 с.
6. Dees J.G. The meaning of social entrepreneurship. Center for the Advancement of Social Entrepreneurship: URL: http://www.caseatduke.org/documents/dees_sedef.pdf

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В АСПЕКТІ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

А. В. Дутчак,
кандидат економічних наук, асистент кафедри
економічної теорії, менеджменту і адміністрування,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Дослідження проблеми створення ефективної системи фінансового забезпечення регіонів в Україні на основі ефективного функціонування обґрунтованих розрахунків обсягу трансфертів.

Ключові слова: індикатори, міжбюджетні відносини, бюджет, трансферти.

У період трансформаційних соціально-економічних перетворень в Україні виникає необхідність у створенні стабільної бюджетної системи та дієвих і ефективних механізмів державного регулювання міжнародних відносин. Особливої ваги набуває питання забезпечення самостійності місцевих бюджетів та удосконалення економіко-правових відносин всередині бюджетної системи.

Актуальність теми зумовлена значною роллю міжбюджетних відносин у процесі регулювання економічного розвитку регіонів. Метою дослідження є розкриття механізму функціонування міжбюджетних відносин у системі бюджетного регулювання.

Питання дослідження міжбюджетних відносин присвячено ряд робіт зарубіжних і вітчизняних учених-економістів: Базилевича В. Д., Василика О. Д., Кравченко О. П., Леслі П. М., Опаріна В. К., Павлюка К. В., Стоцької І. Г., Щедрова В. І. та ін.

З метою забезпечення економічної незалежності, при формування регіональної політики держави необхідно враховувати специфічні особливості розвитку регіонів. Основними елементами механізму державного регулювання регіонального розвитку є: нормативно-правова база, реалізація політики регіонального розвитку, регіональних програм, бюджетно-фінансове регулювання регіонального розвитку й селективна підтримка окремих регіонів, розвиток міжрегіонального співробітництва.

Для гармонізації міжбюджетних відносин необхідно сформувати раціональну модель ефективного керування державними активами, планування й моніторингу індикаторів, що характеризують сталість розвитку економіки регіонів. Індикатори – це система кількісних показників, що визначають вплив різних факторів на сталість економіки регіону і змінюються залежно від соціально-економічного стану суспільства, пріоритетів його розвитку. У системі планування бюджетів необхідно ввести систему індикаторів, що дозволить забезпечити більш якісне планування дохідної й видаткової частин бюджету [2, с. 86].

Питання міжбюджетних відносин і податкової політики повинні одержати подальший розвиток відносно визначення методів фінансового вирівнювання фіскальних дисбалансів. Не існує однієї ідеальної моделі бюджетного вирівнювання, яка б підходила всім. Існує безліч національних систем. Причинами цього є значний вплив економічної політики й історичні особливості формування держав. У реальних економічних умовах, як правило, діють моделі змішаного типу. Тому вдосконалювання взаємодії бюджетів всіх рівнів повинне враховувати вплив існуючих факторів і використовувати переваги діючих моделей міжбюджетних відносин.

Основою протиріч у бюджетній сфері між центром і регіонами є розрив між власними доходами й витратами

місцевих бюджетів, залишається все ж залежність від міжбюджетних трансфертів. У економіках постсоціалістичних країнах, де система місцевого самоврядування перебуває в процесі формування, трансферти відіграють більшу роль у наповненні місцевих бюджетів. Виникає питання визначення оптимальних співвідношень у фінансовій сфері між можливостями регіонів і централізованих надходжень [1, с. 182].

Для удосконалення міжбюджетних відносин необхідне підвищення ефективності системи міжбюджетних інструментів. Це можливо на основі використання обґрунтованих розрахунків обсягу трансфертів. За дослідженнями науковців, інструментарій механізму регіонального розвитку повинен забезпечити мінімізацію й стримування ролі суб'єктивного (політичного) фактору [3, с. 208].

Отже, необхідно забезпечити адміністрування руху грошових потоків, щоб мінімізувати можливість ручного вилучення регіональних ресурсів поза каналами бюджетної системи. Тому розміри трансфертів повинен урахувати формульний підхід. Адже від того наскільки оптимальним буде розподіл бюджетних засобів між регіонами, багато чому залежить ефективність економічної політики в цілому. Це означає, що розподіл бюджетних засобів по регіонах повинне враховувати й внесок регіонів у забезпечення дохідної частини бюджету.

Список використаних джерел:

1. Глущенко В. В., Соціальна спрямованість бюджетного процесу. – Х. : ХНУ, 2016 – 182 с.
2. Корчинський В. Є., Колодій С. Ю. Реалізація принципів вирівнювання та економічної ефективності при організації міжбюджетних відносин // Фінанси України. – 2014. – № 2. – С. 84–93.

3. Рева Т. М. Місцеві фінанси: навчальний посібник/ Т. М. Рева, К. Ф. Ковальчук, Н. В. Кучкова. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 208 с.

4. Слухай С. В., Гончаренко О. В. Удосконалення формування доходів місцевих бюджетів в Україні. // Фінанси України. – 2015. – № 8 – С. 63–72.

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В ІННОВАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Л. Л. Клевчік,
кандидат економічних наук,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
l.klevchik@chnu.edu.ua

Розглянуто основні підходи до визначення сутності інтелектуального капіталу. Визначено основні складові структури інтелектуального капіталу. Показано вплив основної економічної системи на розвиток інноваційного суспільства.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, інноваційне суспільство, інтелектуальна власність, знання.

В даний час в умовах нової економіки, коли сучасне інформаційне суспільство характеризується як інноваційне, зважає на інновації як для окремого індивіда, так і для підприємства будь-якої організаційно-правової форми та сфери діяльності, коли суспільство сприймає економіку, як економіку знань, з новими бізнес-процесами, що забезпечують компаніям лідерство і конкурентоспроможність через розбудову інтелектуального капіталу, велике значення набуває розгляд важливості і ролі інтелектуального капіталу, так як саме кваліфіковані співробітники, що володіють необхідним рівнем знань, умінь і навичок, а також інтелектуальна власність здатні вивести підприємство на новий рівень діяльності, а також не тільки забезпечити досягнення стратегічних і тактичних цілей, але за допомогою інноваційних інструментів досягти якісно нового стану бізнесу.

В цілому, економісти визначають інтелектуальний капітал як форму капіталізації інтелектуального потенціалу, в діловій пресі інтелектуальним капіталом часто називають

патенти, управлінські навички, процеси, технології, досвід, зв'язки зі споживачами і постачальниками та знання про них. У практиці бізнесу інтелектуальним капіталом часто вважають сукупність нематеріальних активів організації, які доступні до оцінювання і управління, хоча і не зафіксовані формально в документації.

При вивченні інтелектуального капіталу першочергового значення набувають людські ресурси і знання. Безумовно, співробітники мають різні базові навички, різні цінності і індивідуалізовані підходи до виконання завдань. Надаючи співробітникам можливість розкрити в повній мірі свій потенціал, вибирати завдання, які найбільше підходять до їх особистих вподобань і сильних сторін, компанія виходить на новий етап свого розвитку, виробляє інновації, набуває конкурентні переваги.

Аналіз підходів вітчизняних і зарубіжних вчених показує, що в структурі інтелектуального капіталу виділяють три складових [1, 2]:

- людський капітал: знання, звички, досвід, ноу-хау, творчі здібності, креативний спосіб мислення, моральні цінності, культура праці;

- організаційний капітал: патенти, ліцензії, ноу-хау, програми, товарні знаки, промислові зразки, технічне і програмне забезпечення, організаційна структура, корпоративна культура;

- споживчий капітал: зв'язки з економічними контрагентами (постачальниками, споживачами, посередниками, кредитно-фінансовими установами, органами влади), інформація про контрагентів, історія взаємин з контрагентами, торгова марка (бренд).

Людський, організаційний і споживчий капітали слід розглядати як підсистеми інтелектуального капіталу, який сам є складною системою.

Основною економічною складовою інтелектуального капіталу в інноваційному суспільстві та в умовах сучасного соціально-економічного розвитку є економічна система «інформація – людина – знання – інновації» з урахуванням соціалізації в колективі і суспільстві [3]. Тому інтелектуальному капіталу товариства притаманна речова форма, в якості якої виступає інтелектуальна власність.

Тобто в інноваційному суспільстві значну роль відіграють не тільки людські ресурси, знання та інформація, але також і закріплене законом тимчасове виключне право, а також особисті немайнові права на результат інтелектуальної діяльності або засоби індивідуалізації.

Саме висококваліфіковані людські ресурси, а також ефективно управління ними в сукупності з інтелектуальною власністю дозволяє сучасному суспільству досягати нових етапів розвитку і оптимально використовувати свій потенціал.

Список використаних джерел:

1. Геєць В. М. Соціально-економічні трансформації при переході до економіки знань / В. М. Геєць / Соціально-економічні проблеми інформаційного суспільства / Під ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – С. 16–33.

2. Ілляшенко С. М. Сутність, структура і методичні основи оцінки інтелектуального капіталу підприємства / С. М. Ілляшенко // Економіка України. – 2008. – №11. – С. 16–26.

3. Пархоменко В. Д., Пархоменко А. В. Інформація і знання: Сучасні уявлення, внутрішній взаємозв'язок / В. Д. Пархоменко, А. В. Пархоменко // Інформація та інновації. – 2007. – № 4. – С. 4–14.

ОХОРОНА ГЕОГРАФІЧНОГО ЗАЗНАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ – ДОСВІД ШВЕЙЦАРІЇ

Г. З. Огнев'юк,
кандидат юридичних наук, асистент кафедри
інтелектуальної власності юридичного факультету,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню впливу географічного позначення на створення сприятливого іміджу товару у світі, збільшення його експорту та вартості. В цій частині проаналізовано досвід Швейцарії та визначено, що географічне походження товару з цього регіону для споживачів скоріше свідчить про його високу вартість, аніж про природні особливості. Проаналізовано останні зміни законодавства Швейцарії з охорони географічних зазначень.

The article aims in the reserch of the influence of geographical indication in order to make the goods more profitable. The use of geographical indications «Swiss», «Made in Switzerland» means the high quality of the goods rather than other natural specific features that can characterize it. The latest laws regulating it are analyzed.

Ключові слова: географічне зазначення, конкурентоздатність товару, швейцарська якість.

Key words: geographical indication, swiss quality, competitiveness of the product.

Використання засобів індивідуалізації при реалізації товарів на ринку здійснюється в переважній більшості випадків, серед них найпопулярнішим засобом індивідуалізації виступає торгова марка. Аналізуючи маркетингові пара-

метри сучасного інтернаціонального товару дослідники відзначають, що марковані товари «краще розпізнаються та диференціюються на міжнародних ринках, що посилює прихильність до них споживачів та створює можливість більш престижного позиціонування, і, як наслідок, збільшення ціни». [Д. Г. Михайлина с. 275]. Поряд з торговою маркою мету розпізнавання і ідентифікації товарів виконує і географічне зазначення, яке вказує на походження товару з певного регіону або країни, і вказівка на таке походження пов'язується у споживачів з особливими характеристиками товару, що виникли під впливом природних факторів або традиційного для цієї території способу виробництва. Як наслідок, такий товар більш вигідно позиціонується у сегменті інших однорідних товарів, стає впізнаваним для споживачів у різних країнах світу, забезпечуючи тим самим товару стійку репутацію на ринку та, зазвичай, більш високу вартість.

Географічне зазначення походження товарів зазвичай використовується для товарів, що мають природне походження, тобто товарів сільськогосподарського або продовольчого призначення, виноробства тощо. Саме для таких товарів природні кліматичні особливості регіону особливо відчутно впливають на якість. Так якість ґрунту, кількість сонячних днів, періодичність та кількість опадів прямо впливають на смакові та якісні характеристики сільськогосподарського товару. Для України таким прикладом є виробництво мінеральних вод, унікальність хімічного складу та лікувально-профілактичні властивості яких безпосередньо залежать від місця видобутку. Недарма окремі міжнародні документи регулюють питання використання географічних зазначень для таких категорій товару – продовольчих та сільськогосподарських, зокрема, таким документом є Регламент Ради ЄС № 2081/92 від 14.07.1992. Для таких категорій товару вплив географічного походження є

об'єктивним чинником, оскільки прослідковується пряма залежність «походження – якість товару», така залежність відома споживачам, відбувається задоволення попиту споживачів у товарі певної якості.

Швейцарія за даними щорічного звіту IMD World Competitiveness Center, оприлюдненого у березні 2017 року визнана другою у світі економікою за рівнем конкурентоздатності. Враховуючи маленькі розміри самої країни, невисоку чисельність її населення порівняно з іншими країнами, майже повну відсутність корисних копалин, вдале управління економікою, використання передових технологій у промисловому виробництві, енергозберіганні дозволяє країні збільшувати конкурентоздатність з 4-го місця у 2015 році до 2-го у світі за минулий 2016 рік. Маючи малий внутрішній ринок, швейцарська економіка є зовнішньоорієнтованою. [Wibmer J. p. 23] При цьому близько 80-85 % товарообігу Швейцарії припадає на держави ЄС, тобто Швейцарія активно експортує свою продукцію і ця продукція на світовому ринку користується великим попитом і цінується перш за все за свою високу якість – це і швейцарські продукти (зокрема, сир, шоколад), швейцарські годинники, швейцарські металеві ножі, швейцарська косметика. Використання позначення на товарі «Зроблено в Швейцарії», «швейцарський», та швейцарського білого хреста на червоному фоні стало індикатором високої якості товару для споживачів з інших країн. Одночасно використання таких позначень здійснюється і недобросовісними конкурентами, які намагаються підвищити конкурентоспроможність власного товару. Саме тому з січня 2017 року в законодавство країни були внесені зміни, що покликані зменшити випадки використання географічних зазначень з вказівкою на швейцарське походження в недобросовісних цілях. Передбачається чіткий перелік критеріїв, відповідність товару яким дасть змогу використовувати географічне зазначення для марку-

вання товару, а також, зареєструвати торгову марку, яка за своїм поєднанням кольорів та словесним позначенням також містить вказівку на географічний регіон походження. Ці законодавчі зміни покликані забезпечити преміальну швейцарську якість і спрямовані на підтримку цього іміджу у світі.

Незважаючи на те, що використання географічного зазначення традиційно пов'язується з природними умовами, досвід Швейцарії свідчить, що таке позначення може також бути пов'язане з високою якістю товару, що залежить в першу чергу не від природних факторів, а від прийнятих у певній країні стандартів виробництва і сертифікації продукції, що для споживачів означає його високу якість.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук О. О. Географічні зазначення: поняття та еволюція правового регулювання в Україні та в зарубіжних країнах // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2012. – Випуск 93. Серія: Юридичні науки. – С. 91–93.

2. Михайлина Д. Г. Маркетингові параметри сучасного інтернаціонального товару // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2012. – Вип. IV (48). Економічні науки. – 404 с. – С. 273–281.

3. Yearbook 2017 Results IMD World Competitiveness Center Режим доступу: <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/competitiveness-2017-rankings-results/>

4. Wibmer J. Trademarks in Switzerland: Registrations and settling of disputes in and out of court // The Trademark Lawyer 3 – 2017 p. 23–25.

ТРАНСФЕР ЗНАТЬ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО: ДОСВІД США

А. М. Пивовар,

кандидат економічних наук,

П. В. Пивовар,

кандидат економічних наук,

Житомирський національний агроекологічний університет

Подолання кризових явищ та вирішення наявних проблем розвитку аграрного сектора економіки можливо за рахунок новацій. Лише так можна швидко і ефективно трансформувати сільськогосподарське виробництво, стимулювати мале і середнє підприємництво та, водночас, забезпечити вихід на світовий ринок, що надзвичайно важливо, враховуючи наявний ресурсний потенціал [5]. Широке впровадження інновацій в усіх напрямках діяльності сільськогосподарських підприємств (технологічного, маркетингового, організаційного) сприяє зростанню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню втрат і зниженню собівартості продовольчої продукції, нарощуванню обсягів та підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва [4]. Одним із елементів впровадження інноваційних розробок у виробництво екстенсивний сервіс.

Ключові слова: екстенсивний, експерти, знання, новації.

Класична університетська «land-grant» модель екстенсивного сервісу – державна служба екстенсивна, була створена у США. Федеральний закон – Закон Смітта про створення служби екстенсивна, прийнятий у в 1914 році, започаткував її діяльність на базі державних університетів штатів. Її називають «кооперативною службою екстенсивна», тому що вона функціонує на основі партнерства університетів з коле-

джами, школами, дослідними станціями та офісами служби у округах штатів. Служба екстеншн США має майже столітню історію безупинного розвитку й удосконалення. Центральний апарат служби екстеншн входить до складу Департаменту сільського господарства США (USDA) і працює через університети. Головна функція центрального апарату служби екстеншн полягає в координації роботи всіх партнерів у різних штатах країни.

Комплексні групи експертів на федеральному рівні розробляють стратегічні плани з пріоритетних програм діяльності, які охоплюють сільськогосподарське виробництво та навколишнє середовище, соціальні, молодіжні програми та ін. Департамент сільського господарства укладає контракт з університетом штату, згідно з яким університету виділяються відповідні фонди для забезпечення функціонування служби екстеншн. Університети визначають проректорів з екстеншн, мають відділення з навчальною й науковою діяльністю та розгалужену мережу офісів з впровадження екстеншн програм в штаті, які розробляються цією службою.

Викладачі університетів, відповідно до їхніх індивідуальних контрактів з університетом, можуть займатися одним, двома або всіма трьома видами діяльності: навчальною, науковою та консультативною (*extension*) діяльністю. Фінансується служба екстеншн США як з федерального бюджету, так і з бюджетів штатів, округів, має гранти, спонсорську допомогу та здійснює комерційну діяльність.

Нині відбуваються зміни у фінансуванні служби екстеншн. Державне фінансування скорочується, все більша увага приділяється недержавним джерелам фінансування (грантам, комерційним структурам тощо). Важливим в американській службі є добір фахівців (як правило, на конкурсній основі), де враховуються два основних критерії: професійна підготовка й уміння працювати з клієнтами.

Рівень підготовки консультантів має бути досить високим – не нижче магістра. Близько чверті всіх співробітників служб мають вчений ступінь.

У цілому, модель дорадчої служби «land-grant» університетів побудована на тісній взаємодії з різними науково-дослідними організаціями і державними структурами влади і управління [3]. Система дорадництва в США унікальна, оскільки залучає багато рівнів, які взаємодіють, і в той же час залишаються автономними. Схематично вона має таку структуру (рис. 1).

Рис. 1. Загальна схема системи дорадництва у США [3]

На федеральному (державному) рівні, який стосується департаменту сільського господарства, функції системи дорадництва наступні:

- ✓ збирання статистичних даних та звітів;
- ✓ організація програм, які є необхідними для вирішення завдань, пов'язаних з якістю навколишнього середовища в масштабах країни;
- ✓ збір інформації від університетів та координація її розповсюдження;
- ✓ координація пропозицій та фінансування пілотних програм, які впроваджуються для розв'язання специфічних цілей стосовно якості навколишнього середовища;
- ✓ координація та управління проектами міжнародних дорадчих служб;
- ✓ збір інформації з національного законодавства стосовно сільського господарства та політики в ньому, а також розповсюдження цієї інформації.
- ✓ звіт департаменту сільського господарства та конгресу [2].

На рівні штату програмами дорадництва керують сільськогосподарські Університети. Вони виконують такі функції:

- ✓ розробка плану роботи та напрямів роботи дорадчої служби у своєму штаті;
- ✓ отримання та управління фондами, що призначені для дорадчої служби в університеті штату;
- ✓ поповнення штату найманням на роботу, керівництво, оцінка, підготовка штату працівників. Співробітники обов'язково повинні мати університетську освіту і, як правило, бути магістрами;
- ✓ координація випуску освітніх матеріалів, які ґрунтуються на результатах наукових досліджень. Ці матеріали необхідні для стажування штату дорадників та фермерів на рівні округу [1].

На рівні округу реалізація системи дорадництва здійснюється дорадником. Місцевими програмами розповсюдження освітньо-консультаційної інформації є:

- ✓ план дорадника служби, розробка і оцінка програм для фермерів, сімей, сільських громад, сільськогосподарських підприємств: робота з комітетами добровольців для того, щоб визначити пріоритети при складанні програми роботи на рік; робота з дорадчими комітетами з метою допомоги при підготовці програм та здійсненні оцінки результатів;

- ✓ робота з службовцями адміністрації округу для отримання фондів для місцевого відділення дорадчої служби: надання приміщення під офіс та обладнання; секретарські послуги; кошти на відрядження для дорадників;

- ✓ проведення навчання з допомогою засобів масової інформації з використанням місцевого радіо, телебачення та газет;

- ✓ проведення навчання з допомогою електронних технологій: відеофільми, електронна пошта та Інтернет;

- ✓ щомісячні звіти місцевому Уряду та Університету про виконання запланованої роботи [1].

Отже, головною метою сільськогосподарських дорадчої служби, є поширення та впровадження у виробництво сучасних досягнень науки, техніки і технологій, надання сільськогосподарським товаровиробникам і сільському населенню дорадчих послуг з питань менеджменту, маркетингу, застосування сучасних технологій та розвитку соціальної сфери села, підвищення рівня знань та вдосконалення практичних навичок прибуткового господарювання сільськогосподарських товаровиробників та сільського населення.

Список використаних джерел:

1. Кропивко М. Ф. Американська модель інформаційного забезпечення сільського господарства та можливо-

сті її використання в Україні / М. Ф. Кропивко, В. В. Дерлемгнко // Економіка АПК. – 1996. – №12. – С. 79–86.

2. Моделі дорадчих служб у різних країнах світу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://sau.sumy.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1115:2010-06-16-12-27-55&catid=44:2009-12-08-13-19-41.

3. Модель Екстеншн у США [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://agroua.net/advisory/standardmethod/index.php?docid=22>

4. Рудик Р. І. Методичні рекомендації щодо оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області / Р. І. Рудик, Т. Ю. Приймачук, Є. М. Данкевич [та ін.]; Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН. – Житомир, 2016. – 97 с.

5. Dankevych V.Y. The essence, tasks and functions of the farm land market / V.Y.Dankevych // The advanced science journal. – 2013. – № 8. – Р. 12–16.

6. Institutional Transformation of Ukraine's Agricultural Sector / T. Zinchuk, N. Kutsmus, O. Kovalchuk [et al.] // Review of Economic Perspectives. – 2017. – Vol. 17, Issue 1. – Р. 57–80.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕХНОЛОГІЙ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

А. В. Ращенко,

кандидат економічних наук,
basyania@rambler.ru

А. В. Лесь,

кандидат економічних наук,
bambina_nas@yahoo.com,

Житомирський національний агроекологічний університет

Встановлено, що розробка та реалізація природоохоронних заходів потребує ґрунтовної аналітичної підготовки. Соціальний аспект природоохоронних технологій передбачає дослідження закономірності розвитку, взаємозв'язки та взаємозалежності соціальних та екологічних явищ і процесів, з метою формування підґрунтя та розробки заходів щодо вирішення екологічних проблем, раціонального використання ресурсів, поліпшення стану довкілля тощо.

Ключові слова: природоохоронні технології, довкілля, соціальний аспект, екологічні явища, ресурси.

На даному етапі розвитку суспільства виникла необхідність вирішення гострих екологічних проблем, пов'язаних із забрудненням ґрунтів, повітря, водних джерел, нестачею багатьох природних ресурсів, які є необхідними для життя людини. Слід зазначити, що такі екологічні негаразди призводять до виникнення негативних екологічних, економічних та соціальних ефектів. Реаліями для України нині є надмірне техногенне навантаження, особливо у економічно розвинутих регіонах, що супроводжується негативним впливом на здоров'я людей. Будь-які заходи по вирішенню екологічних проблем не можуть бути

успішно реалізованими ізолювано від суспільства, адже роботи та завдання виконуються на конкретній території, за активної участі або підтримки людей. Відтак, постає необхідність у вивченні соціального аспекту запровадження природоохоронних технологій.

Технології захисту навколишнього середовища передбачають розробку та імплементацію інженерних та конструкторських рішень, що дозволяють створювати екологічно безпечні промислові виробництва, раціонального використовувати природні ресурси і охороняти довкілля. Вплив промислового та сільськогосподарського виробництва на екологічну ситуацію в Україні, вимагає постійного контролю та системного вирішення проблем. Вважаємо, що соціальний аспект запровадження природоохоронних технологій в країні повинен мати три основні прояви: 1) ініціативний з боку громадянського суспільства; 2) освітницький з боку навчальних закладів всіх рівнів та засобів масової інформації та 3) практичний з боку підприємницьких структур, органів державної і місцевої влади та громадян.

Щодо першого з проявів, то очевидним є те, що покращення якості життя людей країни можливе лише через покращення якості середовища їх існування. Розвитку та імплементації технологій захисту довкілля сприятиме активізація суспільних процесів у формі екологічних рухів та об'єднань, які здатні привернути увагу населення, влади та бізнесу до екологічних проблем. Проявом високого рівня суспільного розвитку країни повинна бути участь громадян не лише у культурному та політичному житті [1], а також і у вирішенні екологічних проблем.

Щодо другого прояву – освітницького, то численні дослідження засвідчують низький рівень екологічної освіти громадян [2]. Відтак, проблема формування екологічної освіти населення як умова запровадження природо-

охоронних технологій є актуальною та такою, що потребує теоретичного і практичного розв'язку. Вважаємо, що за допомогою екологічної освіти, яка включає в себе навчання, виховання та саморозвиток, що спрямовується на формування особистості з екологічною світоглядною установкою, до населення можна донести інформацію, що імплементація природоохоронних технологій сприяє збереженню навколишнього середовища, а саме позитивно впливає на відтворення природної родючості ґрунтів, сприяє збільшенню природного біорізноманіття, мінімізує негативний вплив виробничої діяльності на довкілля тощо [3].

Щоб прискорити поширення таких процесів в країні потрібно активно розвивати як формальну екологічну освіту (в школах, вищих навчальних закладах, інститутах підвищення кваліфікації), так і неформальну (за допомогою засобів масової інформації, кіно, музеїв, виставок, заходів природоохоронних товариств тощо). Адже завданнями екологічної освіти є з одного боку формування зацікавленості у запровадженні природоохоронних технологій, а з іншого (що надзвичайно важливо) підготовка фахівців здатних розробити такі технології та впровадити їх у практику господарювання.

Таким чином, розробка та реалізація природоохоронних заходів потребує ґрунтовної аналітичної підготовки, зокрема вивченню соціальної сфери, на яку, зазвичай, звертають вкрай мало уваги. Соціальний аспект природоохоронних технологій передбачає дослідження закономірності розвитку, взаємозв'язки та взаємозалежності соціальних та екологічних явищ і процесів, з метою формування підґрунтя та розробки заходів щодо вирішення екологічних проблем, раціонального використання ресурсів, поліпшення стану довкілля тощо.

Список використаних джерел:

1. Гражданское общество [Електронний ресурс] – Режим доступу http://yuridicheskaya_encyclopediya.academic.ru/2228
2. Лукашенко Т., Малишев В. Екологічна освіта в Україні: психолого – педагогічні основи формування екологічних знань [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/416>
3. Семенюк Н. Екологічна культура — необхідний фактор безпечної перспективи розвитку суспільства [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://social-science.com.ua/article/366>.

«ЕКОПОЛІС ГРАНІДУБ» – ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ

А. П. Стрілець,
Громадська організація «ГРАНІДУБ»,
andreystrelets@gmail.com

Представлено авторську модель розвитку сільського населеного пункту «Екополіс», апробовану громадською організацією «ГРАНІДУБ» с. Дубівка Житомирської області, на принциповою особливістю якої є поєднання досягнень науково-технічного прогресу з ноосферою ідеологією в управлінському механізмі.

Ключові слова: екосистема, пермакультура, інновації, середовище сталого розвитку людини.

Пропоновані принципи розвитку сільського населеного пункту згідно з моделлю Екополіс:

1. Екополіс, як новий формат організації життя на Землі та альтернатива усталеним формам (село та мегаполіс).

2. Екополіс, як мережа центрів розвитку: кожен учасник свій дар / талант / покликання / призначення / життєве завдання реалізовує в одному / кількох центрах Екополіса.

3. Екополіс, як загальне енергоінформаційне поле трансформації та розвитку.

4. Екополіс, як середовище проживання і життєдіяльності, стійка інноваційна пермакультурна екосистема.

5. Екополіс, як спільнота однодумців, що взаємодіють на засадах гармонійного балансу між інтересами «Я-Ми», поваги до свободи волі кожного з учасників, прагнення до розвитку нових якостей індивідуальної та колективної свідомості, раціонального споживання та екогармонії з навколишнім світом.

Оргструктура Екополісу ГРАНІДУБ:

1. Науково-дослідницький центр, що виконує функції:

- пошуку / генерації ідей і розробки рішень по їх реалізації, спрямованих на підвищення ефективності функціонування Екополіса як екосистеми;
- розробка Концепції відродження села Дубівка і розвитку Екополіса Гранідуб;
- пошук, розробка і впровадження провідних екологічних технологій в напрямках, пов'язаних з основною діяльністю центрів Екополісу;
- здійснення досліджень і експериментів, розробка дослідних і корисних моделей, прототипів, спрямованих на покращення рівня життя людини, охорону і захист навколишнього середовища.

2. Освітній центр, на який покладаються функції:

- впровадження інноваційної системи освіти для дітей, молоді та дорослих;
- використання провідних педагогічних методик розвитку і формування цілісної особистості;

3. Інформаційний центр, з функціями:

- Інформування про місію та суть проекту «Екополіс ГРАНІДУБ»
- створення ефективних комунікацій з громадою, суспільством, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, підприємствами, установами, організаціями, їх об'єднаннями;
- організації і проведення культурно-масових заходів (семінарів, конференцій, майстер-класів, симпозіумів, фестивалів, презентацій), пов'язаних з діяльністю центрів Екополісу.

4. Центр архітектури, будівництва та інфраструктури, що виконує функції:

- розробки конфігурації, дизайну і плану розташування основних елементів інфраструктури Екополісу ГРАНІДУБ;

- відновлення основних інженерних комунікацій (дороги, електропостачання, водопостачання, зв'язок);

- освоєння технологій альтернативного, автономного і нейтрального для навколишнього середовища енергозабезпечення (повітряні, водяні, біогазові та інші генератори, сонячні батареї, фотоелементи і т.д.);

- розробка і впровадження технологій екологічного будівництва;

- освоєння технологій виробництва екологічних будівельних матеріалів.

5. Пермакультурний центр з функціями:

- захисту і охорони навколишнього середовища;
- Розробки і впровадження технологій органічного землеробства;

- відновлення та збереження родючого шару ґрунту;

- створення садово-паркового (ландшафтного) комплексу на території Екополісу ГРАНІДЦБ;

- розвитку органічного бджільництва;

- розробки і впровадження інноваційних технологій вирощування овочів і фруктів в закритому і відкритому ґрунтах;

- освоєння і впровадження технологій вирощування лікарських трав, виробництва ефірних і харчових масел;

- освоєння і впровадження технологій виробництва біогумусу та біодобрив.

6. Центр мистецтв та ремесел/виробничий центр з функціями:

- розвитку і популяризації мистецтва (архітектура, живопис, декоративно-прикладне мистецтво, скульптура, музика, література, хореографія);

- відновлення традиційних ремесел (столярство, гончарство, бондарство, ковальство, лозоплетіння, ткацтво, різьблення по дереву, зодчество);

- видавничої справи;
- інноваційного виробничого комплексу.

7. Центр Здравниця з функціями:

- відновлення функцій життєдіяльності організму людини за допомогою здорового харчування;

- натуропатії;
- ароматерапії;
- просвітницької діяльності про здоровий спосіб життя.

8. IT-Центр з функціями:

- впровадження провідних інтернет-комунікацій на території Громади;

- розробки і впровадження необхідного програмного забезпечення для реалізації проектів Екополісу;

- розробки і впровадження провідних технологій в IT-галузі.

Наукове видання

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ
СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ:
ПЕРСПЕКТИВИ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА**

*Матеріали III Міжнародного науково-
практичного форуму*

27 червня 2017 року м. Житомир

У 2-х частинах

Частина 1

Формування та комп'ютерна верстка: Пугачова Н. С.

Підписано до друку 17.06.2017 р.

Умов. друк. арк. 11,74

Наклад 100 прим. Зам. № __.

Житомирський національний агроекологічний університет,
2017.

10008, м. Житомир, бульвар Старий, 7

THIRD INTERNATIONAL CONGRESS